

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra sociální práce

Diplomová práce

Mgr. et Bc. Zita Frydrychová

**Zneužívání návykových drog a zakázaných látek dopingového charakteru
ve vězeňském prostředí**

Abuse of Drugs and Forbidden Doping Substances in Prison Environment

Praha 2020

Vedoucí práce: PhDr. Kazimír Večerka, Csc.

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, bez kterých by tato práce nemohla být úspěšně napsána.

Děkuji především vedoucímu mé práce PhDr. Kazimíru Večerkovi, Csc. za odborné rady, trpělivost, podporu a vstřícný přístup při zpracovávání této diplomové práce.

Touto cestou také děkuji všem institucím, které mi umožnily realizovat cíl této práce. Jedná se o Vazební věznici Liberec, Věznici Rýnovice, Věznici Stráž pod Ralskem, Věznici Valdice, Probační a mediační službu se střediskem v Liberci a Probační a mediační službu se střediskem v Praze. Zvláštní poděkování patří Bc. Monice Králové, sociální pracovníci a tiskové mluvčí Věznice Rýnovice, za odborné konzultace, poskytnutí statistických dat a za pomoc a asistenci při sběru dat pro účely empirické části této diplomové práce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. dubna 2020

.....
Mgr. et Bc. Zita Frydrychová

ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce s názvem *Zneužívání návykových drog a zakázaných látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí* je zmapovat problematiku zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí a zjistit míru výskytu těchto látek ve vybraných věznicích v České republice. Práce je primárně určena expertům z oboru vězeňství i široké veřejnosti jako výchozí materiál k problematice drog ve vězeňských zařízeních. První část práce se věnuje teoretickým poznatkům, které se týkají vězeňství v České republice, drogové problematice obecně a drogové politice v českých věznicích. Druhou část tvoří výzkumné šetření, jehož cílem je zjistit, jestli jsou návykové látky a látky dopingového charakteru ve vězeňském prostředí zneužívány a v jaké míře. V rámci práce je využito analýzy odborných dokumentů a expertního dotazníkového šetření. Na základě získaných dat a jejich analýzy jsou v práci verifikovány stanovené hypotézy. Pro rozšíření výsledků práce se doporučuje provést navazující výzkumné šetření, které by mělo být zaměřeno na problematiku drog ve věznicích z pohledu odsouzených.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vězeňství, odsouzené osoby, výkon trestu odnětí svobody, drogy, návykové látky, látky dopingového charakteru, závislost, resocializace.

ABSTRACT

The objective of this thesis named *Abuse of drugs and forbidden doping substances in prison environment* is to map the problematics of drug misuse and doping substances in prison environment and to determine the level of presence of these substances in selected prisons in the Czech republic. The thesis is primarily intended for experts in prison services but also to the public as a material for drug usage in prison facilities. The first part is dedicated to theory of prison services in Czech republic, drug problematics in general and drug politics inside czech prisons. The second part describes research with goal of finding if there is a misuse of drugs or forbidden doping substances in prison environment and if so on what extent. The analysis of technical documents and expert questionnaire investigation are used for this work. Based on collected data and their analysis the stated hypothesis are verified. For the extension of this work it is recommended to follow the research and focus on the drug problematics in prisons from the convicted person point of view.

KEYWORDS

Prison, Prisoner, Imprisonment, Drugs, Addictive Substances, Doping substances, Addiction, Re-socialization.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE.....	12
1.1 Vězeňství v České republice.....	12
1.1.1 Aktuální problematika českých věznic.....	13
1.1.2 Koncepce vězeňství do roku 2025.....	15
1.2 Drogová politika.....	18
1.2.1 Návykové látky a látky dopingového charakteru.....	19
1.2.2 Základní dělení drog.....	21
1.2.3 Právní úprava drogové problematiky.....	23
1.3 Drogová politika v českých věznicích.....	25
1.3.1 Financování v rámci drogové politiky v České republice.....	26
1.3.2 Výzkumná šetření na téma drog ve vězeňském prostředí.....	26
1.3.3 Specifika vězeňského prostředí v oblasti drog.....	28
1.3.4 Uživatel drog ve vězeňském prostředí.....	30
1.3.5 Odborná pracoviště v rámci vězeňského prostředí.....	31
1.3.6 Monitorování drog.....	33
1.3.7 Průnik návykových látek a látek dopingového charakteru do věznic.....	36
1.3.8 Dostupnost drog ve vězeňském prostředí z pohledu odsouzených.....	38
1.3.9 Výroba a užívání návykových látek vězeňskou populací.....	39
1.3.10 Protidrogová opatření.....	40
1.3.11 Služební kynologie ve věznicích.....	42
1.3.12 Bezdrogové zóny.....	43
2 METODOLOGIE PRÁCE.....	46
2.1 Hlavní cíl.....	46
2.2 Stanovené hypotézy.....	47
2.3 Dílčí cíle a otázky práce.....	47
2.4 Metodologie výzkumu.....	48

2.5	Charakteristika výzkumného souboru.....	49
2.6	Způsob sběru dat.....	50
2.7	Způsob analýzy dat.....	51
3	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	52
3.1	Data sloužící k popisu vzorku respondentů.....	52
3.2	Data sloužící ke zjištění aktuální drogové problematiky v českých věznicích.....	57
3.3	Data určená ke zmapování současného stavu zneužívání drog ve vězeňském prostředí a data představující míru výskytu těchto látek ve vybraných věznicích.....	62
3.4	Data sloužící ke zjištění vlivu drog na vnitřní život ve vězení.....	69
3.5	Data určená ke zmapování účinnosti protidrogových opatření a data představující úspěšnost léčby drogové závislosti ve vězení.....	79
3.6	Ověřovací otázka na srozumitelnost dotazníku.....	84
4	ZÁVĚREČNÁ SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ K DISKUZI.....	85
4.1	Verifikace hypotéz.....	92
4.2	Navrhovaná opatření.....	94
	ZÁVĚR.....	96
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	99
	SEZNAM GRAFŮ.....	104
	SEZNAM TABULEK.....	106
	SEZNAM PŘÍLOH.....	107

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A SYMBOLŮ

aj.	a jiný, a jiní, a jiné
atd.	a tak dále
cca	circa = přibližně
č.	číslo
ČR	Česká republika
GŘ VS	Generální ředitelství Vězeňské služby
MS	Ministerstvo spravedlnosti
např.	například
NGŘ	Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky
obr.	obrázek
ODS	odsouzený k výkonu trestu odnětí svobody
PMS ČR	Probační a mediační služba České republiky
resp.	respektive
ŘVTOS	Řád výkonu trestu odnětí svobody
ŘVV	Řád výkonu vazby
Sb.	Sbírka zákonů
TČ	trestný čin
tj.	to je
TOS	trest odnětí svobody
tzv.	tak zvaný
viz	odkaz na něco; rozkazovací způsob slovesa vidět
VS	Vězeňská služba
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VT	výkon trestu
VTOS	výkon trestu odnětí svobody
VV	výkon vazby

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se zabývá tematikou vězeňství v České republice, drogovou problematikou obecně a drogovou problematikou ve věznicích v České republice. Obecně téma a oblast vězeňství je dnešní společností přijímána rozporuplně. Ačkoliv je toto téma v dnešní době velmi aktuální, hodně diskutované a také velmi kontroverzní, není přesto veřejností moc chápáno. Jedním z důvodů je i rozsáhlost společenského dopadu, kterou tato záporná strana společnosti přináší. Proto nelze na vězeňství nahlížet pouze jako na problém týkající se vězňů, ale je nutné na něj nahlížet jako na problém, který se týká celé naší společnosti. Je potřeba si uvědomit, že jako není v lidských silách zcela zamezit páčání trestných činů, tak není v silách zaměstnanců věznic zcela zamezit v pokračování trestné činnosti v prostředí věznic. Mnoho jedinců se domnívá, že vynakládat jakékoliv síly a prostředky na sociální, výchovnou či vzdělávací péči o lidi, kteří se díky páčání trestné činnosti dostali do vězení, je ztrátou času a plýtváním veřejných finančních prostředků. Na místě je proto zmínit jeden důležitý fakt a tím je, že prevence v tomto případě je daleko levnější záležitostí, než opakovaný pobyt ve věznicích. Prevence také přispívá k větší šanci odsouzených se resocializovat po propuštění na svobodu. Naším společným zájmem by proto nemělo být pouze pachatele trestných činů dopadnout a odsoudit, ale také dohlížet a prostřednictvím Vězeňské služby České republiky a ostatních civilních zaměstnanců věznic se podílet nad celým výkonem trestu odnětí svobody, jelikož si musíme připustit, že většina odsouzených bude jednou žít opět mezi námi v naší společnosti. Nejenom z tohoto důvodu dohlíží vězeňský personál na řádný výkon trestu odnětí svobody a snaží se co možná nejvíce zamezit pokračování v trestné činnosti ve vězeňském prostředí, která je z velké části zastoupena distribucí a užíváním drog vězňůmi osobami.

Tato diplomové práce se zabývá právě problematikou zneužívání zakázaných látek a látek dopingového charakteru v prostředí věznic. Hlavním cílem této práce je zmapovat problematiku drog v českých věznicích a zjistit míru výskytu těchto látek ve vybraných věznicích v České republice. Cíl práce bude naplněn na základě expertní dotazníkové metody, přičemž nedílnou součástí bude i verifikace stanovených hypotéz.

Na základě výše uvedeného je práce složena ze dvou hlavních částí – z teoretických východisek práce a z vlastního výzkumného šetření.

Část teoretická objasňuje s využitím odborných zdrojů celou problematiku zneužívání drog v českých věznicích včetně představení hlavních bodů aktuálně platné Koncepce vězeňství do roku 2025 a definování nezbytných pojmů této diplomové práce. V této části jsou tedy vymezeny návykové látky a látky dopingového charakteru, jejich základní dělení a právní úprava drogové problematiky. Pro potřeby této práce budou návykové látky a látky dopingového charakteru označovány jednotně a to pojmem „drogy“ (blíže specifikováno v kapitole s názvem Drogová problematika). Stěžejní kapitolou této část je Drogová problematika ve věznicích České republiky, kde jsou představeny okruhy týkající se například financování drogové politiky v českých věznicích, specifika vězeňského prostředí, monitorování drog, způsoby průniku drog, dostupnost drog ve věznicích, výroba a užívání drog vězeňskou populací nebo protidrogová opatření.

Následující empirická část se snaží skrze metodu dotazníkového šetření zkoumaného souboru přiblížit současný stav výskytu a zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí a snaží se zjistit, jaké drogy a v jaké míře se ve věznicích vyskytují nebo jestli se do VTOS dostávají spíše jedinci, kteří v podmínkách svobody již drogy užívali. Zjištěný stav je prezentován z pohledu expertů působících v tomto prostředí. Průzkumné šetření proběhlo v období od 1. 4. 2019 do 31. 5. 2019 a velikost výzkumného vzorku byla zvolena na 100 expertů.

Téma diplomové práce bylo zvoleno z důvodu zájmu autorky této práce o instituci vězeňství a s ním spojený výkon trestu odnětí svobody. Tento zájem vznikl během výkonu odborné praxe v rámci bakalářského studia studijní oboru Sociální práce a penitenciární péče na Technické univerzitě v Liberci, jež probíhala ve Věznici Rýnovice, a která dále volně pokračovala po dobu pěti let v podobě dobrovolné stáže. Praxe samotná autorku této práce obohatila o spoustu teoretických poznatků, cenných praktických zkušeností a uvědomění si důležitosti poukázat na problém zakázaných látek a látek dopingového charakteru v prostředí věznic, které se uvnitř českých věznic

objevují. K výběru tématu práce přispěl i fakt, že právě s problematikou drog v prostředí věznic se autorka práce osobně setkala při výkonu odborné praxe a stáže.

Autorka této diplomové práce by si přála, aby výsledky z výzkumného šetření mohly být případně nově použity v budoucnosti, kde by mohly napomoci k zjištění posunů v drogové situaci ve výkonu trestu odnětí svobody. Standardně položené otázky v uskutečněném výzkumu lze totiž dobře srovnávat a kvantifikovat možné posuny v čase.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

Úkolem této části diplomové práce je seznámit se s tématem zneužívání návykových drog a zakázaných látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí a vymezit základní pojmy týkající se vězeňství v České republice, drogové problematiky a drogové politiky v českých věznicích. Z poznatků této části diplomové práce bude následně vycházet vlastní výzkumné šetření.

Tato část práce poukáže na aktuální problémy, se kterými se české věznice potýkají a budou zde představeny hlavní poznatky z Koncepce vězeňství do roku 2025, převážně pak z části týkající se drog a jiných závislostí. Pro účely této diplomové práce budou vydefinovány návykové látky a látky dopingového charakteru, bude představeno základní dělení drog a právní úprava drogové problematiky. Práce se bude zabývat i financováním drogové politiky v České republice a bude se věnovat také důležitým výzkumným šetřením, která byla realizována na téma drog ve vězeňském prostředí. V neposlední řadě budou zmíněna témata jako jsou specifika vězeňského prostředí, odborná pracoviště ve vězeňském prostředí, monitování drog, průnik návykových látek a látek dopingového charakteru do prostředí věznic nebo například protidrogová opatření.

1.1 Vězeňství v České republice

Na území České republiky se nachází celkem 35 věznic, které zaměstnávají bezmála 11 000 pracovníků. Vězeňský systém v České republice spadá pod Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Samotný výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, v rozsahu stanoveném zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnostech státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti České republiky zajišťuje Vězeňská služba České republiky (Sochůrek, J., 2007).

Jak je uvedeno v § 1 odst. 1 až 4 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, je vězeňské službě

podřízená Vězeňská stráž, Justiční stráž a Správní služba. Nad těmito třemi sektory je postaveno Generální ředitelství vězeňské služby České republiky, které je podřízeno Ministerstvu spravedlnosti České republiky. Jak uvádí Černíková (2008), Vězeňská služba je složená z organizačních jednotek, kterými jsou Generálního ředitelství, Vazební věznice, Věznice, Institut vzdělávání vězeňské služby České republiky, Střední odborné učiliště a Zotavovny vězeňské služby České republiky (viz Příloha č. 1).

Od října roku 2017 Vězeňská služba České republiky (dále už jen „Vězeňská služba ČR“) rozděluje věznice na 2 základní typy, a to věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s ostrahou je využíván systém tří oddělení, která jsou rozdělena na základě stupně zabezpečení a to na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení, kam jsou odsouzení umísťováni na základě vyhodnocení vnitřních a vnějších rizik. Zatímco vnitřní riziko je určeno mírou rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu, vnější riziko vyjadřuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, především s ohledem na spáchanou trestnou činnost, délku trestu a formu zavinění, s přihlédnutím k tomu, zda odsouzený již někdy ve výkonu trestu byl či nebyl. Dále bývá také přihlíženo k individuální charakteristice odsouzeného, kterou určuje povaha trestné činnosti, nevykonaná ochranná opatření, průběh předchozích výkonů trestů a případná hrozba útěku. V jedné věznici mohou být zřízená oddělení více typů, pokud tím není ohrožen účel trestu (Vězeňská služba České republiky, 2020).

1.1.1 Aktuální problematika českých věznic

V současné době se věznice v České republice potýkají s několika překážkami, které brání správnému fungování českému vězeňství jakožto nápravnému zařízení. V první řadě se jedná o přeplněnost věznic, kdy na základě statistických údajů Vězeňské služby ČR (2020) bylo na konci roku 2019 vězněno celkem 21 080 osob. V roce 2019 se tak přeplněnost věznic celkově pohybovala od 101 do 105 procent, přičemž zákonná norma jsou čtyři metry čtvereční prostoru pro jednoho odsouzeného. Dočasným řešením přeplněné kapacity českých věznic bývá amnestie prezidenta České republiky. O dočasné řešení se jedná, jelikož vězni nejsou při propouštění na svobodu na základě

udělené amnestie připraveni na tak rychlý odchod, tudíž se většinou nemají kam vracet a kde pracovat. Z tohoto důvodu bývá z předešlých zkušeností první věcí amnestovaných vězňů na svobodě opět trestná činnost, což vede k návratu do výkonu trestu odnětí svobody a opětovnému přeplnění věznic. Problém přeplněnosti věznic je doprovázen řadou vedlejších nepříjemností, mezi které patří především nedostatečná hygiena, ztížený přístup k teplé vodě, nedodržování předepsaných metrů čtverečních na jednoho vězně, atd. Největší potenciál v podobě řešení je spatřován v ukládání častějších alternativních trestů namísto výkonu trestu odnětí svobody.

Dále je nutné v kontextu současných problémů českých věznic zmínit nízkou zaměstnanost odsouzených, kdy z důvodu velkého počtu uvězněných nemá stále více vězňů možnost získat ve věznicích zaměstnání. Nezaměstnanost, zvláště pak v prostředí věznice, má dopad převážně na psychické i fyzické funkce vězněných osob, jelikož se tím ztrácejí základní návyky patřící k životu na svobodě. V českém vězeňském prostředí lze najít v tomto kontextu několik skupin odsouzených a to ty, co by rádi pracovali, ale práci sehnat nemohou, dále ty, co jednoduše nechtějí pracovat, poté ty, co z nějakého důvodu (nemoc, trvale pracovní nezařaditelní, atd.) pracovat nemohou, a ty kterým se práce povedla sehnat a pracují. Zjednodušeně by šlo v tomto ohledu říci, že vězeňské prostředí v menším měřítku kopíruje dění ve společnosti, která se pohybuje na svobodě.

Jako další současnou problematiku je nutné zmínit resocializaci, tedy jak Matoušek (2003) uvádí, návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj z jakéhokoliv důvodu odchýlili. S resocializací úzce souvisí problém velké recidivity vězňů, kdy se po propuštění většina z nich v řádech několika měsíců vrací zpět do vězeňského prostředí. I přesto, že ve věznicích fungují různé individuální i skupinové terapie pro odsouzené, není tato aktivita dostačující pro začlenění se po propuštění na svobodu zpět do normálního života v současné společnosti. V tomto ohledu je i značně neuspokojivý a nefungující systém postpenitenciární péče v České republice, který by si zasloužil více pozornosti a to z jednoho prostého důvodu, kdy si musíme všichni uvědomit, že jednoho dne se převážná většina odsouzených ocitne zpátky v naší společnosti žijící na svobodě, tudíž by zájmem každého z nás mělo být, aby tito lidé byli tzv. resocializováni.

V neposlední řadě nesmíme opomenout zmínit samotnou drogovou problematiku, kdy drogy jsou problémem celé české i světové populace a tudíž se pochopitelně nevyhnou ani vězeňskému prostředí. Není výjimkou, že většina odsouzených měla zkušenost s drogou již před uvězněním. Nicméně se však najdou i jedinci, kteří si první vlastní zkušenost s drogou zažili až ve vězení. Známým faktem je, že i přes veškeré kontroly a přijatá vnitřní opatření věznic, se drogy ve vězení dostávají do oběhu.

1.1.2 Koncepce vězeňství do roku 2025

Koncepci vězeňství do roku 2025 lze považovat za dokument, který má posloužit pro plánování změn a úprav výkonu vězeňství. Cílem tohoto dokumentu je stanovit základní rozsah a směr dalšího usilování o vytvoření moderního vězeňství odpovídajícího 21. století a srovnatelného s vězeňskými systémy vyspělých demokratických států. Mezi hlavní priority koncepce patří především ochrana bezpečí společnosti prostřednictvím úsilí o snížení recidivy kriminálního chování, umožnění skutečné reintegrace propuštěných vězňů do společnosti, stanovení hlavního důrazu v rámci výkonu trestu odnětí svobody na oblast odborného zacházení a společná aktivita řady zúčastněných subjektů ve směru naplnění smyslu, účelu a efektivnosti fungování českého vězeňství. Koncepce obsahuje devět vytyčených cílových aktivit, mezi které patří i řešení problematiky drog a ostatních návykových látek (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2017).

V oblasti řešení problematiky drog a ostatních návykových látek má koncepce stanovené dva strategické cíle. Zaprvé se jedná o fungující a vhodně provázaný standardizovaný systém účinné odborné pomoci uživatelům návykových látek motivující k absenci nejen ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i po jeho skončení. Zadruhé se jedná o účinnou ochranu vězeňského prostředí od průniku nelegálních látek, potlačování užívání omamných a psychotropních látek vězněnými osobami a důslednou prevenci šíření toxikomanie (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2017).

K uskutečnění strategických cílů byly dále vydefinovány specifické cíle a nástroje k jejich dosažení. Jedná se o těchto pět specifických cílů a jejich nástrojů (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2017):

- a) Zajištění dostatečného množství informací a odborných dat z oblasti adiktologie a z oblasti bezpečnosti a to prostřednictvím
  - podporování výzkumů v oblasti závislostí a zacházení s uživateli drog ve vězeňském prostředí a ověřování působení a efektivity jednotlivých programů;
  - mapování příčiny návratu propuštěných osob k užívání návykových látek, označení klíčových faktorů;
  - zřízení Analytického centra Vězeňské služby ČR;
  - analyzování možnosti přístupu lékařů Vězeňské služby ČR do registru, zahájení příslušných jednání, hledání další možnosti řešení;
  - připravení návrhu systému přenosu informací o odsouzených;

- b) Efektivní bránění průniku nelegálních látek do věznic a monitorování propustnosti systému a to prostřednictvím
  - zintenzivnění testování vězňených osob na přítomnost návykových látek;
  - inovování testovací techniky dle trendů;
  - analyzování finančních dopadů znovuzřízení specializované laboratoře k provádění toxikologických rozborů při vězeňské nemocnici, případně její zřízení;
  - hledání cesty, jak účinně testovat vězňené osoby na přítomnost syntetických látek a medikamentů;
  - disponování plnohodnotně vycvičenými psy se zadanou specializací v každé věznici, minimálně spádové;
  - zvážení zřízení výcvikového střediska Vězeňské služby České republiky pro všestrannou i speciální protidrogovou kynologii;

- c) Podpoření přesahu péče o závislé osoby do období po absolvování terapie a též výkonu trestu odnětí svobody a to prostřednictvím
  - po absolvování léčby navázáním cílenými terapeutickými aktivitami;
  - zintenzivnění spolupráce s poskytovateli zdravotních a sociálních služeb v oblasti problematiky závislostí;

- provázání péče poskytované uvnitř věznic s následnou péčí po výkonu trestu odnětí svobody;

d) Analyzování a rozvíjení stávajícího systému odborné péče a to prostřednictvím

- programů a intervence pro vězněné osoby s adiktologickou poruchou poskytované Vězeňskou službou ČR uvedenými do souladu se Standardy odborné způsobilosti a Doporučenými postupy v adiktologii a implementováním je do sítě odborných adiktologických služeb;
- analyzování a zřízení specializované pozice poskytovatelů odborné adiktologické péče ve věznicích, kteří budou mít v oblasti péče se závislými osobami patřičné vzdělání a motivaci;
- zhodnocení podpory programů minimalizace rizik a škod v prostředí věznic, prostřednictvím výzkumné činnosti a vyhodnocování zkušeností z jednotlivých věznic analyzovat dílčí preventivní opatření a jejich kombinaci;
- s využitím zahraničních zkušeností posoudit možnost realizace opatření doporučovaných Světovou zdravotnickou organizací, Kanceláří OSN pro drogy a kriminalitu a Programem OSN pro HIV/AIDS pro prevenci HIV mezi injekčními uživateli drog, včetně injekčních uživatelů ve věznicích, s cílem ochrany veřejného zdraví a zdraví jednotlivců;
- zpřesnění kritérií poskytování služeb vězněným osobám dle NGR č. 36/2010;
- většího zapojování sociálních kurátorů a rodinné terapie, například formou rodinných návštěv za účasti terapeuta;
- lepší práce se skupinou osob, které nejsou závislé na návykových látkách, chránit je před vznikem adiktologické poruchy;
- analyzování možnosti zřízení adiktologických ambulancí v prostředí věznic, které by byly provozovány poskytovateli zdravotních a sociálních služeb;
- redefinování postavení příslušníků oddělení prevence a stížností za účelem snížení jejich administrativní zátěže;
- analyzování nastavených podmínek k poskytování substituční léčby;
- otevření diskuze nad možností umožnění provedení nutné praxe k atestaci na klinického psychologa tam, kde zařízení již fakticky funguje jako klinické prostředí;

e) Striktní vymáhání práva v oblasti zneužívání návykových látek a to prostřednictvím

- striktních postupů v případě konkrétních podezření dle zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů;

- sjednocení aplikační praxe při zjištění užití omamných a psychotropních látek vězňenými osobami;
- prokázaná zneužití návykových látek předávat Policii ČR a šetřit jako podezření z trestného činu;
- důsledného využívání všech prostředků, kterými Vězeňská služba ČR disponuje, k trestání prokázaného zneužití omamné a psychotropní látky (využívat vnitřní diferenciaci věznic, kázeňské tresty, atd.);
- pokud jsou u vězňené osoby splněny podmínky k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, zohlednit též jako jeden z faktorů úspěšnou abstinenci.

1.2 Drogová politika

Návykové látky a zakázané látky dopingové charakteru, které obecně spadají pod pojem drogy, jsou v dnešní době vnímány jako globální problém, to znamená, že ovlivňují prakticky všechny země světa, každá země plní svoji úlohu v této problematice, takže žádný jedinec nezůstává tímto problémem nedotčen a nelze ho řešit na jednom místě a jedním přístupem, tudíž vždy vyžaduje mezioborovou, meziresortní, mezisektorovou a mezinárodní spolupráci (Antidopingový výbor České republiky, 2019).

Kalina (2003) uvádí, že globalizace drogové problematiky se dává nejčastěji do souvislosti s vytvořením světového nelegálního trhu s drogami, který se v žebříčku mezi světovými nezákonnými trhy vyskytuje na prvním místě.¹ Globalizace drogového trhu přináší epidemický charakter zdravotních a sociálních důsledků zneužívání drog. Tyto důsledky jsou však vzhledem k celkovému počtu postižených tímto problémem či úmrtím méně katastrofální než u legálních drog, mezi které řadíme alkohol a tabák. Ovšem k přímým důsledkům zneužívání drog navíc musíme přiřadit i riziko šíření závažných infekčních onemocnění, zde se jedná hlavně o AIDS a hepatitidu B i C, a v souvislosti s nezákonným trhem také kriminalizaci uživatelské populace. Tato další rizika se u alkoholu a tabáku neobjevují, proto sociální přijatelnost zneužívání

---

¹ Mezi nezákonné trhy dnešní doby řadíme zbraně a zbrojní komponenty, drogy, strategické finanční, obchodní a technologické informace, obchod s „živým masem“, mrtvá lidská těla a jejich orgány a také exotická zvířata nebo jejich části.

nezákonných drog je tak daleko nižší než u legálních návykových látek (Kalina, K., a kol., 2003).

Kromě negativních jevů spojených s užíváním drog, které jsou uvedeny výše, přináší světový trh s drogami ještě další nebezpečí. V této souvislosti můžeme hovořit o tom, že se produkce drog stala běžnou, výhodnou a také oblíbenou obživou obyvatel a s tím související zábranou žádaného ekonomického, politického a sociálního rozvoje v takovýchto oblastech. Do legální ekonomiky se dostávají zisky z nezákonného trhu s drogami a umožňují získat hospodářský a také i politický vliv. V neposlední řadě je potřeba zmínit, že různé separatistické nebo teroristické organizace využívají tohoto nezákonného obchodu s drogami pro financování svých vojensko-politických činností (Kalina, K., a kol., 2003).

1.2.1 Návykové látky a látky dopingového charakteru

Drogová problematika je dlouhodobě probíraným a široce rozšířeným tématem. Při popisu sociálně patologických jevů spojených se zneužíváním drog tak stále dochází při debatách o důvodech jejich vzniku, existenci, stálém rozšiřování a odolnosti vůči uplatňovaným protipatřením k určitým nesrovnalostem ohledně shodného užívání názvosloví. Pro potřeby této diplomové práce je potřeba si ujasnit jednotlivé pojmy, se kterými se dále v textu bude pracovat. Zároveň je potřeba znovu zmínit, že ať už se v této práci bude jednat o legální nebo nelegální návykové látky i látky dopingového charakteru, bude se pro ně užívat jednotné označení a tím je pojem „droga“.

Podle Světové zdravotnické organizace (2019) je pod pojmem droga označována „jakákoliv látka, která v případě, že je vpravena do živého lidského organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí.“ Dalším důležitým určujícím faktorem drogy je aspekt pravděpodobnosti vytvoření si závislosti. Samotný pojem „návyková látka“ je definován v § 89 odst. 10 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, jako „alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti

nebo sociální chování.“ Mezi příklady ovlivňování sociálního chování pak řadíme právě například látky dopingového charakteru.

Zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů, který byl však k 1. 1. 2006 zrušen a byl novelizován zákonem č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů, odlišoval drogy na ty alkoholové a na ty nealkoholové. Zákon č. 379/2005 Sb. byl však také zrušen a to k 31. 5. 2017. Aktuálně je v účinnosti zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů, který uvádí, že návykové látky jiné než alkohol jsou „omamné látky, psychotropní látky a ostatní chemické látky, jejichž užívání může vyvolat závislost na nich, poškozují zdraví a vede k jiné toxikomanii než alkoholismus.“

S tématem drog úzce souvisí otázka tzv. prekursorů, což jsou chemické látky, které se používají jako surovina pro výrobu syntetických drog. Především pro ilegální výrobu omamných a psychotropních látek mají tyto prekursory hlavní význam. Tyto chemické látky mají velmi široké použití v řadě průmyslových odvětví, jsou vyráběny ve velkém množství a jsou také často k dispozici na legálním trhu, což značně ztěžuje jejich kontrolu a pohyb. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů, přímo pojem prekursor definuje a samotný § 187 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zakotvuje fakt, že i samotná neoprávněná dispozice s prekursorem je trestná. Důraz na nebezpečí plynoucí z nekontrolovaného pohybu prekursorů klade i Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami již z roku 1988, kdy tyto látky byly zařazeny do seznamu kontrolovaných chemikálií (Štablová, R., 1994).

O látkách dopingového charakteru, i přes fakt, že společně s návykovými látkami spadají pod shodné označení pojmem droga, je potřeba se v kontextu vězeňského prostředí zmínit odděleně. Právě i s látkami dopingového charakteru, které jsou zahrnuty v samotné definici slova droga, je ve věznicích obchodováno a manipulováno, jelikož například dlouhé chvíle na celách nebo i samotné programy zacházení s odsouzenými, umožňují odsouzeným zlepšovat si svoji fyzickou kondici.

Látky dopingového charakteru dopomáhají vězňům k rychlejším viditelným výsledkům jejich úsilí při fyzickém cvičení a dopomáhají jim tím k vybudování si lepší pozice mezi ostatními odsouzenými.

Látky dopingového charakteru definuje Nekola (2000) jako látky, které zvyšují výkon či fyzický stav jedince a mají negativní vliv na jeho zdraví. Doping jako takový je nejčastěji užíván a spojován s vrcholovým sportem, kdy ve sportovním prostředí je dle Bhagirathiho (2007) doping definován jako úmyslné i neúmyslné užití látky sportovcem, které jsou na seznamu zakázaných látek podle International Olympic Committee. Pro potřeby této diplomové práce se však omezíme pouze na látky dopingového charakteru, které zvyšují výkon či fyzický stav jedince a mají negativní vliv na jeho zdraví a jsou vedeny Antidopingovým výborem České republiky na seznamu zakázaných látek (viz Příloha č. 2). Ve vězeňské subkultuře se nejčastěji bude jednat o anabolika, která podporují růst svalové hmoty a léky, které ve své podobě slouží jako prekursory, o kterých bylo hovořeno výše. Na látky dopingového charakteru nejsou odsouzení v českých věznicích na rozdíl od klasických zakázaných látek testováni, nicméně odhalení držení nebo manipulace s těmito látkami je postihována stejně jako u ostatních zakázaných látek.

1.2.2 Základní dělení drog

Pro potřeby této diplomové práce bude používáno základní dělení drog dle Atkinsonové a Hilgarda (2012), kteří drogy obecně dělí na:

- centrálně tlumivé látky, mezi které patří např.: alkohol nebo barbituráty;
- opiáty, mezi které patří např.: heroin, kodein nebo morfin;
- stimulancia, mezi která patří např.: pervitin, kokain, crack nebo amfetamin;
- halucinogenní látky, mezi které patří např.: LSD nebo tzv. braun
- konopné látky, mezi které patří např.: hašiš nebo marihuana;
- inhalační látky, mezi které patří např.: toluén či trichlór;
- látky dopingového charakteru a léky, které se v mnohých případech překrývají a jedná se například o anabolické látky, růstové hormony či efedrin.

Ze sociálně patologického hlediska se u alkoholu mluví o jeho přímých a nepřímých vlivech na trestnou činnost. Nepřímý vliv je patrný v rodinných anamnézách delikventních jedinců, kteří uvádějí za příčinu rozvratu jejich vztahů alkohol. Naopak přímý vliv je spatřován v kriminálních anamnézách jedinců, kdy právě alkohol hraje hlavní roli u mnoha násilných nebo mravnostních trestních činů. Příčinou je, že při požívání alkoholu se snižují nebo zcela mizí zábrany a to zvláště při delikventním chování (Sochůrek, J., 2003).

Při užívání opiátů je největší riziko u delikventních jedinců spatřováno v postupném ztracení kontroly nad vlastním chováním, kdy jedinec opouští své zaměstnání, zájmy, blízké osoby, opouští případně školu a jeho jediným cílem se stává pouze získání peněžních prostředků na opatření si drogy a z tohoto důvodu se proto často dopouští trestné činnosti (Atkinsonová, R., a Hilgard, E., 2012).

Stimulancia jsou drogy navozující pocit svěžesti a zvýšené výkonnosti. Člověk, který tyto látky užije nemá pocit únavy a potřebu spánku, avšak absence drogy vede až k neovladatelnému a nevyzpytatelnému chování. Halucinogenní látky se oproti stimulanciím vyznačují deformačním vnímáním reality a nebezpečnost je spatřována v nevypočitatelnosti jejich účinků, kdy nejvíce nebezpečným stavem bývá tzv. flashback, tedy náhlý návrat ke stavu jako bezprostředně po požití drogy i přesto, že ji jedinec již několik dnů nepožil (Kalina, K., a kol., 2003).

Konopné látky jsou škodlivé nejen po stránce zdravotní, ale zanedbatelné nejsou ani důsledky pro osobnost jedince včetně jejich psychosociálního vývoje. Absence těchto látek vyvolává depresivní pocity, což značně zvyšuje nutnost si látku obstarat jakýmkoliv způsobem. Těkavé látky, tedy látky inhalační, způsobují poruchy vědomí a při jejich užívání vznikají zrakové i sluchové abnormální jevy. U jedince postupně vyhasínají emoce, utlumuje se psychomotorika a později se začíná objevovat nevysvětlitelný strach, který bývá často podnětem k trestné činnosti (Kalina, K., a kol., 2003).

Zneužívání látek dopingového charakteru a léčiv nahrazuje ve většině případů nedostatkové klasické zakázané látky, případně dopomáhá k budování si postavení ve

věžeňské hierarchii. Nejčastěji se zneužívají analgetika a antipyretika, které ve větším množství vedou k euforické reakci a až k celkovému osobnostnímu rozladu. Psychostimulancia a anabolika se užívají k povzbuzení, zvýšení výkonu a pocitu síly. Antiastmatika jsou vyhledávána pro své povzbuzující účinky, zatímco efedriny naopak pro své tlumící účinky. V neposlední řadě jsou odsouzenými zneužívány růstové hormony, které napomáhají k rychlejšímu růstu svalů a lepšímu zařazení mezi ostatní odsouzené v rámci vnitřní diferenciacce (Nekola, J., 2000).

1.2.3 Právní úprava drogové problematiky

V návaznosti na vymezení pojmů v předchozí kapitole bude následující část věnována platné legislativě drogové problematiky v České republice.

Odpovědnost za tvorbu a naplňování národní protidrogové politiky má obecně vláda České republiky, jejímž poradním a koordinačním orgánem je Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky a její výbory a pracovní skupiny. Aktuálně je v platnosti Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019 – 2027 a Akční plán realizace Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019 – 2021, schválený usnesením vlády ze dne 16. 12. 2019 č. 930. K prioritám, na které se strategie zaměřuje, patří například posílení prevence a s ní související zvýšení informovanosti, dále zajištění kvality a dostupnosti sítě adiktologických služeb, efektivní regulace trhů s návykovými látkami a závislostními produkty, zajištění efektivního řízení, koordinace a financování (Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019 – 2027, 2019).

Trestněprávní úprava vymezuje skutkovou podstatu a definuje tresty u drogových trestných činů v § 283 až § 288 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a v zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů. Legislativu dále doplňuje zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech, ve znění pozdějších předpisů, nařízení

vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, dále musíme uvést nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku, a v neposlední řadě se jedná o nařízení vlády č. 454/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za látky s anabolickým a jiným hormonálním účinkem a jaké je jejich větší množství, a co se pro účely trestního zákoníku považuje za metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu a za jiné metody s dopingovým účinkem.

Do roku 2014 byl seznam návykových látek souhrně uveden v přílohách zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdější předpisů, avšak z důvodu rychlejší a efektivnější reakce na případný výskyt nových návykových látek na drogovém trhu je s účinností od ledna roku 2014 takovýto souhrn uveden v nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Od ledna téhož roku je také účinný zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog, ve znění pozdějších předpisů, spolu s prováděcím předpisem ve formě nařízení vlády č. 458/2013 Sb., o seznamu výchozích a pomocných látek a jejich ročních množství limitech. Prekursory drog jsou taxativně vyjmenovány eropskou legislativou, například v Nařízení Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanovují pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi.

Pro sféru vězeňství pak drogovou legislativu doplňuje také zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Na základě § 28 odst. 3 písm. b) zákona o výkonu trestu odnětí svobody je odsouzeným zakázáno vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek a nebo poškodit zdraví. Dle písm. c) téhož zákona, paragrafu i odstavce je též odsouzeným zakázáno přechovávat a distribuovat tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby návykových látek. § 28 odst. 2 písm. g) opět stejného zákona uvádí, že odsouzený je

povinen podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání návykových látek a jedů ve věznicích a dle písm. o) je odsouzený povinen se podrobit vyšetření ke zjištění, zda užil návykovou látku, a v případě, že se prokáže přítomnost návykové látky, je povinen uhradit náklady na toto vyšetření.

Drogové problematice se také věnují vnitřní předpisy Vězeňské služby ČR, například Nařízení generálního ředitele č. 36/2010, kterým se upravuje provádění protidrogové politiky Vězeňské služby ČR. V tomto nařízení jsou upravena pravidla, organizace, evidence, metody a formy zacházení s jedinci, kteří v rámci svého života zneužívali návykové látky, a s osobami, které návykové látky neužívaly, ale lze je považovat za jedince drogou ohrožené. Nařízení generálního ředitele č. 25/2012 upravuje specializovaná oddělení pro výkon ochranného léčení.

1.3 Drogová politika v českých věznicích

Počet osob, které užívají návykové látky v běžné populaci, je alarmující a z informací obsažených ve Výroční zprávě o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018 vyplývá, že nejběžněji užívanou nelegální drogou je tzv. konopí, které v průběhu života vyzkoušela přibližně jedna čtvrtina až třetina dospělé populace a v posledních 12 měsících dokonce až jedna desetina této populace. U dlouhodobých trendů je u věkové kategorie 15 – 34 let patrný mírný pokles užívání konopných látek.

Ze stejné výroční zprávy je dále patrné, že stabilní je mezi mladými dospělými užívání extáze, pervitinu, kokainu a halucinogenních hub s tím, že zatímco v případě pervitinu dochází v posledních letech spíše k mírnému poklesu aktuálního užívání, tak v případě kokainu je možné mluvit spíše o mírném nárůstu (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

Z výsledků dostupných studií je také zřejmé, že nelegální drogu užilo v průběhu života přibližně 30 – 40 % dotázaných ve věkové kategorii 15 – 64 let. Nejčastěji se jednalo o konopné látky (26 – 38 %), extázi (5 – 6 %), halucinogenní houby (4 – 5 %), pervitin (2 %) a kokain (1 – 3 %). Zkušenost s novými psychoaktivními látkami

(syntetickými nebo rostlinnými) má zhruba 1 % dotázaných. Celkem 3 % české populace má zároveň zkušenost s anabolickými steroidy (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

Stejně jako stoupá procento uživatelů drog a jiných návykových látek v běžné populaci, lze stejně tak i předpokládat, že úměrně bude stoupat procento uživatelů drog i v rámci vězeňské populace.

1.3.1 Financování v rámci drogové politiky v České republice

Celkově v roce 2018 činily výdaje na protidrogovou politiku z rozpočtů státní správy a samosprávy celkem 2113,3 mil. Kč (oproti 1755,6 mil. Kč v roce 2017), z toho výdaje státního rozpočtu byly 1762,7 mil. Kč a výdaje z rozpočtů samospráv byly 350,6 mil. Kč (z toho kraje 259,2 mil. Kč a obce 91,4 mil. Kč). V roce 2018 došlo taktéž k nárůstu výdajů u všech úrovní a u všech typů služeb a oblastí politiky závislosti (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019). Ohledně financování drogové politiky v České republice lze uvést, že téměř všechny prostředky, které jsou vládou přiděleny Ministerstvu spravedlnosti České republiky na řešení drogové problematiky, jsou určeny Vězeňské službě ČR.

Nárůst finančních prostředků do tohoto sektoru souvisí, mimo jiné, se stále se zvyšujícím počtem drogově závislých vězňů ve věznicích, ať už s drogou přišli do kontaktu před vstupem do věznice nebo teprve až ve vězeňském prostředí, dále s rozšiřováním a prohlubováním některých problémů souvisejících s přesunem drog do vězení a taktéž s pohybem drog už přímo uvnitř vězení, a v neposlední řadě i s ohledem na očekávaný, stále se zvyšující, počet závislých odsouzených (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

1.3.2 Výzkumná šetření na téma drog ve vězeňském prostředí

Při snaze získat relevantní data ohledně problematiky drog ve vězeňském prostředí bylo zpočátku důležité získání důvěry a opory u vězeňského personálu, pro

který právě získané výstupy z prováděných výzkumů mají největší hodnotu a užitečnost. Pro výzkumné týmy, především v počátcích, bylo naopak největší výhodou to, že se konečně veřejně začalo o nelegálních návykových látkách uvnitř vězeňského prostředí mluvit (Mioviský, M., a kol., 2003).

Vůbec první výzkumy na téma drog ve věznicích byly realizovány ve věznicích Praha Ruzyně a Praha Pankrác v letech 1996 až 1997, při nichž bylo zjištěno celkem 1 163 odsouzených s pozitivním drogovým nálezem, přičemž 964 z nich bylo bez dřívější zkušenosti s drogou. Dle Marešové (2003) lze s jistotou říci, že od těchto prvních výzkumů se počet odsouzených užívajících ve vězeňském prostředí návykové látky neustále zvyšuje, přičemž se neustále vyvíjí i různorodost užívaných drog.

Při realizovaném výzkumném šetření v roce 1992 se ukázalo, že věková hranice drogově závislých odsouzených kopíruje věkovou hranici osob, kteří s nelegální látkou ve vězeňském prostředí nepřišli do styku. Výzkum byl však zpochybněn, jelikož nezahrnoval ve svém výzkumném vzorku veškerou vězeňskou populaci (Mioviský, M., a kol., 2003).

Marešová (2003) ve své publikaci uvádí další výzkum, který se uskutečnil v roce 2003 a zabýval se průměrným vězněm závislým na návykových látkách. I toto výzkumné šetření však bylo zpochybněno a to z důvodu, jelikož výzkum byl vyhotoven vězeňskými lékaři a výzkumný vzorek jen částečně zastupoval celou vězeňskou populaci. Po těchto nedokonalých pokusech o výzkumná šetření výskytu nelegálních látek v prostředí věznic, které byly realizovány formou dotazníků, a u kterých bylo nutné počítat s tím, že se velké množství odsouzených ke své závislosti nepřizná, se přistoupilo k testování návykových látek z moče. Výsledkem bylo zjištění pozitivních testů na drogy u 8,5 % nově vězněných osob. Tato testování probíhala od roku 2003 a celkem se jich zúčastnilo 17 věznic v České republice. Dalším logickým krokem bylo náhodné testování odsouzených, tedy testování návykových látek z moče bez předchozího upozornění. Z výsledků bylo patrné, že přibližně 20 až 30 % závislých osob na návykových látkách, užívalo tyto látky i v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. I tyto výzkumy však byly zpochybněny, jelikož testováním se sice přišlo na návykové látky v moči nově příchozí odsouzené osoby, ale nedalo se nikterak určit, zda

se jednalo o člověka přímo na zjištěné návykové látce závislého nebo jen příležitostného uživatele (Vězeňská služba České republiky, 2019).

Nemalým přínosem byl pak ve výzkumné oblasti na dané téma Projekt analýzy dopadů nové drogové legislativy v České republice, který se mimo jiné zabýval vynaloženými náklady Vězeňské služby ČR na osoby odsouzené za drogovou trestnou činnost. Na základě provedeného výzkumu v roce 2013 bylo zveřejněno, že léčba závislostí ve věznicích v České republice probíhala v 8 věznicích, ochranná léčba ve 4 věznicích a substituční léčba v 7 věznicích. Celkem 23 vězeňských zařízení na českém území se na protidrogové problematice aktivně podílely. Další výzkumy v roce 2014 ukázaly, že ochranná léčba byla uložena celkem 287 osobám a z celkového počtu se jednalo u 112 osob o závislosti na návykových látkách a u zbylých 175 osob šlo o závislost na alkoholu. Zajímavý byl fakt, že osoby s drogovou závislostí byly odsouzeny převážně za krádeže, přičemž osoby s alkoholovou závislostí byly odsouzeny za méně závažné trestné činy výtržnosti (České vězeňství, 2017).

1.3.3 Specifika vězeňského prostředí v oblasti drog

Vězeňské prostředí samo o sobě je velice specifické, nejdůležitějším faktem je si uvědomit, že na rozdíl od života na svobodě je dle § 28 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, odsouzeným zakázáno vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky. V tomto případě je tedy již skutečnost, že je odsouzená osoba pozitivně otestována na přítomnost návykové látky v těle, porušením zákona ze strany odsouzeného. Vězeňské prostředí je také specifické v nabídce a poptávce po konkrétních zakázaných látkách (Černíková V., a kol., 2008).

Ve vězeňském prostředí je ke shora uvedenému více než důležité mapovat výskyt nelegálních látek, způsoby jejich distribuce do vězení, ale i v samotném vězení, ale například i to, jak mohou ovlivňovat život jednotlivých vězňů i celého vězeňského kolektivu. Odsouzení, kteří na svobodě návykové látky zneužívali, se ve vězeňském prostředí dostávají do lepší výchozí pozice při začleňování se do vězeňské subkultury

a proto i rychleji a snáze navazují kontakty v neformálních skupinkách, přinášejí vlastní kontakty a zkušenosti a tak se do vězení neustále dostávají informace o aktuálních trendech z civilního prostředí (Černíková V., a kol., 2008).

Návykové látky tvoří významnou součást ilegální činnosti odsouzených uvnitř vězení. Důležitý je i fakt, že naprostá většina odsouzených, která ve svém životě užila jakoukoliv drogu, tak učinila na svobodě a dříve než započala svoji kriminální kariéru. Naopak již ve vězeňském prostředí nemožnost opatřit si drogu oslabuje snahy vězeňského personálu v oblasti edukace či terapií a také znamená větší riziko neúspěšného začlenění se zpět do běžné populace po propuštění na svobodu (Sochůrek, J., 2003).

Specifikum vězeňského prostředí spočívá i z hlediska rizika v přenosu infekčních onemocnění. Věznice jsou rizikovým prostředím, které ovlivňuje například přeplněnost věznic, nevyhovující hygienické podmínky, nedostupnost nebo omezená dostupnost zdravotních a sociálních služeb, stres či násilí. I samotná skladba osob sdružujících se ve vězeňském prostředí v podobě vyššího zastoupení sociálně slabších jedinců, osob z etnických a sociálních minorit a uživatelů drog je významným faktorem. Největším rizikem je pak injekční aplikace zakázaných látek a to z hlediska infekčních onemocnění. Neopomenutelnou cestou přenosu infekčních onemocnění je i pohlavní styk. Jak už bylo výše zmíněno, vězeňské prostředí je specifické prostředí, kde jsou dodržována jiná pravidla, narozdíl od společnosti žijící na svobodě, a to zejména režimem, na který dohlíží vězeňská služba, ale také pravidly, která jsou vytvářena vězni navzájem. Tedy v životě vězeňské subkultury, kdy se výrazně uplatňuje vězeňská hierarchie, dochází běžně k vyhrožování, vydírání, zavražďování a jiné formě psychického i fyzického násilí, kam řadíme právě i sex, kdy skrze něj může docházet k další degradaci slabších odsouzených (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2012).

Výroční zpráva Vězeňské služby ČR (2018) uvádí data o výskytu infekčních nemocí ve vězeňské populaci, kdy v průběhu monitorovaného období bylo vězněno 26 osob s virem HIV. Nově hlášených případů přibylo u hepatitidy C v běžné populaci, kdy v roce 2017 jich bylo evidováno 1 206, z toho 659 bylo injekčních uživatelů drog.

Odsouzení by z výše vyjmenovaných důvodů měli mít možnost přístupu k primární, sekundární, ale i k terciární prevenci vhodně napojené na zdravotnický systém.

1.3.4 Uživatel drog ve vězeňském prostředí

Škvařilová (2006) uvádí, že zbavení osobní svobody jednotlivce, který je dlouhodobým uživatelem zakázaných látek, má většinou výrazný vliv na jeho dosavadní život, ale i život jeho nejbližších. Tato osoba je najednou vytržena z každodenní rutiny, ve které se po většinu života pohybovala, a je umístěna do prostředí, kde možnosti osobně se svobodně rozhodovat o tom, s kým a jak bude trávit svůj volný čas, jsou velmi omezené. Tyto i mnoho dalších ukazatelů má značný vliv na osobnost jedince i na jeho další zkušenosti s drogou.

Obecně uživatelé drog zaujímají u veřejnosti negativní postoje a to z důvodu, že si za svoje vytvořené návyky a problémy mohou do jisté míry sami. Problémy těchto osob jsou způsobeny psychickými změnami a psychickou zranitelností, finanční a psychickou závislostí na druhých, pohybem v rizikových oblastech, ztrátou zaměstnání a profesních dovedností, rozpadem pozitivních sociálních vztahů a sociálního zázemí, opatřováním návykových látek nebo prostředků na jejich nákup i základních životních potřeb kriminálním nebo deviantním chováním, oslabenou možností bránit se před šikanou, sexuálním zneužíváním a v neposlední řadě rizikem nakažením se přenosnými chorobami i obecným zhoršováním zdravotního stavu (Černíková V., et kol., 2008).

Psychiku odsouzeného, ale i celého vězeňského kolektivu bezesporu drogy výrazně ovlivňují. Pro závislého jedince je ve vězeňském prostředí nejdůležitější a nejtypičtější pravidelný přísun zakázané látky, upínání se na jeden druh konkrétní drogy a zajištění si potřebného množství dávky. Dle Čírtkové (2013) se za hlavní příčiny zneužívání drog ve vězení považuje jednak návyk z původního prostředí na svobodě, upřednostňování pokračování v návyku ve vězeňském prostředí, tlak odsouzených patřit mezi ně, šok z izolace od okolního světa, stereotyp vězeňského

života, snaha odosobnit se od problémů a nemyslet na budoucnost, odprostit se od pocitu nudy, uniknout z nepříliš dobré reality a v poslední době i tlak organizovaných zločineckých gangů v prostředí věznice.

Na základě řady získaných poznatků byla vytvořena základní charakteristika českého uvezněného toxikomana. Havrlentová (2006) shrnula tyto poznatky, na jejichž základě můžeme konstatovat, že se obvykle jedná o jedince ve věku kolem 30 let, který je většinou svobodný, má nedostatečné rodinné zázemí, jeho nejvyšším dosaženým vzděláním je vzdělání základní a před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody byl nezaměstnaný. V rodině chyběl klasický model rodiče. Obvykle se tento jedinec vyskytoval v partě, kde užívání návykových látek bylo běžné a dopouštěl se majetkových deliktů. V době odsouzení preferoval tvrdé drogy a upřednostňoval jejich žilní užívání, přičemž drogová kariéra bývá delší než 8 let v této fázi. Ve vězení nedisponuje finančními prostředky.

Nejčastěji užívanou kategorizací odsouzených podle jejich vztahu k drogám ve vězení ucelil ve své publikaci Miovský (2003), který odsouzené rozčlenil do následujících skupin:

- odsouzený, který nikdy drogu neužil a nechce s tím začít ani ve vězení;
- odsouzený, který drogu před uvězněním užíval, ale chce se ve vězení svého návyku zbavit;
- odsouzený, který na svobodě drogu neužíval, ale hrozí reálná šance, že s tím ve vězení začne;
- odsouzený, který před uvězněním drogu užíval a i nadále v tom chce ve vězení pokračovat včetně její samotné distribuce ostatním spoluvězňům;
- odsouzený s nařízenou ochrannou léčbou, ať už protitoxikomanickou nebo protialkoholní.

1.3.5 Odborná pracoviště v rámci vězeňského prostředí

Na základě Nařízení generálního ředitele č. 36/2010 jsou v rámci protidrogové politiky zřízená ve vězeňském prostředí tato odborná pracoviště:

- poradna drogové prevence;
- bezdrogová zóna se standardním zacházením;
- bezdrogová zóna s terapeutickým zacházením;
- specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického;
- specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek.

Ochranné léčení je nařízeno na základě pravomocného rozhodnutí soudu a to buď jako ochranné léčení ústavní vykonávané formou lůžkové péče nebo jako ochranné léčení vykonávané formou ambulantní péče. V dnešní době jsou prostřednictvím Vězeňské služby ČR provozována specializovaná oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního, sexuologického a pro patologické hráče (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

Poradny drogové prevence musí být zřízeny ve všech věznicích v České republice a jejich činnost je upravena v Nařízení generálního ředitele č. 36/2010 v části druhé. Jejich hlavní činnost je koordinace primární protidrogové politiky ve věznicích, včetně sběru statistických dat, zajišťování poskytování protidrogových služeb a další služby v oblasti prevence zneužívání drog včetně zacházení s uživateli i neuživateli drog ve vztahu k obecným zásadám bezpečnosti a zacházení s vězňenými osobami. Jednotlivé poradny se od sebe odlišují rozsahem poskytovaných služeb i s ohledem na zaměření a kapacitu odborného personálu. Ve všech věznicích však musí být vždy poskytován informační servis a individuální poradenství (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

Bezdrogové zóny jsou upraveny částí třetí v Nařízení generálního ředitele č. 26/2010. Jedná se o zvláštní oddělení věznic, která jsou zřizována za účelem minimalizovat možnosti kontaktu odsouzených s drogou, aplikovat bezdrogový režim a umožnit oddělený výkon trestu odnětí svobody u odsouzených vězňů, kteří jsou uživatelé drog v zájmu snižování zdravotních a sociálních rizik jejich závislosti. Bezdrogové zóny jsou buď se standardním zacházením, které najdeme ve 34 českých

věznicích, nebo s terapeutickým zacházením, které jsou zřízeny ve 3 věznicích v České republice (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

Specializovaná oddělení pro léčbu závislostí během výkonu trestu odnětí svobody je možná navštívit ve 12 českých věznicích, kdy 8 věznic je určeno pro dobrovolnou léčbu a 4 věznice pro výkon soudem nařízeného ochranného léčení. § 30 Nařízení generálního ředitele č. 36/2010 označuje za zvláštní formu terapeutického zacházení s obviněnými a odsouzenými uživateli návykových látek substituční léčbu. Nejdůležitější podmínkou pro substituční léčbu v prostředí věznice je započítání nebo prodělání substituční léčby v mimovězeňském zdravotnickém zařízení. K poskytování substituční léčby má oprávnění 10 českých věznic. Za substituční léčbu je považován metadon (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

Aktuálně má drogová vězeňská populace stále stoupající tendence, co se počtu postižených osob týká. Návykové látky jsou nepřehlédnutelným patologickým jevem v českých věznicích a staly se součástí zakázané činnosti uvězněných osob, kam započítáváme i samotnou korupci a obchod s návykovými látkami. Vězeňská služba ČR zaměřuje svoji činnost mimo jiné i na omezení přísunu drog do vězení a k odsouzeným osobám. Tím ovšem vznikají druhotné problémy, mezi které řadíme projevy abstinčních syndromů u odsouzených osob, jejich agresivitu, podráždění, ohrožování spoluvězňů, ale i pracovníků věznic a lékařů (Černíková, V., 2008).

1.3.6 Monitorování drog

Značná část financí přidělených Vězeňské službě ČR na protidrogovou politiku ze státního rozpočtu je určena na monitorování drogové závislosti ve věznicích při přijímání nových vězňů k výkonu trestu odnětí svobody (Marešová, A., a kol., 2000).

Již neprodleně po nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, avšak nejpozději do čtyř dnů od samotného nástupu, je dle § 60 Nařízení ministra spravedlnosti č. 4/2008 pojednávajícího o poskytování zdravotní péče osobám ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody provedena vstupní lékařská prohlídka odsouzeného. Hlavním

účelem této prohlídky je zjistit zdravotní stav odsouzeného a na jeho základě provést příslušná zdravotnická opatření, zejména zajistit posouzení zdravotní způsobilosti k výkonu trestu, rozhodnout o zdravotní způsobilosti k pracovnímu zařazení stanovením zdravotní klasifikace a případně stanovit plán potřebných léčebně preventivních opatření. Součástí tohoto základního vyšetření je i orientační vyšetření moči, provádí se vstupní testování na přítomnost návykových látek včetně alkoholu u odsouzených s délkou trestu vyšší než čtyři měsíce. Dle § 64 odst. 2 stejného nařízení se lékař mimo jiné zaměřuje i na zevní známky možného užívání drog. Všechny záznamy jsou podrobně zaznamenávány (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2017).

První drogový screening (sledování vyšetřovaného biologického materiálu, kterým je nejčastěji moč nebo krev, u drogově závislých osob ve vězeňském prostředí) se uskutečnil v roce 1996 až 1997 ve vazební věznici Praha Pankrác, ve vazební věznici Praha Ruzyně a ve věznici Plzeň, při němž bylo vyšetřeno více než 4 000 odsouzených a z toho bylo zjištěno 1 163 pozitivních vzorků. Takovéto monitorování je prováděno skrze vyšetření moči jedinou laboratoří Vězeňské služby ČR, která je umístěna v pražské vězeňské nemocnici. Výsledky screeningu z tohoto období dopadly následovně – amfetamin byl zjištěn ve 423 případech, opiáty u 320 případů, benzodiazepiny ve 272 případech a kokain u 7 případů (Marešová, A., a kol., 2000).

V posledních letech tak mohou stále výsledky laboratorních vyšetření uskutečňovaných Vězeňskou službou ČR potvrdit známý fakt, že se počet drogově závislých ve vězeňském prostředí minimálně od doby prvního provedeného screeningu zdvojnásobil a že se stále mění skladba žádoucích drog. Aktuálním trendem, který se projevuje i v běžné populaci, je tendence dávat přednost ambulantní léčbě před hospitalizováním v nemocnici. Zásadním problémem totiž bylo neustálé zaplňování nemocničního zařízení toxikomany. Hospitalizováni jsou pouze odsouzení s rozvinutým abstinčním syndromem, kdy hrozí selhávání vnitřních orgánů. V současné době je tak odsouzený při zjištění přítomnosti drogy v těle předán do péče protidrogové poradny (Marešová, A., a kol., 2000).

Od počátku monitoringu se pravidelně zvyšuje počet pozitivních osob ve vzorku a narůstá zastoupení opiátů, které ve sledovaném období dostihly dříve oblíbené

amfetaminy. Začal se nově objevovat ve větší míře kokain a až třetí nejvíce zneužívanou drogou je veřejnosti nejvíce známá marihuana. Od roku 2005 se k vyšetření moči používají tzv. rychlé testy, což je orientační vyšetření moči testovacími proužky. Dalším způsobem testování přítomnosti drog v organismu jsou testy slin (Hospodka, M., 2007).

Metodický list č. 2/2010 vydán ředitelkou odboru zdravotnické služby a vrchního ředitele pro penologii slouží k ucelení jednotného způsobu testování na přítomnost omamných a psychotropních látek a alkoholu v těle u vězňených osob prostřednictvím monitoringu. Mezi jednotlivé druhy testování tak patří:

- vstupní plošné testování v rámci vstupní lékařské prohlídky ve věznici u všech obviněných nastupujících do výkonu trestu s délkou trestu vyšší než čtyři měsíce;
- náhodné systematické testování nejméně u 5 % obviněných nepravidelně každý měsíc;
- cílené testování v případě podezření z nelegálního užití návykové látky a to na základě rozhodnutí ředitele věznice nebo jeho zástupce;
- cílené testování na základě rozhodnutí generálního ředitele Vězeňské služby ČR;
- testování v rámci substituční léčby u všech léčených nepravidelně každý měsíc;
- náhodné systematické testování nejméně u 50 % odsouzených vykonávajících trest v bezdrogových zónách, odděleních specializovaných pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek a odděleních specializovaných pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, každé pololetí s ukončením testování k poslednímu dni každého pololetí;
- náhodné systematické testování nejméně u 15 % všech odsouzených každé pololetí s ukončením testování k poslednímu dni každého pololetí;
- cílené testování při podezření na požití alkoholu na základě rozhodnutí generálního ředitele Vězeňské služby ČR nebo ředitele věznice (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2017).

1.3.7 Průnik návykových látek a látek dopingového charakteru do věznic

Průnik návykových látek a látek dopingového charakteru do prostředí věznic je považován za jeden z nejhlavnějších problémů současného vězeňství. Z dostupných statistických údajů je patrné, že vzhledem k počtu uživatelů drog uvnitř věznic putují drogy do vězeňského prostředí ve větším množství a jen nemalé procento z nich je zadrženo (Vězeňská služba České republiky, 2020).

Dle § 28 odst. 2 a 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, je povinnost odsouzených podrobit se osobní prohlídce i kontrole cel v případě podezření na návykové látky. Avšak i přes tento zákon drogy do věznic pronikají. Nejčastěji se zakázané látky a látky dopingového charakteru do věznic dostávají skrze balíčky s potravinami, které odsouzení dostávají z domova od příbuzných a známých. Droga je ukrývána v sypkých potravinách jako je káva, čaj či moučkový cukr nebo bývá zapečena v pečivu nebo vpravena injekční stříkačkou do ovoce nebo sladkostí. Další častou cestou drog do věznic jsou balíčky s osobním prádlem a hygienickými potřebami, kde jsou drogy zašívány do švů oděvů či jsou zapuštěny do bot, mýdla, šampónů nebo krémů. Drogy jsou také ukryty v hřbetech knih, časopisů, pod poštovní známkou nalepenou na dopisní obálce nebo v propisovací tužce a do věznic se dostávají v podobě balíčků s knihami, časopisy, dopisním papírem a psacími potřebami, na který mají odsouzení nárok. Dalším možným způsobem jsou pracoviště mimo věznici, kde dochází k navazování nedovolených kontaktů s jinými osobami a k předávání drogy. Ve velkém množství bývají zneužívány i běžné léky a to zvláště u astmatického onemocnění, kdy pacient musí brát předepsané léky i několikrát za den. V takovýchto případech se upravuje režim podávání léku skrz kontrolu pracovníků Vězeňské služby ČR po jednotlivých dávkách. Balíčky s potřebnými léky zasílané z domovského prostředí nejsou akceptovány, pokud tedy vězeň potřebuje speciální léky, objednávají se přes lékařské služby v každé věznici. Ovšem finanční náklady s tím spojené si musí každý vězeň uhradit sám nebo prostřednictvím své rodiny nebo známých mimo věznici. Ale i v tomto případě nedostane odsouzený celé balení léků, ale pouze vždy jednotlivou konkrétní dávku (Jůzl, M., 2012).

V případě ojedinělých způsobů průniku drog do vězeňského prostředí je v první řadě zmiňovaná možnost zapojení do procesu civilních zaměstnanců věznic, kteří prodávají například v kantýnách nebo provádějí údržbu objektu. Návykové látky se však do věznic dostávají ojediněle také skrze zaměstnance Vězeňské služby ČR, kdy pravděpodobnost, že dozorcí a ostatní pracující personál propašuje drogy do věznice, je mnohonásobně větší, protože jejich kontrola před vstupem do věznice není tolik důkladná a mají volný pohyb po celé věznici. Mezi další cesty průniku drog do věznic řadíme přenos nelegálních látek v tělních dutinách odsouzeného při návratu z přerušného trestu, při návštěvách, při návštěvě advokáta, prostřednictvím míčku naplněného drogou přehozeného přes zeď věznice do vycházkových nebo sportovních prostor, přenos drogy pod náplastí, která imituje drobné zranění a lepí se na méně patrná místa na těle, ve vatovém tamponu v uchu a ve špercích, převážně pak v náušnicích, přívěscích, prstenech, které mají dutý vnitřní prostor (Jůzl, M., 2012).

Dle Institutu kriminologie a sociální prevence (2018) má pravidelný přístup k zakázaným návykovým látkám a látkám dopingového charakteru přibližně 20 až 30 % vězeňské populace. Nejvíce alarmují je fakt, že drogy se do věznic dostávají i přes zaměstnance věznic, i když by to měli být právě oni, kteří by měli napomáhat k nápravě odsouzených a k úspěšnému zařazení jedinců po výkonu trestu odnětí svobody zpět do běžné společnosti.

Abúzus drog ve vězeňských podmínkách má svá specifika a zvláštnosti. Droga je v těchto podmínkách určena nejenom k překonání každodenních problémů, ale hlavně i univerzálním platidlem a výrazem životního standardu a prestiže v dané společnosti. Drogy ve vězeňském prostředí utváří tzv. druhý život vězňů (Marešová, A., 2000).

Vzhledem k faktu, že distributoři jsou hodně vynalézaví v nalézání stále nových a nových cest průniku drog do vězeňského prostředí, je stoprocentní záchycení všech zakázaných látek zcela nemožné. I přes veškerou snahu Vězeňské služby ČR není v jejich silách kontrolovat všechny možné cesty nelegálních látek, a to zvláště, když Vězeňská služba ČR nedisponuje dostatečným materiálně-technickým vybavením, moderním monitorovacím zařízením, nemá k dispozici dostatečně aktuální a obsáhlé

informace o současném stavu poptávky a nabídky na trhu, nemá dostatek adekvátně vycvičených psů, atd. (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2017).

1.3.8 Dostupnost drog ve vězeňském prostředí z pohledu odsouzených

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR realizovalo v roce 2016 studii, pro kterou byl vybrán náhodný vzorek čítající 2 100 odsouzených osob z celkového počtu 20 171 osob, které byli ke dni sběru dat vězněni v českých věznicích. Dotazník z náhodně vybraného vzorku zcela vyplnilo 1 815 odsouzených. Ze studie vyplynulo, že nejvíce dostupným nelegálním artiklem je mezi odsouzenými alkohol vyrobený ve věznici, pervitin, konopné látky a léky na uklidnění nebo nespavost. Celkem 19 % respondentů se domnívalo, že je velmi snadné získat ve vězení léky a celkem 18 % respondentů si totéž myslelo o alkoholu vyrobeném v prostředí věznice. Dalších 17 % respondentů uvedlo za celkem snadně dostupný pervitin a konopné drogy ve vězení. Za nejméně dostupný artikl je pak považován alkohol do věznice donesený, heroin a extáze, což shodně uvedlo celkem 14 % respondentů (Grohmannová, K., 2017).

Vězeňská služba ČR vykázala v roce 2018 celkem 151 záchytů návykových látek ve věznicích. Nejčastěji zachycenými drogami byly konopné látky (70 případů), pervitin (47 případů) a Tramadol (28 případů). Jak ukazují průřezově data Vězeňské služby ČR o záchytech drog, spektrum látek užívaných ve vězení je poměrně stabilní. V roce 2018 bylo dále evidován 15 nálezů alkoholických nápojů a 31 nálezů léků s obsahem návykových látek (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice za rok 2018, 2019).

Z ročenky Vězeňské služby ČR (2018) vyplývá, že v roce 2017 bylo realizováno 135 nálezů omamných a psychotropních látek, z toho 12 u obviněných osob, 45 u odsouzených osob, 21 v místě pobytu vězněných osob, 2 při vstupní prohlídce, 52 v korespondenci a 3 mimo oblast pohybu vězněných osob. Zneužití bylo celkem zaznamenáno v 758 případech.

1.3.9 Výroba a užívání návykových látek vězeňskou populací

Vězni mají ve srovnání s běžnou populací výrazně častější zkušenosti s užíváním zakázaných látek a látek dopingového charakteru. Ve svém životě někdy užilo jakoukoliv drogu celkem 51 % odsouzených, zatímco v běžné populaci tuto zkušenost má dle studií necelých 35 % respondentů. Častější zkušenost s užitím drogy je mezi odsouzenými patrná u nelegálních tzv. tvrdých drog. Největší rozdíl v míře užívání mezi vězni a běžnou populací je u heroinu, kdy v běžné populaci má s užitím heroinu zkušenosti necelé 1 %, zatímco mezi odsouzenými je to až 13 % (Grohmannová, K., 2017).

Vězeňská služba ČR (2020) ve své výroční zprávě pro rok 2018 uvádí, že v tomto roce bylo v českých věznicích evidováno 11 956 závislých odsouzených na návykových látkách.

Do vězeňského prostředí se zakázané látky pouze nevnášejí, ale jsou zde také přímo vyráběny. Nejoblíbenější náhražkovou drogou připravovanou odsouzenými je tzv. magorák, což je silný vývar čaje kombinovaný s dýmkovým tabákem. Občas je tento nápoj vylepšován přidáváním aktuálně dostupných léků, především se jedná o analgetika, v tomto případě se pak mluví o tzv. řezaném magoráku. Pro samotné odsouzené je příprava a užívání tohoto nápoje spjata spíše s rituálem než s užíváním zakázané látky. K další oblibě mezi vězni patří příprava tzv. kvašáku, tedy alkoholického nápoje pochybné chuti i kvality, který se připravuje z kvašeného ovoce, kompotu nebo chleba. Tyto nápoje nejsou mezi vězni příliš oblíbené, jelikož při jejich výrobě je cítit při kvašení velký zápach a tudíž je zaměstnanci věznice objeví většinou dříve, než stačí dojít k jejich užití. Za zmínku stojí i tzv. kulery, při jejichž výrobě se mezi představitosti nekladou a často tak obsahují příměsy Ironu či vařenou pastu na parkety s kondenzací par (Marešová, A., a kol., 2000). Všechny uvedené i jiné názvy náhražek drog jsou uvedené a vysvětlené v Příloze č. 3.

1.3.10 Protidrogová opatření

Nezákladnějším protidrogovým opatřením proti průniku nelegálních látek do věznic je striktní vymáhání práva v této oblasti, represivní přístup k odsouzeným, ale i k zaměstnancům Vězeňské služby ČR, a přísné trestání zneužití návykové látky stejně jako její vnesení či distribuce. Je nutné využívat všechny zákonné možnosti, jak nežádoucí chování účinně trestat. Hlavní vizí by mělo být, že užívat nelegální látky v prostředí věznice by mělo být pro odsouzené maximálně nevýhodné a obtížné (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2017).

K nejdůležitějším protidrogovým opatřením samozřejmě patří kontroly odsouzených, kontroly cel, kontroly návštěv odsouzených, kontroly příchozích balíčků i kontroly samotných zaměstnanců věznice a eskort, pomocí kterých jsou vězni převáženi na civilní pracoviště nebo k lékařům. Dále jsou prováděny kontroly společných prostor, kde se odsouzení společně setkávají, ale také jsou prováděny námatkové kontroly na vězeňských i civilních pracovištích odsouzených osob. U kontroly cel a osobních věcí vězňů, musí být odsouzení vždy osobně přítomni. Osobní prohlídka vězňů se týká vyšetření moči a krve nebo otisků prstů. Kontrolu v určitých situacích provádí i lékař Vězeňské služby ČR a to hlavně při důvodném podezření na přenos drogy uvnitř těla, kdy je tedy zapotřebí zkontrolovat tělesné dutiny. V případě potvrzení drogy v tělních dutinách je vězeň v takovémto případě kontrolován dále v pravidelných intervalech, dokud nelegální látka neodejde z těla ven. Obecně se testy na přítomnost omamných či psychotropních látek v těle odsouzeného z moči nebo krve nemohou provádět kdykoliv si zaměstnanci věznice toto vyšetření vyžádají, ale pouze při důvodném podezření těchto látek v těle konkrétního odsouzeného (Sochůrek, J., 2007).

Kontroly odsouzených při důvodném podezření na přechovávání nebo požívání návykové látky nebo látky dopingového charakteru se řídí konkrétními pravidly. Kontrolu musí vždy provádět osoba stejného pohlaví, osobní prohlídky by měly být uskutečňovány v soukromí ve zvláštní místnosti a jen za účasti předem vybraných zaměstnanců věznice. Při kontrolách vždy musí být zachována důstojnost odsouzeného, tedy vězeň nesmí být jakýmkoliv způsobem ponižován, zesměšňován ani jakýmkoliv

způsobem napaden. Zaměstnanec věznice, který kontrolu dotyčného provádí má pravomoc nalezenou nelegální látku zabrat a žádat vysvětlení. Po nařízeném rozkazu se v rámci celé věznice provádějí tzv. generální prohlídky, tedy prohlídky celého objektu věznice. Vstupní a výstupní osobní prohlídka se označuje jako důkladná a musí být prováděna ve vytápěné místnosti, jelikož se při nich odsouzený zcela svléká a například pro zjištění pašování drog do nebo ven z věznice provádí odsouzený na povel dřepy, dále se provádí prohlídka detektorem kovu a obrazovým záznamem. (Motejl, O., a kol., 2010). Zvláště právě obrazový záznam je v posledních dvou letech velmi diskutovaným tématem z důvodu etické stránky věci.

Povinně jsou prohlíženy i všechny cizí osoby vstupující do věznice, ať už se jedná o osobní návštěvy nebo kohokoliv jiného. Takováto osoba se musí před samotným vstupem prokázat platným dokladem totožnosti a uzavřít cenné věci do skříňek na vrátnici věznice, zejména mobilní telefon, peněženku, jakoukoliv další elektroniku a šperky. Osoba je dále kontrolována rámovým detektorem kovu a ve většině případů i ručním detektorem kovu, není výjimkou, že se musí vyzout z bot. Boty a jakékoliv další věci, které si daná osoba vnáší do prostor věznice, jsou posílány přes rentgen a kontrolovány příslušníky věznice, aby se zamezilo průniku zakázaných předmětů. V případě důvodného podezření přítomnosti zakázané látky může být provedena i důkladná osobní prohlídka jedince.

Z výše uvedených informací vyplývá, že každá věznice v České republice musí splňovat zabezpečovací pravidla a bezpečnostní pravidla. K zabezpečovací funkci patří i jakékoliv znemožnění průniku drog do prostředí věznice a přístup odsouzených k těmto nelegálním látkám. Tuto funkci všemi již zmíněnými způsoby vykonávají zaměstnanci věznice. K funkci bezpečnostní řadíme dodržování vězeňského řádu a chodu celé věznice a zabezpečování ochrany zdraví vězněných osob, tedy i v tomto případě musí vězeňský personál minimalizovat užívání návykových látek uvnitř věznice, jelikož právě drogy ovlivňují fyzické i psychické zdraví jedince nejvíce (Marešová, A., a kol., 2000).

K protidrogovým opatřením se řadí i vzdělávání zaměstnanců Vězeňské služby ČR nejenom v oblasti drogové problematiky. Ve Stráži pod Ralskem se nachází

Vzdělávací institut Vězeňské služby České republiky, kde probíhají veškeré vzdělávací aktivity a samotné vzdělávání zaměstnanců věznic.

Vězeňská služba zajišťuje primární, sekundární i terciární prevenci v oblasti návykových látek v českých věznicích. Primární prevence cílí na podporu zdraví a výchovu ke zdraví odsouzených, převážně pak na jedince závislé na návykových látkách k odstranění těchto závislostí. Nástroji primární prevence jsou kvalitně vypracované speciální programy zacházení, které sestavuje a vede erudovaný vězeňský zaměstnanec, který zastává funkci vychovatele nebo speciálního pedagoga. Oblast sekundární a terciární prevence je zaměřena na zaměstnance věznice, kdy vězeňští zaměstnanci musí být řádně proškoleni a musí disponovat odborným vzděláním pro práci s vězňenými osobami. Důraz je také kladen na vytvoření programů a preventivních aktivit, které dopomohou odsouzeným osobám nasměrovat síly k dobrovolné léčbě a snaze žít kvalitní život bez vlivu návykových látek nebo látek dopingového charakteru i po prouštění z vězeňského prostředí (Marešová, A., a kol., 2000).

K aktuální diskuzi je téma plánované evidence vězňů (toxikomanů, pachatelů drogové kriminality, osob majících ve svých záznamech údaje o toxikomanii nebo o prodělaném léčení toxikomanie), která však doposud nebyla v praxi zavedena. Centrální evidence takovýchto osob by umožnila důslednou realizaci odděleného výkonu trestu odnětí svobody konzumentů drog (Sochůrek, J., 2003).

1.3.11 Služební kynologie ve věznicích

Neopomenutelným prostředkem, který je v posledních letech stále více v rámci vyhledávání a zadržování drog v prostředí věznice využíván, je využívání vězeňských vycvičených psů.

Služební kynologie je u Vězeňské služby ČR řazena k odboru vězeňské a justiční stráže Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2014 uvádí, že u vězeňské stráže bylo zařazeno celkem 290

služebních psů, z toho 56 psů bylo aktuálně v přípravě, 39 psů bylo obranných, 113 bylo všestranných a 82 z nich bylo specializovaných na vyhledávání drog. K zákroku proti odsouzenému nebyl v tomto roce použit služební pes ani v jednom případě (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014, 2015).

Služební kynologii u Vězeňské služby ČR upravuje Nařízení generálního ředitele č. 8/2009, kde například v § 27 odst. 1 jsou vymezeny kategorie psů využívaných pro výkon služby při Vězeňské službě ČR a dále také jejich způsob využívání. Psi jsou cvičeni především pro obranu psovoda před jeho napadením, k obraně jiných osob, pro strážní a zásahové účely, pro práci v eskortách, k průzkumu terénů a objektů, k zadržení osoby při pokusu o útěk, k pronásledování a označování osob, k ukončení fyzického násilí mezi vězni, k vyhledávání drog a k zajištění bezpečnosti při všech možných událostech. V rámci Vězeňské služby ČR jsou zřizována střediska speciálních služebních psů určených k odhalování výroby, držení a šíření návykových látek ve vězeňském prostředí. V současné době jsou tato střediska zřízena v 19 českých věznicích a 3 další věznice mají přiděleného speciálního protidrogového psa.

Nařízení generálního ředitele č. 8/2009 vyjmenovává v § 39 odst. 2 situace, kdy jsou služební psi využíváni. Jedná se o prohlídky zavazadel osob, které vstupují do věznice, prohlídky motorových vozidel, prohlídky místností a prostorů využívaných vězňenými osobami, prohlídky dílen, pracovišť a skladů a prohlídky balíků a jiné pošty. Psi pro potřeby Vězeňské služby ČR jsou speciálně cvičeni pro záchyt drog v prostředí věznice, jelikož se v těchto případech jedná o velice malé dávky nelegální drogy.

1.3.12 Bezdrogové zóny

V rámci protidrogové politiky a všech opatření k ní náležejících se nesmí opomenout chránit odsouzené osoby, které dosud nebyly drogou zasaženy, a zamezit jejich šíření k nim, jelikož vězeňské prostředí se vyznačuje vyšší mírou stresovosti a nižší mírou možnosti smysluplného využití volného času, což může některé jedince navádět ke zneužívání nelegálních látek. K takovému účelu slouží ve věznicích

bezdrogové zóny, což jsou oddělené části vězení, jejichž hlavním cílem je ochránit odsouzené v bezdrogovém režimu před vlivem drog a vzájemnou interakcí ostatních vězňů. Účelem je snížit možnost odsouzených dostat se ve vězeňském prostředí do kontaktu s drogou a je zde současně snaha o to minimalizovat tím zdravotní a sociální rizika spojená s drogami. Pomocí bezpečnostních, zdravotnických, psychologických a pedagogických přístupů se napomáhá vězněným osobám vést efektivní život bez drog (Vězeňská služba České republiky, 2020).

Prostřednictvím preventivních bezdrogových programů a protidrogového poradenství se navazuje změna v dosavadním chování a jednání odsouzených. Motivačním faktorem pro vězně je, že pokud dodržuje stanovená pravidla bezdrogové zóny a aktivně se účastní všech aktivit z programu zacházení, přináší mu to jisté výhody jako je např.: lepší vybavení cely, pohodlnější postel, lepší zájmové aktivity, atd. V případě, že tato pravidla odsouzený nedodržuje, může být z tohoto programu vyloučen a přijít tak o všechny získané výhody. Z bezdrogové zóny může být odsouzený vyřazen například i za užití drogy, odmítnutí testování moči nebo krve, odmítnutí kontroly abstinence nebo v případě neúčasti na aktivitách oddělení (Vězeňská služba České republiky, 2020).

Marešová (2003) uvádí, že do bezdrogové zóny je přijímán odsouzený, který:

- nebyl a není uživatelem drog, ale lze ho považovat za jedince drogou ohroženého;
- užíval drogy a nyní je motivován k dobrovolné abstinenci;
- absolvoval soudně nařízené nebo dobrovolné ochranné léčení protitoxikomanické nebo absolvoval pobyt v oddělení specializovaném pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním omamných či psychotropních látek.

Odsouzený je do bezdrogové zóny zařazen v případě podání své vlastní žádosti nebo v případě rozhodnutí ošetřujícího lékaře. Kapacita bezdrogových zón v českých věznicích se však pohybuje okolo cca 20 až 40 osob, tudíž dalším kritériem pro zařazení odsouzeného do bezdrogové zóny je volné místo. O přijetí či nepřijetí rozhoduje ředitel věznice na základě návrhu komise dané bezdrogové zóny. Pro nepřijetí odsouzeného do bezdrogové zóny se berou ohledy na různé kontraindikace, které mohou být zdravotní,

osobnostní nebo i trestněprávní, kdy například odsouzený nesmí být souzen pro drogové trestné činy (Sochůrek J., 2003).

V roce 2018 byly bezdrogové zóny v 34 českých věznicích s celkovou kapacitou 1900 míst, přičemž 31 věznic disponuje standardním zacházením a 3 věznice umožňují i terapeutické zacházení (Vězeňská služba České republiky, 2019).

2 METODOLOGIE PRÁCE

Jak již bylo v úvodu napsáno, téma této diplomové práce bylo zvoleno s ohledem na stále řešenou problematiku, o kterou se podstatná část obecné populace zajímá, ale nemá k ruce dostatek vypovídajících a ověřených informací. Jedná se o zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru v prostředí věznice.

Tato problematika je více než aktuální, jelikož je až alarmující, že dle dostupných statistik Vězeňské služby ČR (2020) v roce 2018 bylo v českých věznicích evidováno 11 956 závislých odsouzených na návykových látkách, což z celkového počtu vězňů (20 215) v roce 2018 činilo 59 % všech vězněných jedinců. Zároveň ze statistik vyplývá, že se až 45 % všech propuštěných osob vrací po krátkém pobytu na svobodu zpět do věznic, kdy příčiny můžeme nalézt v nedostatečném ubytování, nedostatku pracovních míst, finančních problémech, ale také například v osobnostní narušenosti jedince nebo návratu do špatné společnosti a nemožnosti uniknout tím starým návykům, mezi které patří například i závislost na zneužívání drog. Empirická část práce nám přiblíží metody a průběh výzkumu vedoucího k získání potřebných dat, které byly stěžejní pro naplnění cíle této diplomové práce.

V empirické části je postupováno následujícím způsobem. Nejprve je představen cíl výzkumného šetření, následně jsou uvedeny hypotézy, dále je popsána metodologie výzkumu, charakteristika výzkumného souboru, způsob sběru dat a způsob analýzy dat. Poslední fáze práce je zaměřena na prezentaci výsledků výzkumného šetření, tedy na jejich interpretaci a vyhodnocení.

2.1 Hlavní cíl

Hlavní cíl této práce je prostřednictvím expertů pracujících s cílovou skupinou zmapovat problematiku zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí a zjistit míru výskytu těchto látek ve vybraných věznicích v České republice, kterými jsou Vazební věznice Liberec, Věznice Rýnovice, Věznice Stráž pod Ralskem a Věznice Valdice.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit subjektivní názor expertů pracujících ve vězeňském prostředí nebo s klienty z vězeňského prostředí, jestli jsou návykové látky a látky dopingového charakteru odsouzenými ve vězeňském prostředí zneužívány. Poté na základě získaných informací konstatovat platnost či neplatnost níže stanovených hypotéz.

2.2 Stanovené hypotézy

Na základě výše definovaného hlavního cíle diplomové práce a výzkumného šetření byly stanoveny následující hypotézy:

1. Do výkonu trestu odnětí svobody se častěji dostávají jedinci, kteří v podmínkách svobody zneužívají drogy než ti, kteří drogy nezneužívali.
2. Drogy se ve věznicích vyskytují, ale pouze nárazově a v malém množství.²
3. Zkušenost s drogou v prostředí věznice má minimálně polovina vězňených osob.

2.3 Dílčí cíle a otázky práce

Vedle hlavního cíle byly stanoveny i následující vedlejší cíle výzkumu:

- porovnání současného stavu a trendů užívání a zneužívání drog ve VTOS s poznatky dřívějších výzkumů této problematiky;
- zjištění kvality a kvantity odborné pomoci vězňeným osobám, kteří v současnosti ve VTOS nebo v minulosti v podmínkách svobody požívali drogy;
- zdůvodnění potřebnosti speciálního a od ostatních vězňů odděleného zacházení s osobami zneužívajícími drogy ve vězeňském prostředí;
- analyzování možných motivací u odsouzených k opětovnému zneužívání drogy;
- zjištění, jak mohou drogy zasahovat do vnitřního života ve věznicích.

---

² Nárazovým výskytem drog se rozumí výskyt, který nebývá příliš častý a je spíše ojedinělý. Malým množstvím drogy se rozumí množství stejného typu drogy menší než v běžné populaci.

Součástí výzkumného šetření bylo dále podat odpověď na několik důležitých dalších otázek, které úzce souvisí se širším pochopením drogové problematiky. Jedná se o následující okruhy:

- Má drogová scéna ve věznicích obdobné či odlišné charakteristiky ve srovnání se současnou drogovou scénou v běžné společnosti?
- Do jaké míry pronikají drogy do věznic a do jaké míry je s nimi v kontextu vězeňského prostředí nutné počítat?
- Jaké jsou nejčastěji užívané drogy v českých věznicích?
- Jaké jsou nejčastější způsoby užívání drog ve vězení?
- Jaké jsou hlavní způsoby průniku drog do českých věznic?
- Jak velkou negativní roli v průniku drog do věznic sehrává personál věznic?
- Je VTOS vhodnou příležitostí pro léčbu drogové závislosti?

2.4 Metodologie výzkumu

Pro dosažení odpovědí na stanovené hypotézy a otázky byla zvolena dotazníková metoda, která byla uskutečněna mezi vybranými experty. Dotazník byl sestaven autorkou práce z kombinace uzavřených, polouzavřených a volných otázek, přičemž ve vhodných případech bylo využito i techniky škálování (viz Příloha č. 4).

Při tvorbě dotazníku bylo přihlédnuto i k tomu, aby jeho případné nové použití v budoucnosti mohlo napomoci k zjištění posunů v drogové situaci ve výkonu trestu odnětí svobody. Standardně položené otázky v následně uskutečněném výzkumu lze totiž dobře srovnávat a kvantifikovat možné posuny v čase.

Metoda dotazníku byla také vybrána z toho důvodu, že bylo jednak počítáno s relativně velkým vzorkem respondentů, jejichž písemné odpovědi bylo možno postupně analyzovat a statisticky zpracovávat, a jednak vyplňování dotazníku dává respondentům větší prostor pro zvážení odpovědi na položené dotazy. Vzhledem

k obtížnosti dotazů byla respondentům nabídnuta častěji možnost širšího rozboru problému ve volných či polouzavřených otázkách. Nicméně v celé řadě otázek byly naopak použity otázky uzavřené, a to zejména tehdy, když byla vyžadována jednoznačná odpověď. V dotazníku tak převažovaly otázky uzavřené. Dotazník byl tudíž konstruován především tak, aby respondentům umožňoval ve většině otázek odpověď volbou jedné (či více) z nabídnutých odpovědí.

Vyplnění dotazníku bylo zcela dobrovolné a anonymní a respondenti byli srozuměni s tím, že data získaná tímto dotazníkovým šetřením budou využita pouze pro potřeby této diplomové práce. Obsahem dotazníku bylo i poučení, jak dotazník vyplňovat a oznámení, z jakého důvodu je dotazník předkládán včetně poděkování za jeho zpracování.

2.5 Charakteristika výzkumného souboru

Při volbě respondentů výzkumu bylo upuštěno od přímého dotazování vězňů, neboť v takovém případě by hrozilo, a to z mnoha důvodů, nebezpečí výrazně nevalidních odpovědí. Proto autorkou práce byla postupováno metodou dotazování expertů, kteří v rámci své dlouhodobé činnosti mezi vězeňskou populací mají reálnou šanci drogovou scénu věznic poznat a obecněji posoudit.

Pro potřeby výzkumu, jako součásti této diplomové práce, byl zvolen počet zkoumaného souboru o velikosti 100 expertů, kteří jsou zaměstnanci vazební věznice Liberec, věznice Rýnovice, věznice Stráž pod Ralskem, věznice Valdice a Probační a mediační služby České republiky (dále jen „PMS ČR“) se sídlem v Liberci a se sídlem v Praze. Zkoumaný vzorek byl dále vymezen konkrétními pracovními pozicemi v těchto institucích. Jednalo se o pracovní pozice vychovatelů (5 z každé vytipované věznice, celkem tedy 20 respondentů), speciálních pedagogů (4 z každé vytipované věznice, celkem tedy 16 respondentů), sociálních pracovníků (4 z každé vytipované věznice, celkem tedy 16 respondentů), dozorců (7 z každé vytipované věznice, celkem tedy 28 respondentů), probačních úředníků (6 z každého střediska PMS ČR, celkem tedy 12 respondentů) a kurátorů (4 z každého střediska PMS ČR, celkem tedy 8 respondentů).

V rámci snahy o co největší záběr expertních názorů členů výzkumného souboru (a tím zvýšení objektivity jejich názorů a poznatků), byli respondenti vybíráni z více věznic i z více středisek PMS ČR. Konečný konkrétní výzkumný vzorek byl získán na základě metody příležitostného výběru a metodou tzv. sněhové koule. Nejprve byli osloveni experti z vlastních kontaktů a prostřednictvím těchto expertů pak byli do výzkumného šetření osloveni ostatní experti, kteří tak doplnili konečný počet výzkumného vzorku. Je třeba zdůraznit, že experti se dotazníkové akce zúčastnili na základě dobrovolnosti a že jim zároveň byla garantována anonymita.

Dotazníkového šetření se nezúčastnilo (tedy dotazník nebyl vyplněný zaslán zpět v předem určeném termínu) celkem 8 respondentů. Výzkumného šetření se tedy reálně zúčastnilo 92 expertů ze 100 oslovených.

Kromě otázek vztahujících se k vlastnímu předmětu výzkumu dotazník obsahoval také otázky týkající se popisu vzorku respondentů. Šlo o zjišťování dat sloužících pro určení pohlaví, věku, nejvyššího dosaženého vzdělání, pracovní pozice či délky pracovního poměru na dané pracovní pozici. Tyto údaje byly mimo jiné použity i u vyhodnocování jednotlivých otázek z dotazníkového šetření pro znázornění rozdílnosti odpovědí dle výše zmíněných identifikačních údajů respondentů.

2.6 Způsob sběru dat

Sběr dat probíhal v období od 1. 4. 2019 do 31. 5. 2019. Distribuce dotazníků probíhala po vězeňské linii přes experty z Věznic Rýnovice, kteří dotazníky i s přesnými pokyny pro oslovení dalších vhodných respondentů ze svých řad a s pokyny pro správné vyplnění, zodpovědně dopravili do ostatních výše zmíněných věznic. Po linii probační byla stejným způsobem nápomocná vedoucí PMS ČR se střediskem v Liberci. Komunikace s Věznicí Rýnovice a s PMS ČR se sídlem v Liberci probíhala osobně.

Instrukce pro navrácení vyplněného dotazníku k vyhodnocení dat byly uvedeny v samotném dotazníku společně s pokyny pro jeho správné vyplnění. Pro to, aby mohly být dotazníky navraceny a byla při tom zachována plná anonymita respondentů, byl

vytvořen e-mail dotaznik2019.veznice@gmail.com. Spolu s e-mailem bylo v pokynech pro navrácení vyplněného dotazníku uvedeno i heslo pro přihlášení se do tohoto e-mailu. Tím, že všechny dotazníky byly navraceny právě z tohoto takto vytvořeného e-mailu, tak nikde nefigurovala žádná konkrétní jména. Byla tak zaručena absolutní anonymita.

2.7 Způsob analýzy dat

Během shromažďování dat se vyskytlo několik zásadních skutečností. Všechny oslovené instituce a většina respondentů bezproblémově a ochotně spolupracovala, vyplněné dotazníky se navrátily, jak již bylo uvedeno, od 92 respondentů z celkového počtu 100 oslovených. Všechny otázky v sesbíraných dotaznících byly řádně a čitelně vyplněny.

Následné vyhodnocování vyplněných dotazníků probíhalo na úrovni prvního a – v některých případech – druhého stupně statistického vyhodnocení dat. Výsledky byly pro lepší přehlednost převedeny do grafického znázornění.

3 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

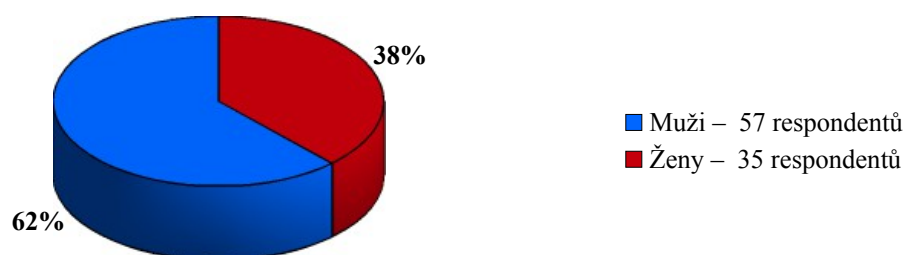
Následující kapitola je věnována analýze a interpretaci dat získaných z dotazníkového šetření.

Vizualizace a interpretace dat získaných z dotazníkového šetření je představena v šesti úrovních. V první části jsou vyhodnocována data sloužící k popisu vzorku respondentů. Další části pak budou představovat data sloužící ke zjištění aktuální drogové problematiky ve vybraných českých věznicích, data určená ke zmapování současného stavu zneužívání drog ve vězeňském prostředí a data představující míru výskytu těchto látek ve vybraných českých věznicích, data sloužící ke zjištění vlivu drog na vnitřní život ve vězení, data určená ke zmapování účinnosti protidrogových opatření a data představující úspěšnost léčby drogové závislosti ve vězení.

3.1 Data sloužící k popisu vzorku respondentů

Prvních pět otázek dotazníku směřovalo k popisu vzorku respondentů. Cílem těchto otázek bylo zjistit základní informace o respondentech, tedy jejich pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, pracovní pozice a kolik let se dané profesi věnují. Tyto informace jednak pomáhají utvořit si základní obraz o charakteristikách dotazovaných expertů, jednak jsou dále využity při vyhodnocování věcných otázek z dotazníku.

Otázka č. 1 zjišťovala složení respondentů dotazníkového šetření dle pohlaví. Grafické vyjádření odpovědi je uvedeno v Grafu č. 1, z něhož vyplývá, že dvoutřetinová většina respondentů byla mužského pohlaví. Muži se více vyskytovali v pracovních pozicích vychovatele, speciálního pedagoga, kurátora a dozorce. Vzhledem k povaze zkoumaného vězeňského prostředí (jednalo se o mužské věznice) bylo velice pravděpodobné, že zde bude zaměstnáno právě více mužského personálu. Naopak ženy byly nejvíce zastoupeny na pracovní pozici sociálního pracovníka a probačního úředníka.

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: Autorka

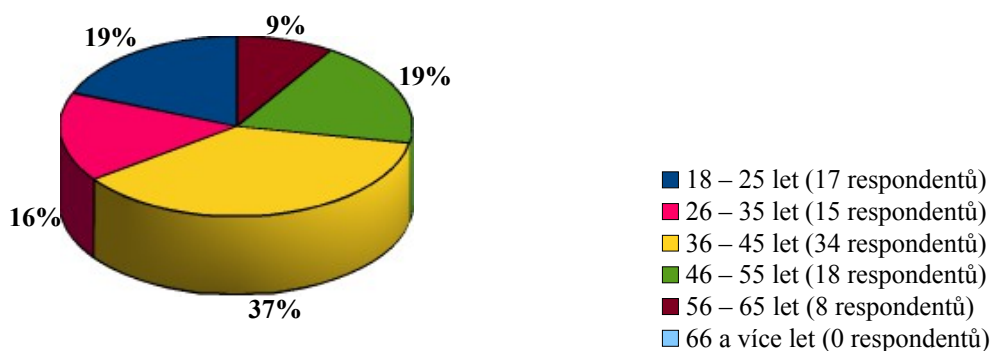
Otázka č. 2 směřovala ke zjištění věku respondentů. Jednalo se o otázku otevřenou, kdy ze sesbíraných dat bylo zjištěno, že nejmladšímu dotazovanému respondentovi bylo 18 let a nejstaršímu 64 let. V kombinaci s otázkou č. 4 bylo zjištěno, že nejmladší respondent pracoval ve věznici na pozici dozorce, nejstarší respondent pocházel z řad sociálních pracovníků. Ze všech odpovědí na tuto otázku byl následně vypočítán průměrný věk dotazovaných, který je 40,08 roků.

V Tabulce č. 1 je zaznamenáno věkové rozložení respondentů dle jednotlivých pracovních pozic. V Grafu č. 2 je zaznamenáno věkové rozložení všech respondentů. Pro lepší přehlednost bylo vytvořeno 6 věkových kategorií, z nichž nejvyšší podíl zastoupení respondentů byl v kategorii 36 až 45 let, který ze zkoumaného vzorku činil 37 %.

	Sociální pracovník	Vychovatel	Speciální pedagog	Dozorce	Kurátor	Probační úředník
18 – 25 let	1 respondent	0 respondentů	0 respondentů	14 respondentů	2 respondenti	0 respondentů
26 – 35 let	1 respondent	2 respondenti	4 respondenti	5 respondentů	0 respondentů	3 respondenti
36 – 45 let	2 respondenti	11 respondentů	9 respondentů	6 respondentů	2 respondenti	4 respondenti
46 – 55 let	5 respondentů	5 respondentů	3 respondenti	0 respondentů	2 respondenti	3 respondenti
56 – 65 let	5 respondentů	2 respondenti	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	1 respondent
66 a více let	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů

Tab. 1: Věkové zastoupení respondentů dle pracovních pozic

Zdroj: Autorka

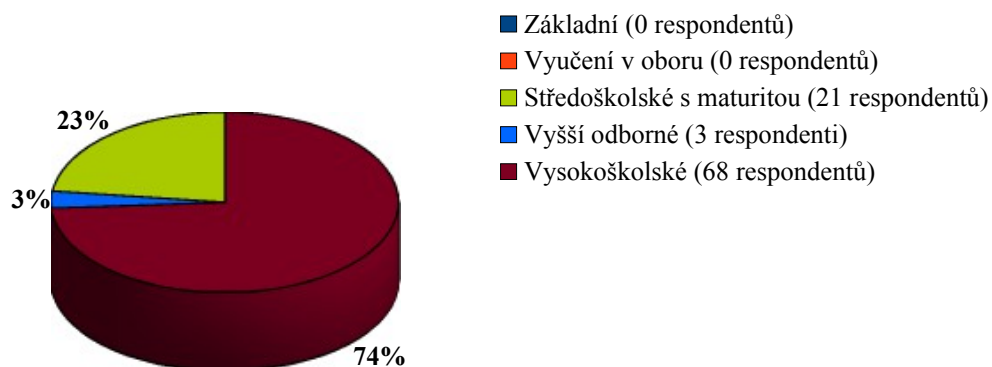

Graf č. 2: Věk respondentů

Zdroj: Autorka

Otázka č. 3 cílila na prozkoumání nejvyššího dosaženého vzdělání dotazovaných. Pro vybrané experty vzhledem k vydefinování jejich pracovních pozic, je povinné disponovat minimálně středoškolským vzděláním s maturitou (konkrétně u pracovní pozice vězeňského dozorce). Naopak například u probačního úředníka je povinnost mít absolvované magisterské vysokoškolské vzdělání.

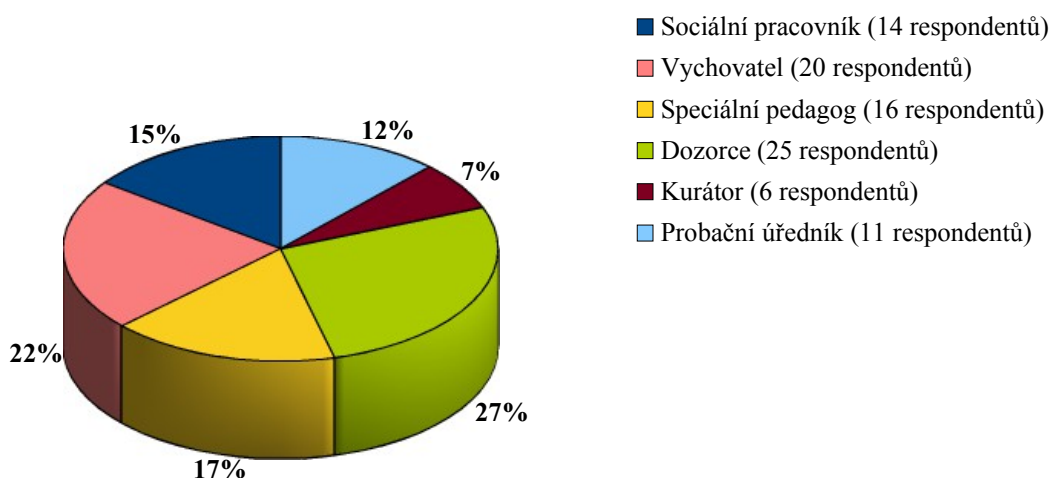
V Grafu č. 3 je tedy zaznamenáno rozložení všech respondentů na základě nejvyššího dosaženého vzdělání. Nejvyšší podíl zastoupených respondentů byl u vysokoškolského vzdělání, kterým ze zkoumaného vzorku disponovalo celých 74 % dotazovaných. Naopak, dle očekávání, nebylo žádné zastoupení respondentů u základního vzdělání a vyučení v oboru.

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: Autorka

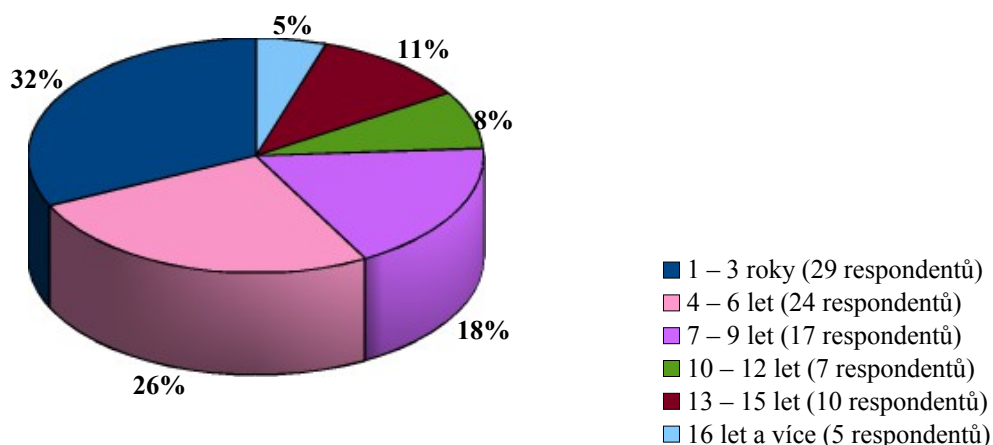
Otázka č. 4 směřovala k ověření proporcionality složení respondentů dotazníkového šetření dle profesního zaměření oslovených expertů. Sociální pracovníci byli v souboru zastoupeni v počtu čtrnácti respondentů. Vychovatelů odpovídalo na dotazník celkem dvacet, speciálních pedagogů se dotazníkového šetření účastnilo šestnáct a vězeňských dozorců, kteří vyplněný dotazník navrátili, bylo dvacet pět. Kurátorů se dotazníkového šetření zúčastnilo šest a jako poslední se na tomto výzkumu podílelo jedenáct probačních úředníků.

Graf č. 4: Profese respondentů

Zdroj: Autorka

Otázka č. 5, která je zároveň poslední otázkou sloužící k popisu vzorku respondentů, zjišťovala, kolik let se každý dotazovaný věnuje profesi, kvůli které byl osloven pro účast na výzkumném šetření. Ze získaných údajů byl vypočítán průměr, který ukazuje průměrnou délku praxe členů výzkumného vzorku na dané pracovní pozici a který je roven 6,4 let. Nejdélší délka praxe byla zaznamenána u pracovní pozice sociálních pracovníků, naopak nejkratší u kurátorů. Výsledky jsou vyobrazeny v Grafu č. 5, u něhož jsou výsledky pro lepší přehlednost zobrazeny do šesti časových bloků. V Tabulce č. 2 a v Tabulce č. 3 je znázorněno zastoupení respondentů dle délky praxe na jednotlivých pracovních pozicích a zastoupení respondentů dle délky praxe a nejvyššího dosaženého vzdělání.

Graf č. 5: Délka praxe na dané pracovní pozici

Zdroj: Autorka

	Sociální pracovník	Vychovatel	Speciální pedagog	Dozorce	Kurátor	Probační úředník
1 – 3 roky	0 respondentů	3 respondenti	9 respondentů	14 respondentů	2 respondenti	1 respondent
4 – 6 let	1 respondent	3 respondenti	5 respondentů	7 respondentů	3 respondenti	5 respondentů
7 – 9 let	1 respondent	5 respondentů	2 respondenti	4 respondenti	1 respondent	4 respondenti
10 – 12 let	2 respondenti	4 respondenti	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	1 respondent
13 – 15 let	6 respondentů	4 respondenti	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů
16 let a více	4 respondenti	1 respondent	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů

Tab. 2: Zastoupení respondentů dle délky praxe na jednotlivých pracovních pozicích

Zdroj: Autorka

	Základní vzdělání	Vyučení v oboru	Středoškolské vzdělání s maturitou	Vyšší odborné vzdělání	Vysokoškolské vzdělání
1 – 3 roky	0 respondentů	0 respondentů	10 respondentů	3 respondenti	16 respondentů
4 – 6 let	0 respondentů	0 respondentů	7 respondentů	0 respondentů	17 respondentů
7 – 9 let	0 respondentů	0 respondentů	4 respondenti	0 respondentů	13 respondentů
10 – 12 let	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	7 respondentů
13 – 15 let	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	10 respondentů
16 let a více	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	5 respondentů

Tab. 3: Zastoupení respondentů dle délky praxe a nejvyššího dosaženého vzdělání

Zdroj: Autorka

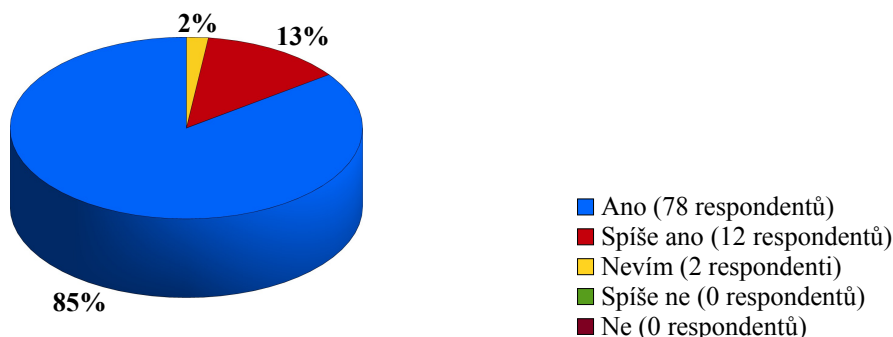

3.2 Data sloužící ke zjištění aktuální drogové problematiky v českých věznicích

Následujících šest otázek, tedy otázka č. 6 až č. 11, bylo do dotazníku zařazeno pro zjištění současného stavu drogové problematiky v českých věznicích a pro zjištění, jestli se do VTOS častěji dostávají jedinci, kteří v podmínkách svobody zneužívají drogy než ti, kteří drogy nezneužívali.

Otázka č. 6 zkoumala názor expertů na to, jestli jsou drogy v prostředí věznice chápány jako aktuální problém českého vězeňství. Z odpovědí dotazovaných bylo jednoznačně zjištěno, že 98 % expertů se domnívá, že drogy jsou aktuálním problémem českých věznic. Pouze 2 respondenti v tomto případě odpověděli, že nemohou danou situaci posoudit. V těchto dvou případech se jednalo o ženy na pracovní pozici probačního úředníka.

Získaná data se shodují s tvrzením Marešové (2003), která uvádí, že průběžné sledování údajů o české vězeňské drogové scéně ze všech dostupných zdrojů poukazuje na to, že rostoucí trend užívání drog v této instituci stále pokračuje a stoupá.

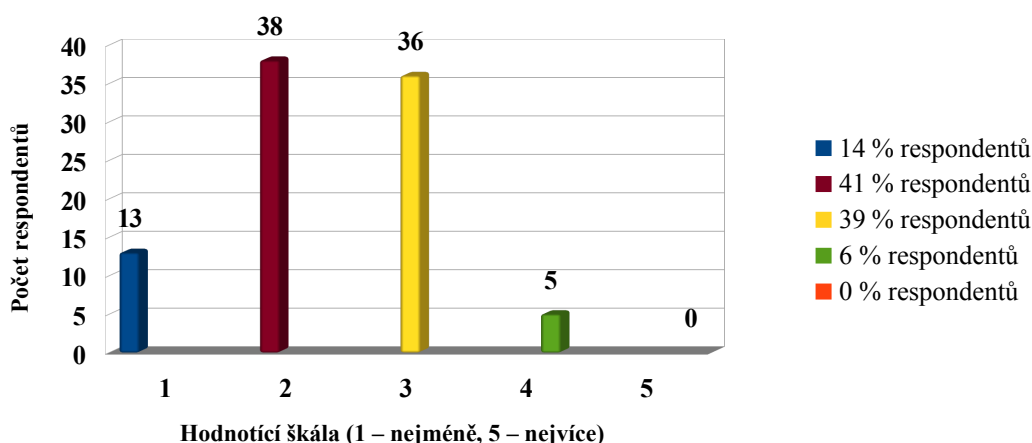
Graf č. 6: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na současnou problematiku drog v českých věznicích

Zdroj: Autorka

Otázka č. 7, u které byla použita k odpovědi bodovací škála, hodnotila úspěšnost řešení drogové problematiky v českých věznicích. Z výsledků, které jsou zobrazeny v Grafu č. 7 vyplývá, že 55 % respondentů se přiklání k názoru, že se v českém vězeňství příliš nedaří najít adekvátní řešení drogové problematiky mezi vězni. Pouze

6 % dotazovaných se domnívá, že se českému vězeňství daří s problematikou vypořádat. Ostatní respondenti, tedy 39 % respondentů, zaujímá k této otázce neutrální hodnocení ve středu škály.

Respondenti domnívající se, že se s problematikou drog ve věznicích daří vypořádat, byli zastoupeni ženami na pracovních pozicích sociálního pracovníka a probačního úředníka s délkou praxe 4 až 6 let. Neutrální hodnocení zvolili všichni respondenti z řad speciálních pedagogů.

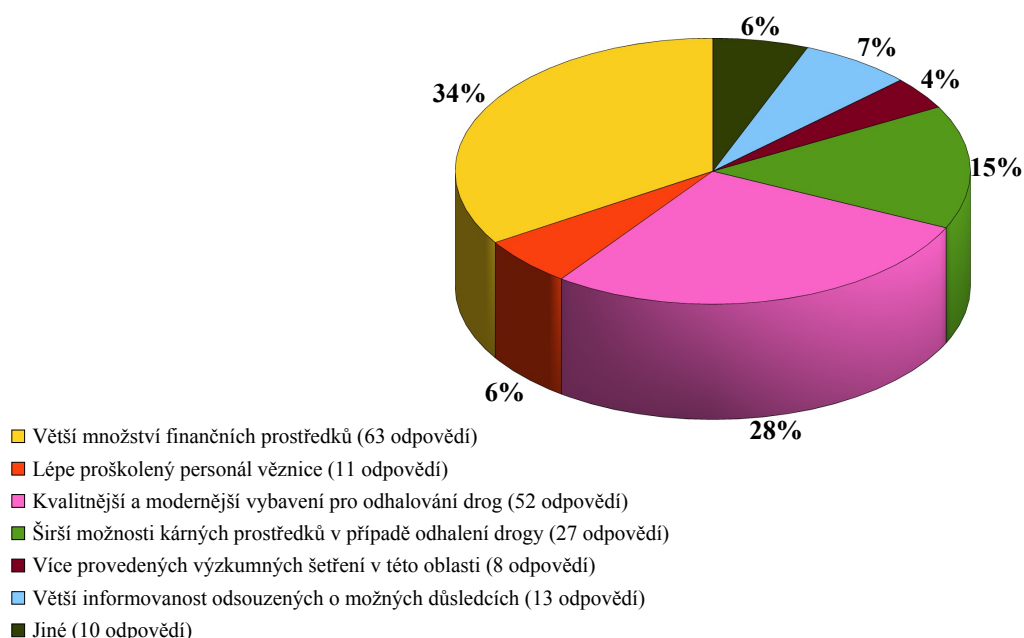
Graf č. 7: Hodnocení přístupu expertů k vypořádávání se s problematikou drog ve věznicích

Zdroj: Autorka

Otázka č. 8 mapovala názor expertů na to, co by věznicím v České republice pomohlo k efektivnějšímu řešení drogové problematiky. V této otázce byli dotazováni instuováni, aby vybrali celkem dvě odpovědi ze sedmi nabízených možností, které zastupují jejich názor. Dohromady bylo sesbíráno celkem 184 odpovědí, které jsou vyjádřeny v Grafu č. 8, z něhož je zřejmé, že nejvíce převažuje mezi experty názor, že kvalitnějšímu řešení drogové problematiky by pomohlo více finančních prostředků investovaných do vězeňské drogové problematiky a dostupnost modernějšího vybavení pro odhalování drog. Dále následují širší možnosti kárných prostředků v případě odhalení drogy a větší informovanost odsouzených o možných důsledcích při nalezení drogy. Deset respondentů také zvolilo možnost dopsání vlastní odpovědi. Tyto odpovědi poukazují na příliš přísná nebo nefunkční zákonná omezení vězeňského personálu při řešení drogové problematiky vězňů. Tedy efektivnějšímu řešení drogové

problematiky by dle volných odpovědí pomohlo menší omezení zákonem při provádění prohlídek a „volnější ruka“ v případě postihů za nalezení zakázaných látek u odsouzených.

V této otázce se odpovědi respondentů značně odlišovaly dle jejich pracovních pozic. Zatímco všichni probační úředníci označili možnost „lépe proškolený personál věznic,“ při odpovědi „větší informovanost odsouzených o možných důsledcích“ se k nim připojili 2 kurátoři. Oproti tomu odpovědi „kvalitnější a modernější vybavení pro odhalování drog, větší množství finančních prostředků a širší možnosti kárných prostředků v případě odhalení drogy“ zvolili všichni dotazovaní dozorcí a někteří vychovatelé a speciální pedagogové. Nejčastěji byla respondenty označována dvojice odpovědí „Větší množství finančních prostředků s Kvalitnějším a modernějším vybavením pro odhalování drog“ a to celkem v 37 případech, následovala v 15 případech dvojice odpovědí „Větší množství finančních prostředků s Širší možností kárných prostředků v případě odhalení drogy.“ Při výběru dvojice odpovědí na tuto otázku se lišil vězeňský a mimovězeňský personál, kde mimovězeňský personál volil ve většině případů odpovědi týkající se proškolení personálu věznice, provedených výzkumných šetření a informovanosti odsouzených o možných důsledcích.

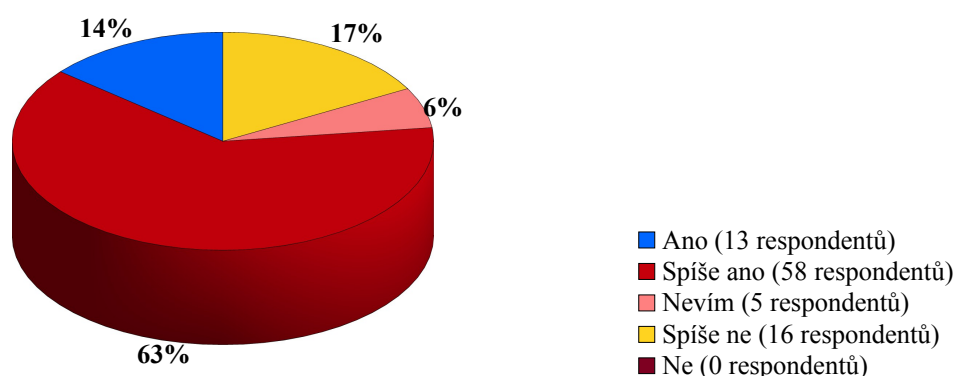
Graf č. 8: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru na efektivitu řešení drogové problematiky ve věznicích

Zdroj: Autorka

Otázka č. 9 v dotazníku zjišťovala, jestli většina odsouzených je uvězněna za jakoukoliv kriminální činnost v souvislosti s drogou, tedy za kriminalitu páchanou pod vlivem drogy nebo za drogovou kriminalitu – získávání či obchodování s drogou. Graf č. 9 ukazuje, že téměř 80 % expertů zaujímá postoj, že drogy představují výrazný faktor vedoucí ke kriminálnímu jednání vězeňské populace. Naopak pouze 17 % dotázaných expertů sdílí opačný názor, tedy že zakázané látky a látky dopingového charakteru nemají vliv na páchanou trestnou činnost a 6 % respondentů odpovědělo, že se k této otázce není schopno vyjádřit.

Rozdělení dotazovaných expertů dle pohlaví nemělo pro tuto otázku žádný zásadní vliv, volba odpovědí byla podle pohlaví proporcionalní. Souhlasný postoj s tím, že většina vězňů byla uvězněna za kriminální činnost spojenou s drogami, zaujali všichni respondenti s vysokoškolským vzděláním a jednalo se konkrétně o všechny probační úředníky, speciální pedagogy a kurátory. Devět vychovatelů a sedm sociálních pracovníků zaujímá k této otázce spíše nesouhlasný postoj.

Z již provedených výzkumů této oblasti je patrné, že mnoho evidovaných trestných činů je spojeno s drogami a značná část z nich je páchána za účelem získání drogy, resp. opatření si prostředků na nákup drogy. Přesný počet trestných činů nelze však z dostupných zdrojů přesně určit a vyhodnotit, jelikož ne všechny trestné činy jsou odhaleny nebo prokázány v souvislosti s drogami (Schůrek, J., 2003). Mařádek (2005) ve své publikaci uvádí skupiny návykových látek v souvislosti s jejich obvyklou afinitou k typům trestné činnosti (viz Příloha č. 5).

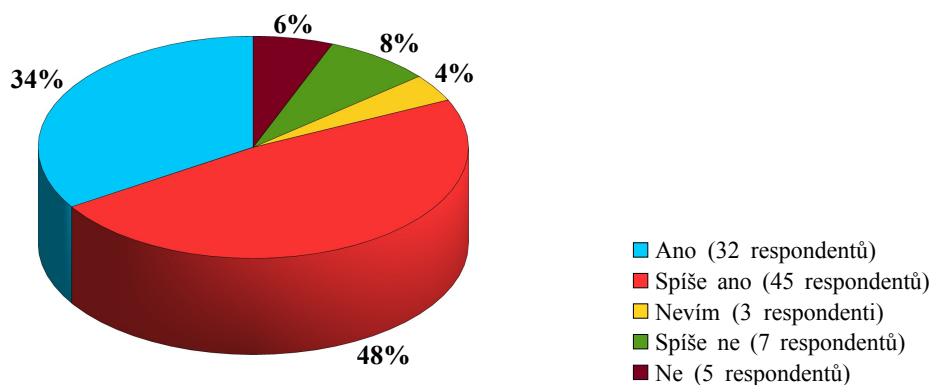

Graf č. 9: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na vliv drog v souvislosti s pácháním kriminální činnosti odsouzenými

Zdroj: Autorka

Otázka č. 10 úzce souvisí s otázkou č. 9 a blíže zkoumá názor dotazovaných expertů na drogovou anamnézu odsouzených. Respondenti se v této uzavřené otázce měli vyjádřit, jestli se na základě vlastních nebo zprostředkovaných zkušeností a získaných informací domnívají, že většina odsouzených disponuje drogovou anamnézou. Na základě vyhodnocených odpovědí, které jsou zaznamenány v Grafu č. 10 je zřejmé, že přes 80 % expertů se spíše domnívá, že většina odsouzených vykonávajících výkon trestu odnětí svobody si sebou do věznice drogovou anamnézu přináší. Konkrétně se jednalo o 22 dozorců, 18 vychovatelů, 11 sociálních pracovníků, 12 speciálních pedagogů, 5 kurátorů a 9 probačních úředníků všech věkových kategorií i délky praxe na dané pracovní pozici. Zhruba 14 % respondentů se přiklání k názoru opačnému.

Názor dotazovaných expertů je v souladu s uskutečněným výzkumem Marešové (2003), která při něm zjistila, že individuální zkušenost s drogou má většina vězňených osob, přičemž více než polovina z nich měla první zkušenost s drogou již před nástupem do věznice. Marešová dále tvrdí, že v současné době je věk prvního experimentu s drogou určen na období okolo 12. roku života.

Graf č. 10: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru expertů na drogovou anamnézu odsouzených před nástupem do VTOS

Zdroj: Autorka

Otázka č. 11 anonymního dotazníku se věnovala osobnímu názoru expertů na to, jestli se drogy v českých věznicích reálně vyskytují. Tato otázka byla do dotazníkového šetření zařazena jako kontrolní, měla zjistit, jak velkou míru pozornosti respondenti vyplňování dotazníku věnovali. Výsledek sesbíraných dat k této otázce byl do jisté míry

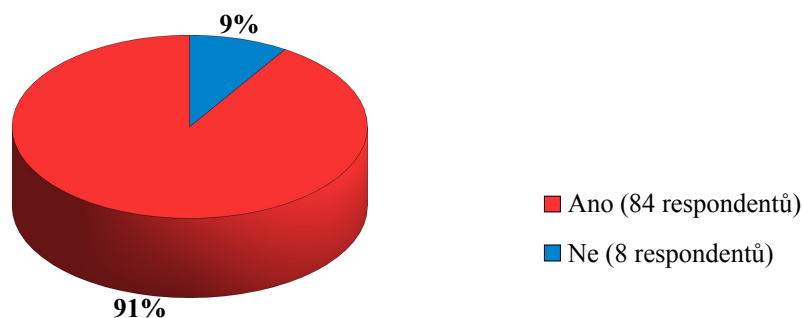
předpokládán, jelikož dotazníkového šetření se účastnili experti na vězeňskou problematiku, kteří se mimo jiné zabývají i problematikou užívání drog ve věznicích. Odborná literatura, o které bylo pojednáno v teoretické části této práce, shodně uvádí, že sociálně patologické jevy, ke kterým řadíme i drogy, jsou v dnešní době přirozenou součástí vězeňské subkultury a jsou do věznic vnášeny z vnějšího prostředí a opět i vynášeny z věznice ven. V průběhu let se pouze mění dynamika a forma tohoto pohybu (Miovský M., 2003).

Jak bylo tedy předpokládáno, tak při odpovědi na tuto otázku došlo k absolutní shodě všech dotazovaných, kdy 100 % respondentů odpovědělo, že se drogy ve věznicích reálně vyskytují. Nikdo z dotázaných si tedy nemyslí, že by drogy ve vězeňském prostředí neexistovaly.

3.3 Data určená ke zmapování současného stavu zneužívání drog ve vězeňském prostředí a data představující míru výskytu těchto látek ve vybraných českých věznicích

Otázka č. 12 až č. 18 byly zařazeny do dotazníku pro zjištění kvalifikovaných názorů expertů na nejčastější cesty průniku zakázaných látek a látek dopingového charakteru do českých věznic a na konkrétní druhy drog, léčiv a náhražek drog vyskytujících se ve vybraných věznicích.

Otázka č. 12 zkoumala, jestli mají dotazovaní experti vlastní zkušenost nebo zkušenost zprostředkovanou skrz své klienty s drogami ve věznicích. Celkem 84 respondentů, což činí přes 90 % zkoumaného souboru, uvedlo, že tuto zkušenost mají. Pouze 8 expertů (9 % zkoumaného souboru) tuto zkušenost nemá. Mezi ty, kteří nemají vlastní zkušenost nebo zprostředkovanou zkušenost od svého klienta s výskytem drog ve vězeňském prostředí patřilo 6 dozorců, 1 sociální pracovník a 1 probační úředník. To, že těchto 8 respondentů nemá zkušenost s drogami ve věznicích může být dáno faktem, že se jedná o pracovníky, kteří ve své profesi pracují krátce (tj. do 3 let).

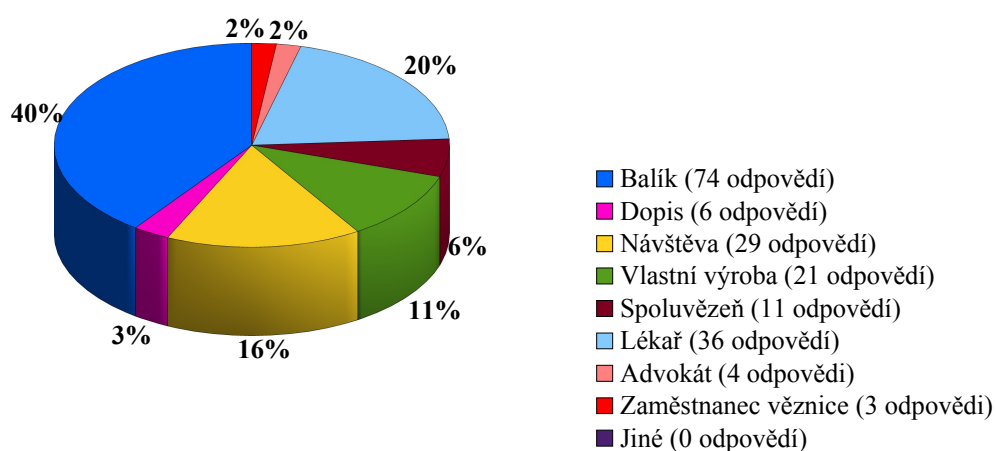
Graf č. 11: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle vlastní nebo zprostředkované zkušenosti s drogami ve věznicích

Zdroj: Autorka

Otázka č. 13 se zaměřila na to, jaké jsou z osobní zkušenosti expertů nebo zprostředkovaných zkušeností od klientů nejčastější cesty průniku drog do vězeňského prostředí. V této otázce byli dotazovaní instruováni k výběru dvou odpovědí z devíti nabízených. Sesbíráno bylo celkem 184 odpovědí, které jsou zaznamenány v Grafu č. 12, ze kterého je zřejmé, že nejvíce převažovaly odpovědi, že drogy se do věznic dostávají nejčastěji v balících zasílaných příbuznými vězňů. Tato odpověď byla experty vybrána ve 40 % případů. Za druhou nejčastější odpověď byla označena cesta drog k vězňům prostřednictvím ošetřujícího lékaře a to konkrétně ve 20 % případů. Zde však musíme brát v úvahu, že ošetřující lékař není většinou ten, co by do vězeňského prostředí chtěl drogy dostávat cíleně (tedy s úmyslem podporovat drogovou scénu ve vězení), nýbrž je jen pouhým zdrojem k užívání určitých léků, které jsou na něm podvodně vylákány odsouzenými předstírajícími chorobu, nebo těmi, kteří jsou skutečně nemocní, ale raději získané léky smění se závislými vězni za úplatu (nebo ze strachu). Dále následují možnosti průniku drog do věznic přes návštěvy, formou vlastní výroby nebo zasíláním dopisů. U této otázky nebyla zvolena ani jedním dotázaným odpověď s možností dopsání vlastní odpovědi.

Velmi zajímavým zjištěním dotazníkového šetření je, že pouze třikrát byla označena možnost, že se drogy do vězeňského prostředí dostávají za pomoci vězeňského personálu. Tento výsledek je v rozporu s výsledky jiných v minulosti provedených výzkumů na téma drogové situace ve vězení i též s obecnými poznatky odborné literatury. Tyto prameny považují právě za nejčastější cestu průniku drog do

věznic jejich vnášení zaměstnanci věznic. Tento fakt mohl být způsoben tím, že tohoto dotazníkového šetření se účastnili experti z vězeňského prostředí, kteří mohou ze solidarity se svými kolegy negovat možnost jejich většího neetického či antisociálního chování. Odborná literatura naopak čerpá svoje informace o masivním průniku drog prostřednictvím vězeňského personálu přímo od vězňů. Oba tyto zdroje mohou být poznamenány chybou, kdy zaměstnanci chrání spoluzaměstnance, vězni naopak matou cesty svých drogových zdrojů a svádí přisun drog na personál věznic. Odpovědi „balík, dopis či návštěva“ byly nejčastěji označovány dozorcí a vychovateli, odpovědi „lékař nebo advokát“ nejvíce vybírali probační úředníci, kurátoři a sociální pracovníci.

Graf č. 12: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na nejčastější způsoby průniku drog do vězeňského prostředí

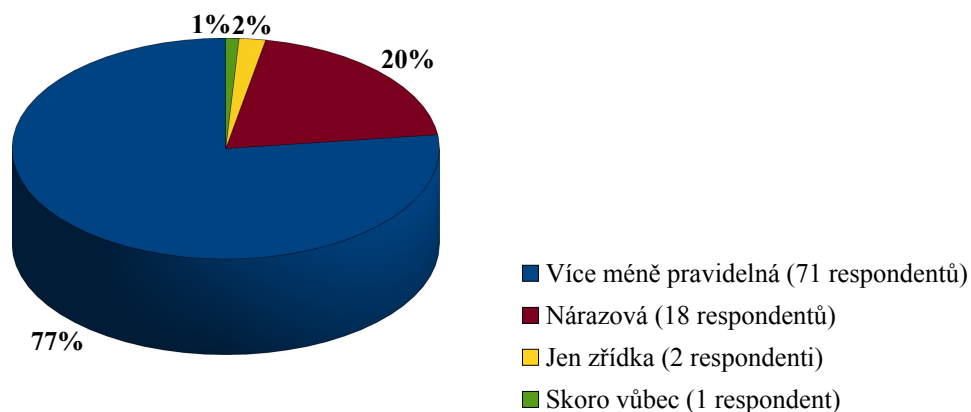
Zdroj: Autorka

Otázka č. 14 volně navazuje na předchozí otázku č. 13 a blíže se doptává na průnik drog do věznic, kdy tato otázka se zaměřuje na frekvenci průniku drog do vězeňského prostředí. Respondenti se v této uzavřené otázce měli vyjádřit, jaká je dle jejich vlastních zkušeností, případně dle zkušeností klientů, frekvence průniku drog do českých věznic. Výsledky odpovědí jsou zaznamenány v Grafu č. 13. Ze sesbíraných dat vyplývá, že dle 77 % zastoupených expertů je frekvence průniku drog do vězení více méně pravidelná. Zbylých 23 % se domnívá, že drogy do věznic pronikají nárazově, jen zřídka nebo skoro vůbec.

Odpovědi „jen zřídka a skoro vůbec“ byly zvoleny 3 ženami, kdy v jednom případě se jednalo o sociální pracovníci a ve zbylých dvou případech o probační úřednice s délkou praxe do šesti let.

Z výzkumu pana doktora Sochůrka (2003) je patrné, že obecně vzrostla frekvence a snad i rafinovanost způsobů, jak dostat drogy do věznic. Sochůrek dává tuto skutečnost do souvislosti i s tím, že vzrůstá rok od roku organizovanost vězňů a jsou pevněji utvořena vnitřní uskupení vězňů, která často vznikají přímo s cílem rozložit jakýmkoliv způsobem funkčnost vězeňského systému. Se vzrůstající frekvencí průniku drog do věznic se ztotožňují i experti tohoto dotazníkového šetření, kteří považují frekvenci průniku za „více méně pravidelnou“ a to v 77 % případů (tuto možnost tak volilo 71 respondentů).

Graf č. 13: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na frekvenci průniku drog do prostředí věznic

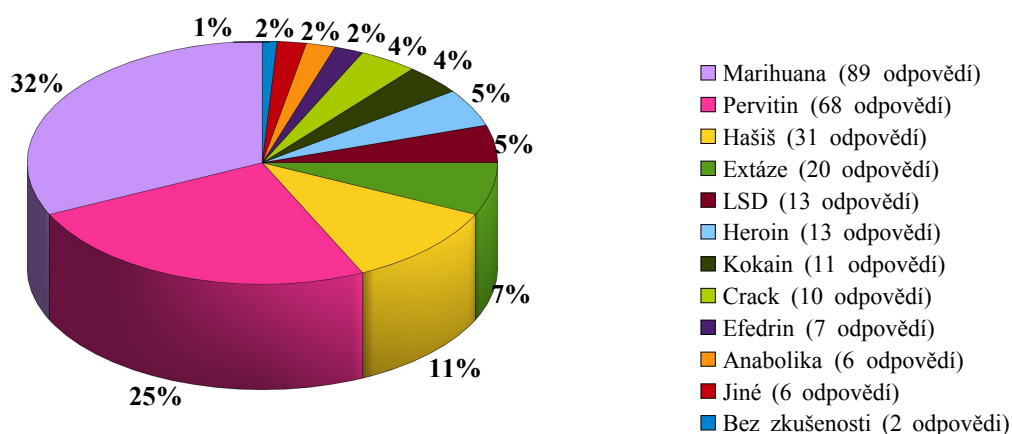
Zdroj: Autorka

Další dvě otázky (otázka č. 15 a č. 16) se věnovaly tomu, jaké konkrétní drogy resp. léky vězni ve výkonu trestu zneužívají. Expertům byl nabídnut jednak seznam 10 druhů drog, ze kterého měly být zvoleny 3 nejčastěji zneužívané látky, a seznam 7 druhů léků, ze kterého měla být obdobně vybrána dvě nejčastěji zneužívaná léčiva.

V otázce č. 15 byli respondenti instruováni k výběru tří odpovědí z dvanácti nabízených možností. Sesbíráno bylo celkem 276 odpovědí, které jsou zaznamenány

v Grafu č. 14, ze kterého je zřejmé, že mezi nejčastější odpovědi patří v zastoupení 32 % marihuana, ve 25 % se jedná o pervitin a v 11 % byl zvolen hašiš. Další z nabízených možností byly za odpověď označeny v méně než v 7 % případů. U této otázky byla v šesti případech zvolena odpověď s možností dopsání vlastní odpovědi, kde byl nejčastěji zaznamenán toluen a tzv. houbičky.

Pokud sesbíraná data porovnáme s výzkumem Zemana a kol. (2019), tak se naše výsledky do jisté míry liší. Výzkum z roku 2019, který se svým týmem provedl Zeman, totiž uvádí, že nejčastěji je ve věznicích užíván pervitin, následují opiáty a na třetím místě se jedná o konopné látky. Všechny tyto látky byly uvedeny i v dotazníkovém šetření této práce a experty byly také zvoleny mezi 3 nejčastěji užívané drogy ve vězení, avšak v jiném pořadí, což mohlo být způsobeno faktem, že výzkum Zemana byl realizován na větším výzkumném souboru, který byl tvořen samotnými odsouzenými.

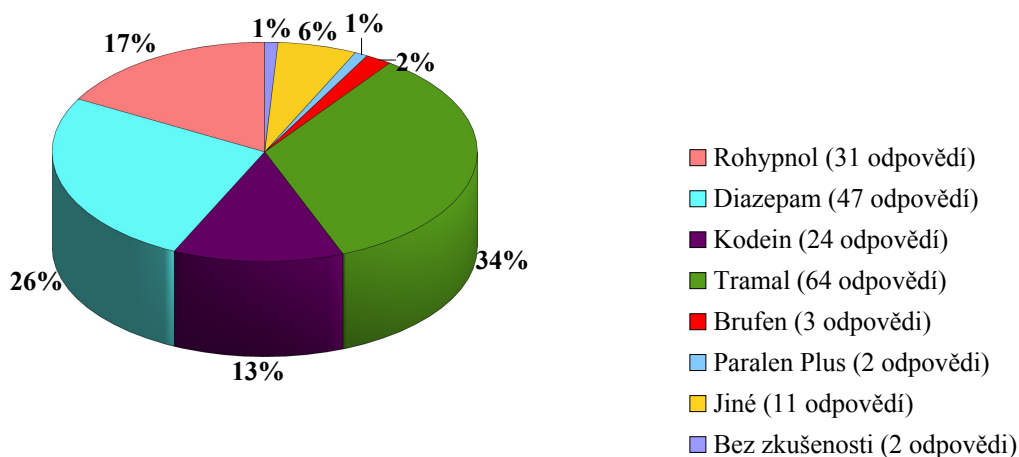
Graf č. 14: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na nejčastěji užívané drogy ve vězeňském prostředí

Zdroj: Autorka

Otázka č. 16 směřovala k výběru dvou nejčastějších léků zneužívaných vězni, kdy bylo tedy celkem sesbíráno 184 odpovědí, které jsou zaznamenány v Grafu č. 15. Z grafu vyplývá že nejvíce je ve věznicích zneužíván Tramal, což je derivát heroínu, který se předepisuje při ledvinové kolice nebo při pooperačních stavech, a to v zastoupení 34 %. V pořadí na druhém místě se v zastoupení celých 26 % umístil Diazepam, který se používá ke zklidnění a při úzkosti, dále k uvolnění svalových křečí a při léčbě epileptických záchvatů, jeho dlouhodobé užívání vede ke vzniku lékové

závislosti. Dále se v zastoupení 17 % ve zvolených možnostech pro odpověď objevil Rohypnol, který se používá při substituční léčbě a jedná se o léčivo s výrazným sedativním účinkem, které se používá při léčbě nespavosti. Ve 13 % byl v této otázce zastoupen Kodein, který je obsažen v medikamentech pro léčbu kašle a nachlazení a jedná se o nejčastěji užívaným opiát na světě. Jedenáct respondentů zvolilo odpověď s možností dopsání vlastní odpovědi. Při volbě této odpovědi byl zmíněn Ritalin, což je stimulant příbuzný amfetaminům, ale vyvolává slabší účinky a je předepisován k léčbě ADHD, a jako druhý byl zmiňován Rivotril, který obsahuje hypnotika a je předepisován pro léčbu epilepsie.

Srovnání získaných dat je možné provést s uskutečněným výzkumným šetřením z roku 2000, který provedl tým výzkumníků Alena Marešová, Jan Sochůrek a Jana Válková, kde se ukázalo, že nejčastěji zneužívaným léčivem ve vězeňském prostředí je Rohypnol, Diazepam a Trihenidyl. Lék Tramal se ve výzkumu z roku 2000 umístil na posledních příčkách. Mírně odlišné výsledky pravděpodobně vycházejí z toho, že u léčiv je velkou proměnnou fakt, že jejich obliba vždy souvisí s jejich dostupností, s regulací výdeje lékařským předpisem a s frekvencí předpisu od konkrétního specializovaného lékaře.

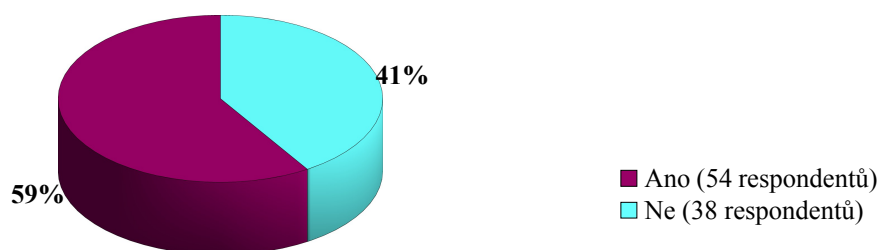
Graf č. 15: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na nejčastěji zneužívané léky ve vězeňském prostředí

Zdroj: Autorka

Při vyhodnocování sesbíraných dat u otázek č. 15 a č. 16 bylo zjištěno, že nejčastěji volenou trojicí drog byla marihuana s pervitinem a s hašišem, kdy tyto možnosti současně označilo 23 expertů. Nejčastěji zaznamenaná dvojice léků byla Tramal a Diazepam (28 expertů), za nimiž následovala dvojice Tramal a Rohypnol (22 expertů). Dále bylo zjištěno, že většina expertů, která v dotazníku současně označila nejčastěji volenou trojici drog (marihuana, pervitin, hašiš) v následující otázce zároveň současně označila i nejčastěji volenou dvojici léků (Tramal, Rohypnol) – jednalo se o 16 expertů.

Otázka č. 17 mapuje názor expertů na zkušenosti s náhražkami drog, které si odsouzení ve vězení přímo vyrábějí. Pro upřesnění byly u této otázky uvedeny tři příklady, konkrétně se jednalo o tzv. magorák, tedy o velice silný čaj, někdy i s přidaným tabákem nebo rozpuštěnými analgetiky, dále o tzv. kvašák, tedy alkoholický nápoj připravovaný nejčastěji zkvašením kompotů, ovoce nebo i chleba, a jako poslední byl uveden za příklad tzv. kuler, tedy nápoj připravovaný s přídavkem Ironu nebo pasty na parkety. Celkem 54 respondentů, což je téměř 60 % zkoumaného souboru, uvedlo, že mají osobní nebo zprostředkovanou zkušenost s náhražkami drog, které si odsouzení ve věznicích přímo vyrábějí. Zbýlých 38 expertů tuto zkušenost nemá, což ze zkoumaného souboru tvoří zhruba 40 %.

Mezi ty, kteří nemají vlastní zkušenost nebo zprostředkovanou zkušenost od svého klienta s výskytem náhražek drog ve vězeňském prostředí patřilo 8 probačních úředníků, 4 kurátoři, 9 speciálních pedagogů, 9 sociálních pracovníků a 8 vězeňských dozorců. Naopak všichni dotazovaní vychovatelé s náhražkami drog ve věznicích vlastní zkušenost měli. Pozitivní zkušenost s náhražkami drog ve věznicích má 19 žen a 35 mužů.

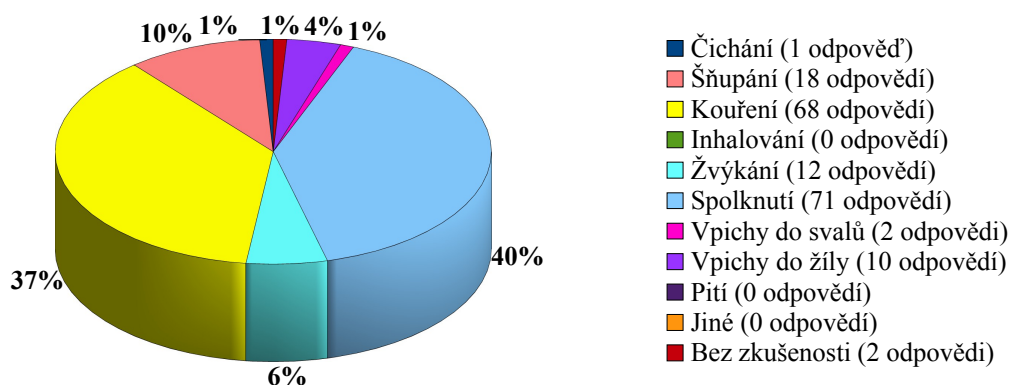

Graf č. 16: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle osobní nebo zprostředkované zkušenosti s náhražkami drog ve věznicích

Zdroj: Autorka

Otázka č. 18 mapovala názor expertů na to, jakým nejtýpčtějším způsobem jsou drogy v českých věznicích užívány. V této otázce byli dotazovaní vyzváni k výběru 2 možností z jedenácti nabízených, tedy dohromady bylo sesbíráno 184 odpovědí, které jsou vyjádřeny v Grafu č. 17. V grafu je znázorněno, že nejvíce převažovala odpověď, že nejtýpčtější způsobem užívání drogy ve vězeňském prostředí je spolknutí, kdy tato odpověď byla vybrána ve 40 % případů. Celkem v 37 % odpovědí byla zaznamenána možnost kouření, za kterou následovaly možnosti šňupání, žvýkání a vpichy do žíly.

Získané odpovědi na tuto otázku korespondují s otázkou č. 15, která se zabývala nejčastěji zneužívanými drogami ve věznicích, kdy pro marihuanu, pervitin i hašiš jsou nejvíce volené způsoby užívání typické. Ve výzkumu z roku 2000, který byl zmiňován u otázky č. 16, bylo za nejtýpčtější způsob užívání drogy ve vězení označeno kouření. Dotázaní experti v dotazníkovém šetření však za takovýto způsob označili spolknutí. Zde se pravděpodobně promítla skutečnost, že mezi drogy v tomto výzkumném šetření jsou zahrnuty i látky dopingového charakteru, které jsou zastoupeny medikamenty.

Graf č. 17: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na nejvíce typické způsoby užívání drog ve věznicích

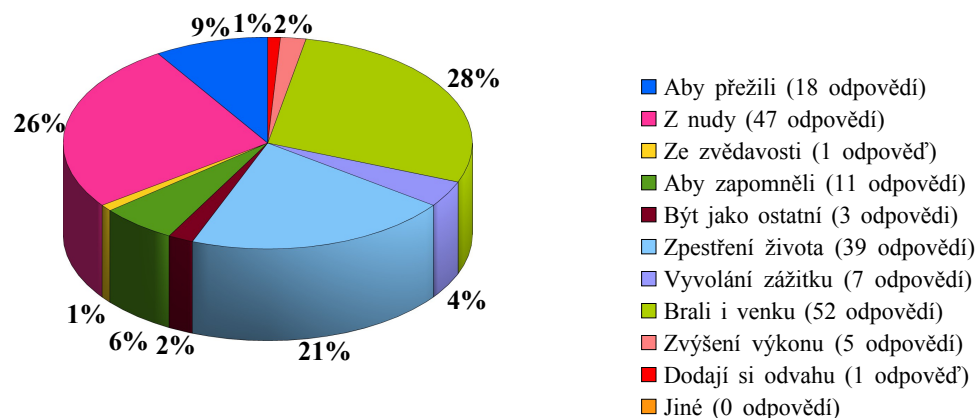
Zdroj: Autorka

3.4 Data sloužící ke zjištění vlivu drog na vnitřní život ve vězení

Otázky č. 19 až č. 24 zjišťovaly názory expertů na vliv zakázaných látek a látek dopingového charakteru ve vybraných věznicích na tzv. vnitřní život ve vězení nebo tzv. druhý život odsouzených.

Otázka č. 19 mapuje názor expertů na důvod či motivaci odsouzených k užívání drog ve vězení. V této otázce byli dotazovaní vyzváni k označení celkem 2 odpovědí z jedenácti nabízených možností, sesbíráno tak bylo celkem 184 odpovědí, které jsou vyobrazeny v Grafu č. 18. V grafu je možné vidět, že za nejčastější důvod užívání drog ve vězení je považována skutečnost, že odsouzení užívali drogy i před příchodem do výkonu trestu, tudíž v tom nadále pokračují i ve vězeňském prostředí. Tato možnost byla označena ve 28 % případů a to konkrétně 14 vychovateli, 12 speciálními pedagogy, 15 dozorci, 6 sociálními pracovníky, 4 kurátory a 1 probačním úředníkem. Následovaly možnosti, že vězni užívají drogy z nudy nebo pro zpestření života. Tyto možnosti byly vybrány dohromady ve 47 % případů. Dále následovala možnost, aby odsouzení pobyt ve věznici přežili nebo aby zapomněli.

Dle Marešové (2000) dlouhodobé výzkumy poukazují u odsouzených, kteří recidivují tři hlavní příčiny abúzu drog a těmi jsou zvýšení výkonu, být nad věcí a únik z reality. Odlišné výsledky ze sesbíraných dat výzkumu této práce pravděpodobně poukázaly na odlišné chápání užívání drog ve vězeňském prostředí od pracovníků věznice či pracovníků s klienty z vězeňského prostředí a samotných odsouzených.

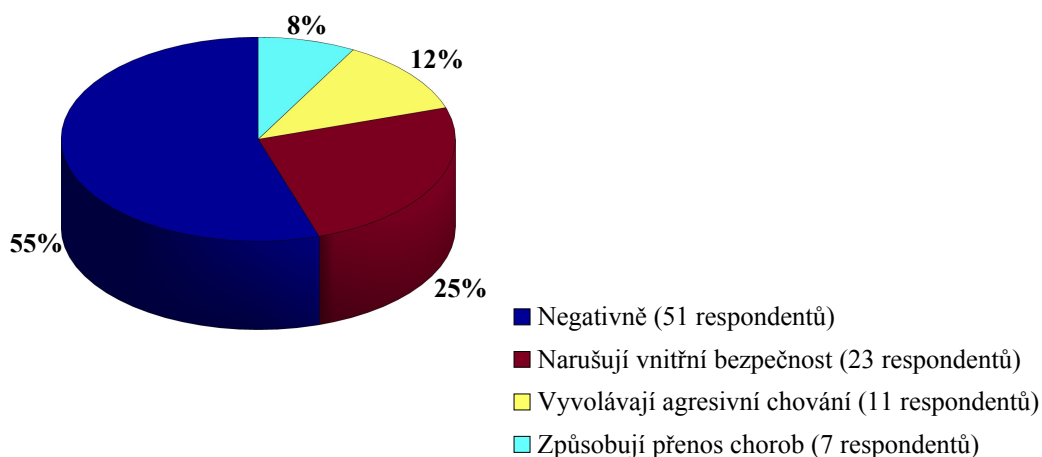
Graf č. 18: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na motivaci a důvod odsouzených k užívání drog ve vězení

Zdroj: Autorka

Otázka č. 20 byla koncipovaná jako volná a zaměřovala se na zjištění, jakým způsobem zasahují drogy do vnitřního vězeňského života, tedy jak ovlivňují vnitřní chod věznic i samotné chování odsouzených a jaký mají vliv na tzv. druhý život

odsouzených. Na otázku odpovědělo všech 92 dotazovaných, formulováním vlastní odpovědi a uvedením vždy pouze jednoho „zásahu“ drogy do vnitřního vězeňského života. Výsledky byly seskupeny podle jejich významu a podobnosti do čtyř kategorií a jsou znázorněny v Grafu č. 19. Z grafu vyplývá, že více než polovina dotazovaných (55 %) uvedla, že drogy zasahují do vnitřního života odsouzených negativně. 25 % výzkumného vzorku uvedlo, že drogy uvnitř věznice narušují vnitřní bezpečnost, kdy takovou odpověď napsalo přesně 19 dozorců a 4 vychovatelé. Zbýlých 20 % respondentů považuje drogy ve vězení za spouštěče agresivního chování a za původce různých typů onemocnění. Odpověď „způsob přenosu chorob“ byla zaznamenána pouze u žen.

Odpovědi expertů se shodují s dostupnou odbornou literaturou a s výzkumy VS ČR, které uvádějí, že drogy jsou jednou z příčin narušujících vnitřní bezpečnost věznic a jsou významnou součástí tzv. druhého života odsouzených³, tedy skryté nedovolené činnosti odsouzených. U odsouzených užívajících drogy je časté agresivní chování a šikanování spoluvězňů. Většina vězňených osob užívajících jakékoliv zakázané látky či látky dopingového charakteru selhává ve standardních podmínkách výkonu trestu odnětí svobody a jejich typickým znakem je nízká úroveň péče o vlastní tělo a zdraví (Vězeňská služba České republiky 2019, 2020).

Graf č. 19: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na způsob, jakým drogy zasahují do vnitřního života odsouzených

Zdroj: Autorka

³ Souhrn asociálních a antisociálních aktivit, zvláštních typů obranných reakcí, uplatňování specifické hierarchie a negativních způsobů chování a vytváření neproniknutelných skupin.

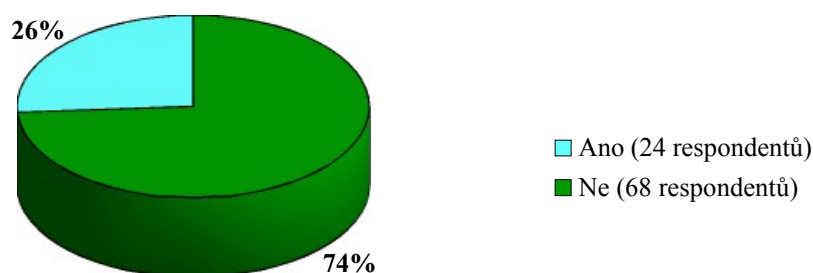
Otázka č. 21 zkoumala, jestli je v možnostech vězeňského personálu zadržet všechny drogy vyskytující se v prostředí věznice. Na základě odborné literatury a již provedených výzkumů byly odpovědi na tuto otázku opět do jisté míry předpokládány. Při odpovědi na tuto otázku tedy dle předpokladů došlo k absolutní shodě všech dotazovaných, kdy 100 % respondentů označilo možnost, že není v možnostech vězeňského personálu zadržet všechny drogy, které do věznice pronikají nebo které se ve věznici již nacházejí. Na základě této otázky se dá usuzovat, že žádný z dotázaných si nemyslí, že by podchycení drogové problematiky v českých věznicích ve sto procentech případů bylo reálné.

Je potřeba si také uvědomit, že odsouzení jsou vždy oproti vězeňskému personálu o krok napřed a to ať už se jedná o způsoby, kterými se drogy dostávají do věznic, nebo o druhy zakázaných látek putujících k odsouzeným. Než se vězeňský personál přizpůsobí novým poznatkům z této oblasti, už jsou vězni vždy v tuto chvíli opět o jeden krok vpřed.

Otázka č. 22 mapuje názor expertů na užívání zakázaných látek a látek dopingového charakteru ve vězení, tedy jestli všechny nalezené drogy ve věznicích jsou určeny odsouzeným pouze pro jejich vlastní potřebu. Celkem 68 respondentů, což je přes 70 % zkoumaného souboru, uvedlo, že nalezené drogy neslouží ve vězení pouze pro potřeby odsouzených, u kterých byla droga nalezena. Zakázané látky a látky dopingového charakteru ve vězení mají, na základě získaných zkušeností z vězeňské praxe, například také charakter platidla v jakékoliv podobě nebo představují statek, kterým si odsouzení upevňují svoji moc v rámci vnitřní hierarchie. Zbylých 24 expertů si naopak myslí, že drogy ve věznicích jsou odsouzeným určeny pouze pro jejich vlastní potřebu, což ze zkoumaného souboru tvoří něco málo přes 20 %. Sesbíraná data k otázce č. 22 jsou zaznamenána v Grafu č. 20.

Ze sesbíraných dat k této otázce bylo opět patrné rozdělení respondentů dle toho, jestli pracují přímo v prostředí věznice nebo pouze s klienty z vězeňského prostředí. Všichni probační úředníci i všichni kurátoři se totiž domnívají, že drogy v prostředí věznice slouží většinou pro vlastní potřeby konkrétních odsouzených. Těchto 17 respondentů bylo ještě doplněno 1 speciálním pedagogem a 6 sociálními pracovníky.

Graf č. 20: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na to, jestli všechny zadržené drogy jsou určeny pouze pro vlastní potřebu odsouzeného

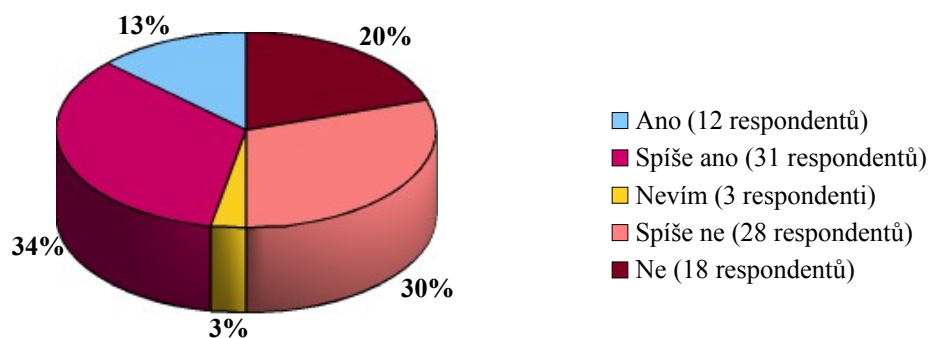
Zdroj: Autorka

Otázka č. 23 od expertů v dotazníku zjišťovala, jestli jsou odsouzení, kteří užívají drogy ve vězení více agresivní než ostatní odsouzení. V této otázce jsou si procentuálně nejvíce podobné odpovědi expertů, kdy 47 % expertů zaujímá názor, že odsouzení užívající drogy ve vězeňském prostředí jsou více agresivnější než odsouzení, kteří zakázané látky a látky dopingového charakteru neužívají vůbec. Celých 50 % s tímto názorem nesouhlasí a domnívá se, že tito jedinci nejsou oproti ostatním odsouzeným agresivnější. 3 % respondentů v dotazníku uvedlo, že se k této otázce není schopno vyjádřit.

Z odborné literatury a provedených výzkumů v této oblasti však vyplývá, že ve skutečnosti vězni zneužívající drogy se vyznačují šikanózním, nátlakovým a agresivním chováním vůči ostatním odsouzeným. Agresivním chováním se v takovýchto situacích myslí chování po požití drogy i při její absenci, což bývá častější příklad, jelikož se nesmí opomíjet, že výrazným a neopomenutelným faktorem v projevech chování odsouzených užívajících drogy ve vězeňském prostředí jsou konkrétní užívané druhy drogy.

Sesbíraná data získaná od expertů jsou zaznamenána v Grafu č. 21. U této otázky bylo provedeno podrobné tzv. třídění druhého stupně, které je znázorněno v tabulkách č. 4 až č. 8. Z těchto tabulek je zřejmé například to, že 32 expertů, kteří zaujímají názor, že odsouzení užívající drogy jsou ve vězení více agresivnější než

ostatní odsouzení, jsou muži, kdy tento názor zastává i více expertů s délkou praxe nepřesahující 6 let. Naopak opačný názor je zastoupen nadpoloviční většinou expertů ve věkové kategorii 36 až 45 let a také u více expertů s vysokoškolským vzděláním.

Graf č. 21: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na provázanost užívání drog ve vězeňském prostředí a agresivního chování odsouzených

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Muži	5 respondentů	27 respondentů	1 respondentů	16 respondentů	8 respondentů
Žena	7 respondentů	4 respondenti	2 respondenti	12 respondentů	10 respondentů

Tab. 4: Zastoupení respondentů dle pohlaví v otázce č. 23

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
18 – 25 let	6 respondentů	4 respondenti	0 respondentů	5 respondentů	2 respondenti
26 – 35 let	2 respondenti	9 respondenti	0 respondentů	3 respondenti	1 respondent
36 – 45 let	3 respondenti	7 respondentů	1 respondent	11 respondentů	12 respondentů
46 – 55 let	0 respondentů	8 respondentů	1 respondent	7 respondentů	2 respondenti
56 – 65 let	1 respondenti	3 respondenti	1 respondent	2 respondenti	1 respondent
66 a více let	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů

Tab. 5: Zastoupení respondentů dle věku v otázce č. 23

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Základní škola	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů
Vyučení v oboru	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů
Středoškolské vzdělání s maturitou	6 respondentů	5 respondentů	1 respondent	6 respondentů	3 respondenti
Vyšší odborné vzdělání	0 respondentů	2 respondentů	0 respondentů	1 respondentů	0 respondentů
Vysokoškolské vzdělání	6 respondentů	24 respondentů	2 respondenti	21 respondentů	15 respondentů

Tab. 6: Zastoupení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání v otázce č. 23
Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Sociální pracovník	1 respondent	6 respondentů	1 respondent	6 respondentů	0 respondentů
Vychovatel	1 respondent	5 respondenti	1 respondent	5 respondentů	8 respondentů
Speciální pedagog	2 respondenti	6 respondentů	0 respondentů	4 respondenti	4 respondenti
Dozorce	6 respondentů	6 respondentů	1 respondent	7 respondentů	5 respondentů
Kurátor	1 respondent	4 respondenti	0 respondentů	1 respondent	0 respondentů
Probační úředník	1 respondent	4 respondenti	0 respondentů	5 respondentů	1 respondent

Tab. 7: Zastoupení respondentů dle profese v otázce č. 23
Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
1 – 3 roky	4 respondenti	7 respondentů	0 respondentů	9 respondentů	9 respondentů
4 – 6 let	2 respondenti	7 respondentů	1 respondent	8 respondentů	6 respondentů
7 – 9 let	3 respondenti	8 respondentů	0 respondentů	5 respondentů	1 respondent
10 – 12 let	1 respondent	1 respondent	1 respondent	2 respondenti	2 respondenti
13 – 15 let	1 respondent	5 respondentů	1 respondent	3 respondenti	0 respondentů
16 let a více	1 respondent	3 respondenti	0 respondentů	1 respondent	0 respondentů

Tab. 8: Zastoupení respondentů dle délky praxe na dané pracovní pozici v otázce č. 23
Zdroj: Autorka

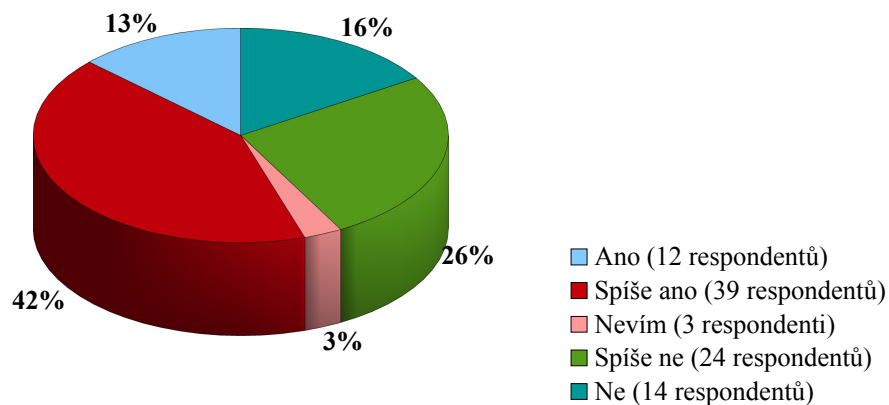
Otázka č. 24 z dotazníku se zaměřovala na názor expertů v oblasti separace odsouzených užívajících drogy ve vězení od ostatních odsouzených, tedy jestli by odsouzení užívající zakázané látky nebo látky dopingového charakteru v prostředí věznice měli být od ostatních vězňů izolováni. V této otázce se zastoupením 55 %

nepatrně převažovala kladná odpověď, tedy že uživatelé drog by ve vězení měli být izolováni od ostatních vězňů. Opačný názor zastává 42 % expertů odpovídajících na tuto otázku. 3 % respondentů v dotazníku uvedlo, že se k této otázce není schopno vyjádřit.

Na základě praxe z českého vězeňského prostředí takováto zařízení existují, ale jsou zaměřena obráceně. Tedy izolováni jsou ti odsouzení, kteří zakázané látky a látky dopingového charakteru neužívají nebo podstupují dobrovolné léčení. Tito vězni jsou sdružováni v bezdrogových zónách věznice, případně v terapeutických komunitách. Pro odsouzené, kteří drogy ve věznicích užívají existuje také místo, kde jsou od ostatních izolováni – tímto místem je samotka, kam jsou odsouzení umisťováni za porušení pravidel. V tomto případě se však nejedná o izolaci dobrovolnou.

Z již provedených výzkumů i z dotazníkového šetření této práce vyplývá, že se drogy ve vězení reálně vyskytují a užívají. Zkušenost s drogami ve vězení byla zaznamenána u 91 % expertů, kteří vyplnili dotazník k této práci, a zároveň 74 % z nich se domnívá, že zadržené drogy ve věznicích neslouží pouze pro vlastní potřebu odsouzených, u kterých byly nalezeny. Dokud bude stále ve věznicích větší procento odsouzených, kteří s drogami ve věznicích obchodují a užívají je, nebude reálné takovéto odsouzené separovat, jelikož na to nebudou dostatečné prostory a personál.

Odpovědi expertů na otázku č. 24 jsou zaznamenána v Grafu č. 22. U této otázky bylo opět provedeno podrobné tzv. třídění druhého stupně, které je znázorněno v tabulkách č. 9 až č. 13. Z tabulek je zřejmé například to, že názor, že by odsouzení užívající drogy měli být izolováni od ostatních vězňů, zvolilo za odpověď v dotazníku 19 žen a 32 mužů. Zároveň se jednalo o 10 sociálních pracovníků, 12 vychovatelů, 11 speciálních pedagogů, 13 dozorců, 1 kurátora a 4 probační úředníky. Tento názor zároveň zaujmuli téměř všichni respondenti ve věkové kategorii 56 až 65 let a více jak polovina expertů s délkou praxe v kategorii 7 až 9 let a 16 let a více.

Graf č. 22: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na izolování odsouzených užívajících drogy ve vězení od ostatních vězňů

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Muži	6 respondentů	26 respondentů	1 respondentů	14 respondentů	10 respondentů
Žena	6 respondentů	13 respondenti	2 respondenti	10 respondentů	4 respondentů

Tab. 9: Zastoupení respondentů dle pohlaví v otázce č. 24

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
18 – 25 let	3 respondenti	8 respondentů	0 respondentů	4 respondenti	2 respondenti
26 – 35 let	1 respondent	7 respondentů	0 respondentů	5 respondentů	2 respondenti
36 – 45 let	7 respondentů	11 respondentů	1 respondent	9 respondentů	6 respondentů
46 – 55 let	0 respondentů	8 respondentů	1 respondent	5 respondentů	4 respondenti
56 – 65 let	1 respondent	5 respondentů	1 respondent	1 respondent	0 respondentů
66 a více let	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů

Tab. 10: Zastoupení respondentů dle věku v otázce č. 24

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Základní škola	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů
Vyučení v oboru	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů	0 respondentů
Středoškolské vzdělání s maturitou	5 respondentů	7 respondentů	0 respondentů	6 respondentů	3 respondenti
Vyšší odborné vzdělání	0 respondentů	2 respondenti	0 respondentů	1 respondent	0 respondentů
Vysokoškolské vzdělání	7 respondentů	30 respondentů	3 respondenti	17 respondentů	11 respondentů

Tab. 11: Zastoupení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání v otázce č. 24

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Sociální pracovník	2 respondenti	8 respondentů	1 respondent	2 respondenti	1 respondent
Vychovatel	3 respondenti	9 respondentů	0 respondentů	5 respondentů	3 respondenti
Speciální pedagog	2 respondenti	9 respondentů	1 respondent	3 respondenti	1 respondent
Dozorce	4 respondenti	9 respondentů	0 respondentů	7 respondentů	5 respondentů
Kurátor	0 respondentů	1 respondent	0 respondentů	3 respondenti	2 respondenti
Probační úředník	1 respondent	3 respondenti	1 respondent	4 respondenti	2 respondenti

Tab. 12: Zastoupení respondentů dle profese v otázce č. 24

Zdroj: Autorka

	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
1 – 3 roky	5 respondentů	9 respondentů	0 respondentů	10 respondentů	5 respondentů
4 – 6 let	4 respondenti	9 respondentů	1 respondent	4 respondenti	6 respondentů
7 – 9 let	1 respondent	10 respondentů	1 respondent	5 respondentů	0 respondentů
10 – 12 let	1 respondent	3 respondenti	0 respondentů	2 respondenti	1 respondent
13 – 15 let	0 respondentů	5 respondentů	1 respondent	2 respondenti	2 respondenti
16 let a více	1 respondent	3 respondenti	0 respondentů	1 respondent	0 respondentů

Tab. 13: Zastoupení respondentů dle délky praxe na dané pracovní pozici v otázce č. 24

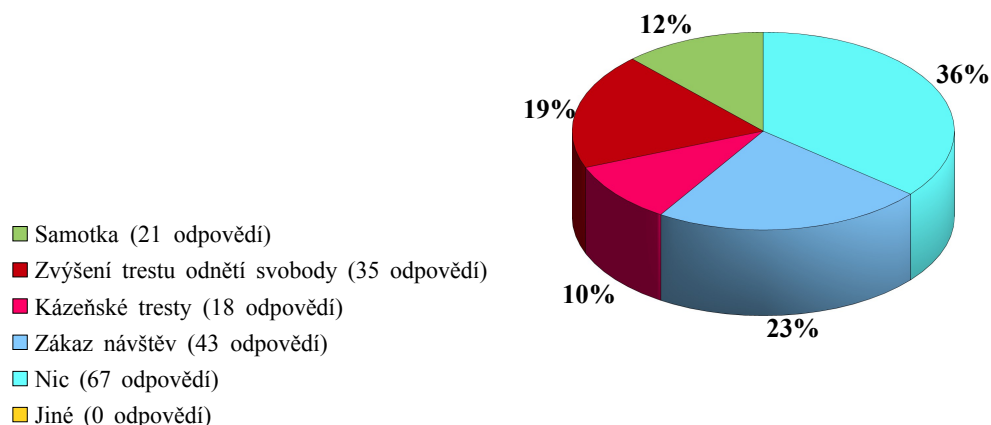
Zdroj: Autorka

3.5 Data určená ke zmapování účinnosti protidrogových opatření a data představující úspěšnost léčby drogové závislosti ve vězení

Otázky č. 25 až č. 29 z dotazníkového šetření byly pro potřeby výzkumu zařazeny do dotazníkového šetření pro zmapování účinnosti využívaných protidrogových opatření, pro zjištění procentuálního zastoupení uživatelů drog ve vězení a pro zjištění názoru expertů na úspěšnost léčby drogové závislosti ve vězeňském prostředí.

Otázka č. 25 se zaměřuje na zjištění názoru expertů na to, která opatření v případě nálezu a zabavení drogy u odsouzených patří k těm účinným. V této otázce bylo po respondentech požadováno, aby vybrali celkem dvě odpovědi z šesti nabízených možností, celkem bylo tedy sesbíráno 184 odpovědí, které jsou zaznamenány v Grafu č. 23. Z grafu je zřejmé, že respondenti nepovažují žádné opatření v případě nálezu drogy u odsouzeného za účinné, kdy tato odpověď byla zaznamenána v 36 % případů. Následovalo opatření spočívající v zákazu návštěv, které bylo označeno ve 23 % případů. Dále pak následovaly možnosti jako je zvýšení trestu odnětí svobody, samotka a kázeňské tresty.

Celkem 67 odpovědí, které byly sesbírány od 19 žen a 48 mužů a konkrétně od 22 dozorců, 18 vychovatelů, 11 speciálních pedagogů, 9 sociálních pracovníků, 4 kurátorů a 3 probačních úředníků, zastupuje názor, že neexistuje žádné účinné opatření, které by zabránilo odsouzeným užívat drogy ve vězeňském prostředí. Tento názor může být způsoben vlastními zkušenostmi respondentů s již aplikovanými opatřeními. Odpovědi „kázeňské tresty a zvýšení trestu odnětí svobody“ byly voleny v dotazníkovém šetření dohromady ve 41 % případů. Tyto odpovědi byly sesbírány převážně od respondentů z řad vězeňského personálu. Účinnost těchto opatření je pravděpodobně způsobena tím, že oba tyto tresty cílí na odepření nebo oddálení osobního kontaktu odsouzených s jejich příbuznými, což pro většinu odsouzených je ve vězení největší odměna a motivace. Oproti tomu odpovědi „kázeňské tresty a samotka“ se zaměřují na potrestání nebo izolaci odsouzeného uvnitř věznice a nejsou tím ovlivněny ve větší míře příbuzní odsouzeného na svobodě. To mohl být pravděpodobně i důvod, proč tyto odpovědi byly zvoleny dohromady ve 22 % případů.

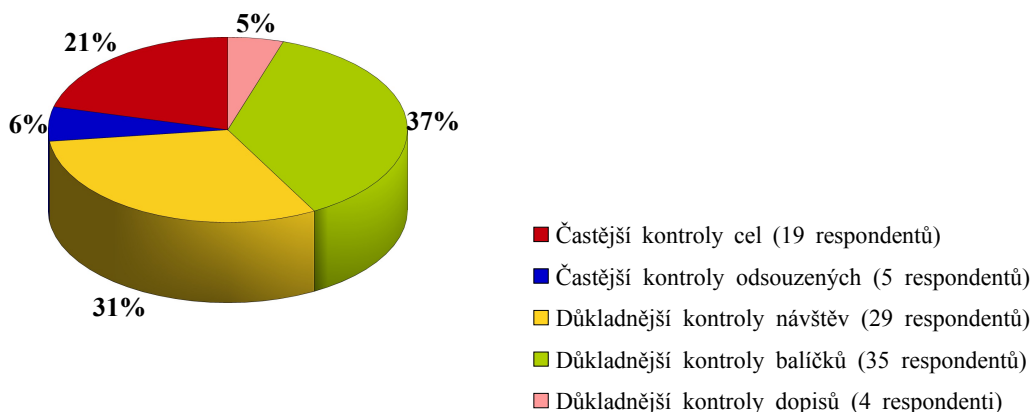
Graf č. 23: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na účinná opatření v případech nálezů drog u odsouzených

Zdroj: Autorka

Otázka č. 26 byla další otevřenou otázkou v dotazníku a zjišťovala, se kterým účinným uplatňovaným vězeňským protidrogovým opatřením mají dotazovaní vlastní zkušenost nebo zkušenost zprostředkovanou od svých klientů. Výsledky byly seskupeny podle jejich významu a podobnosti do pěti kategorií a jsou znázorněny v Grafu č. 24. Všechny sesbírané odpovědi se týkaly zvýšení a zpřísnění prováděných kontrol Vězeňskou službou ČR. Odpovědi se pouze lišily v objektu zaměřených kontrol. Graf ukazuje, že 37 % dotazovaných považuje za účinné vězeňské protidrogové opatření kontrolu balíčků, dalších 31 % respondentů za takovéto opatření považuje kontrolu návštěv odsouzených a 21 % dotazovaných by zpřísnilo kontrolu cel. K dalším uváděným možnostem patřila samotná kontrola odsouzených a kontrola dopisů.

Sebíraná data k této otázce se výrazně nelišila dle pohlaví, věku ani dle praxe respondentů. Zajímavostí byl ale fakt, že odpověď „častější kontroly návštěv“ uvedlo v dotazníku všech 6 zúčastněných kurátorů. Důkladnější kontroly balíčků a návštěv byly pravděpodobně uvedeny nejvíce respondenty, jelikož se jedná kontrolu objektu, který přichází do vězeňského prostředí zvenčí či o kontrolu subjektu, který nepobývá ve věznici a tudíž se na něj vztahují jiná pravidla kontrol, dalo by se říci, že mírnější.

Graf č. 24 : Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na účinná protidrogová vězeňská opatření

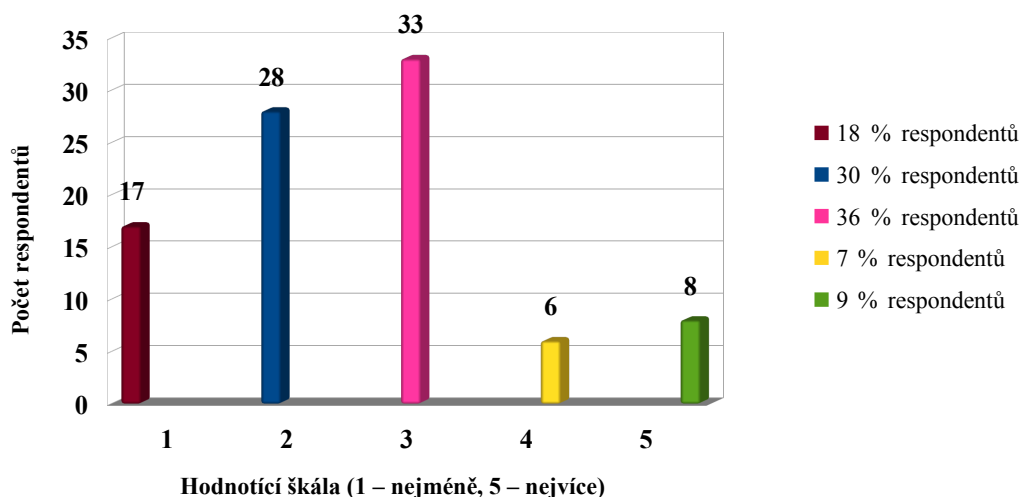
Zdroj: Autorka

Otázka č. 27, u které byla použita k odpovědi bodovací škála, hodnotila úspěšnost léčby drogové závislosti v prostředí českých věznic. Dotazovaní v této otázce dle svého názoru stanovovali na škále od 1 do 5 úspěšnost léčených vězňů závislých na drogách ve vězeňském prostředí. Z Grafu č. 25, ve kterém jsou zveřejněna sesbíraná data k této otázce, je možné vyčíst, že téměř 50 % respondentů se přiklání k názoru, že léčba drogové závislosti ve vězení není ve většině případů úspěšná. Pouze 16 % dotazovaných se domnívá, že se drogově závislým ve vězeňském prostředí daří léčbu úspěšně dokončit. Ostatní respondenti (36 %) zaujímají k této otázce neutrální hodnocení.

U této otázky je nejvíce překvapující skutečnost, že celkem 33 respondentů odpovědělo neutrálně, tedy nebyli se schopni rozhodnout mezi úspěšností a neúspěšností léčby. Jednalo se o 6 kurátorů, 9 probačních úředníků, 8 dozorců a 10 sociálních pracovníků. Souhlasný názor k odpovědi na tuto otázku zaujmuli muži na pracovní pozici vychovatele (8 respondentů) a speciálního pedagoga (6 respondentů).

Dle Vězeňské služby ČR (2020) je s odsouzenými zneužívajícími zakázané látky a látky dopingového charakteru ve věznicích nutné speciálně zacházet a to odděleně od ostatních vězňů. Současné způsoby zacházení s drogově závislými odsouzenými

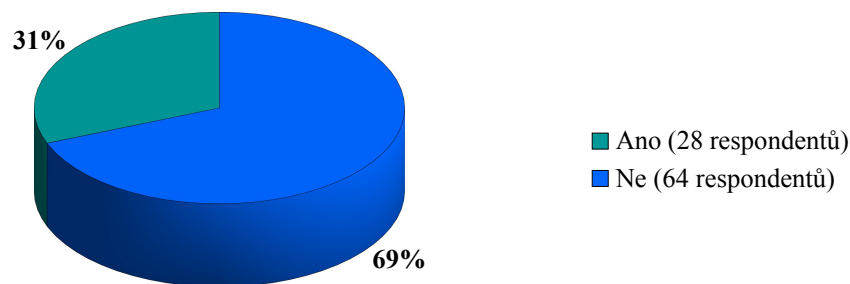
v českých věznicích, včetně samotné léčby a speciálního zacházení s nimi, jsou v dnešní době na slušné úrovni, což je dané převážně ekonomickými, personálními a prostorovými možnostmi Vězeňské služby ČR.

Graf č. 25: Hodnocení úspěšnosti léčby drogové závislosti u odsouzených ve věznicích
Zdroj: Autorka

Otázka č. 28 mapuje názor expertů na otázku, zda-li je ve věznicích větší procento uživatelů drog než na „svobodě.“ Celkem 64 respondentů, což činí téměř 70 % zkoumaného souboru, uvedlo, že se domnívají, že ve věznicích se vyskytuje menší procento uživatelů drog než v běžné společnosti. Zbýlých 28 expertů si však myslí opak, což ze zkoumaného vzorku činí celkem 31 %. Sesbíraná data k otázce č. 28 jsou zaznamenána v Grafu č. 26.

Marešová (2003) ve svém výzkumu uvádí, že drogová scéna ve věznicích je relevantní drogové scéně ve vnější společnosti a sociálně patologické jevy, které se vyskytují ve věznicích, jsou podobné sociálně patologickým jevům vyskytujícím se u běžné populace. Respondenti se však v dotazníkovém šetření přiklonili spíše k názoru, že se ve věznicích nevyskytuje větší procento drog než na svobodě. Tuto odpověď zvolilo celkem 27 žen a 37 mužů, z toho bylo 10 probačních úředníků, 4 kurátoři, 17 dozorců, 9 speciálních pedagogů, 8 sociálních pracovníků a 16 vychovatelů.

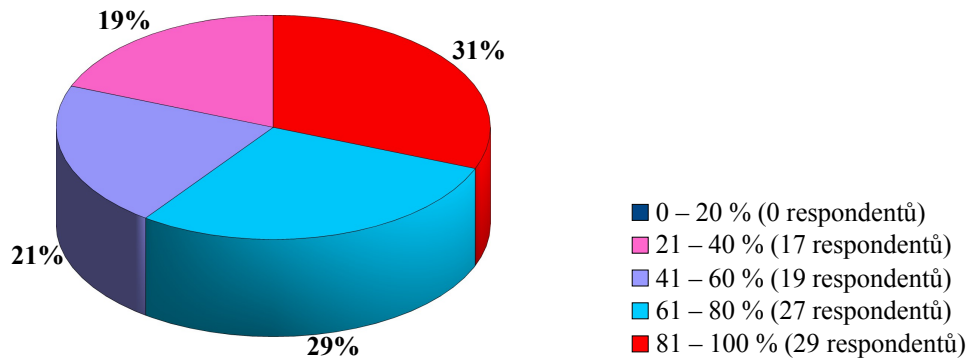

Graf č. 26: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na tvrzení, že ve věznicích se vyskytuje větší procento uživatelů drog než na „svobodě“

Zdroj: Autorka

Otázka č. 29 byla poslední otevřenou otázkou tohoto dotazníku a zjišťovala, kolik procent odsouzených dle odhadu dotazovaných expertů přišlo jakýmkoliv způsobem do kontaktu s drogou ve vězení. Sesbíraná data jsou zaznamenána v Grafu č. 27, kde pro lepší přehlednost bylo vytvořeno 5 kategorií, kam se získaná data přiřazovala. Ze všech odpovědí na tuto otázku bylo následně vypočítáno průměrné procento odsouzených, kteří mají reálnou zkušenost s drogou ve vězení, a to je 66 %. Největší podíl v zastoupení respondentů měla kategorie 81 – 100 %, která ze zkoumaného vzorku činila 31 %.

Z různých statistik ani z již provedených výzkumů není možné přesně zjistit, kolik procent odsouzených má zkušenost s drogou ve vězení. V takovýchto případech se bude jednat vždy pouze o odhady. V našem dotazníkovém šetření 29 expertů uvedlo číslo v procentech v rozmezí od 81 do 100 %. Mírně převažovaly v této odpovědi ženy nad muži a vězeňští pracovníci nad kurátory a probačními úředníky. Naopak u uvedených procent v rozmezí od 21 do 40 % převažovaly odpovědi mužů na pracovní pozici kurátorů a dozorců. Experti, jejichž odpověď byla v rozmezí 41 až 80 %, byli z řad zaměstnanců věznice, kteří jsou v každodenním kontaktu s odsouzenými ve věznicích.

Graf č. 27: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle vyjádřeného názoru expertů na to, kolik procent odsouzených má zkušenost s drogou ve vězení

Zdroj: Autorka

3.6 Ověřovací otázka na srozumitelnost dotazníku

Otázka č. 30 dotazníkového šetření, která zároveň byla otázkou poslední, ověřovala, zda byl dotazník pro oslovené experty srozumitelný. Všichni respondenti shodně odpověděli, že ano. Nikdo nevyužil možnosti uvést nedostatky, které by se konkrétně týkaly nesrozumitelnosti položených otázek.

4 ZÁVĚREČNÁ SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ K DISKUZI

Výzkumné šetření bylo zaměřeno na oblast drogové politiky, konkrétně na zjištění, jestli jsou návykové látky a látky dopingového charakteru ve vězeňském prostředí zneužívány. Výzkumné šetření bylo konstruováno tak, aby došlo ke zmapování problematiky zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí a zjištění míry výskytu těchto látek ve vybraných věznicích v České republice. Na základě tohoto šetření došlo také ke splnění dílčích cílů, ke zodpovězení stanovených otázek práce a k verifikaci stanovených hypotéz.

Výzkumu se reálně zúčastnilo 92 respondentů z celkově oslovených 100 expertů. Při vyhodnocování a sumarizování provedeného dotazníkového šetření se ukázalo zajímavým zjištěním, že z dotazovaných, kteří na dotazník odpověděli, bylo 62 % mužů a 38 % žen. Průměrný věk respondentů činil 40,08 roků. Nejmladší věková kategorie 18 až 25 let byla nejvíce zastoupena dozorci, nejstarší věková kategorie 56 až 65 let naopak sociálními pracovníky. Respondenti, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, disponují v 74 % vysokoškolským vzděláním, ve 23 % středoškolským vzděláním s maturitou a 3 % dotazovaných absolvovala vyšší odbornou školu. Na otázky obsažené v dotazníku odpovědělo celkem 14 sociálních pracovníků, 20 vychovatelů, 16 speciálních pedagogů, 25 vězeňských dozorců, 6 kurátorů pro dospělé a 11 probačních úředníků, kteří se orientují ve vězeňské problematice. Celková délka praxe těchto osob ve vypsáních profesích činila v průměru 6,4 let. Těmito údaji byl definován zkoumaný soubor.

Autorka této práce si uvědomuje fakt, že soubor respondentů není zcela reprezentativní, ale spíše výběrový, přesto je pro potřeby této diplomové práce získaný soubor respondentů postačující, neboť zaručuje kvalitu výzkumu, což je do jisté míry podloženo věkem dotazovaných a délkou praxe na daných pracovních pozicích. Na to, aby mohly z tohoto výzkumu být vyvozovány obecné závěry, byl výzkumný soubor malý. Pro vyvození obecných závěrů by bylo zapotřebí zahrnout do výzkumu více respondentů, a to napříč oblastmi jejich profesního působení včetně samotných

odsouzených. I přes tyto uvedené fakty jsou výsledky vyplývající z provedeného šetření zajímavé a to v mnoha ohledech, kdy například názory expertů byly do určité míry jednotné a korespondující s již provedenými výzkumy v této oblasti, a to bez ohledu na jejich profesi či působení.

Zajímavé výsledky přinesly odpovědi na otázky č. 6 až č. 11, z nichž nám získaná data posloužila ke zjištění názoru expertů na aktuální drogovou problematiku v českých věznicích a pro zjištění, jestli se do výkonu trestu odnětí svobody častěji dostávají jedinci, kteří v podmínkách svobody zneužívají drogy než ti, kteří drogy nezneužívali. Pro shrnutí základních údajů můžeme konstatovat, že 98 % expertů se domnívá, že drogy vyskytující se ve věznicích jsou velmi aktuálním tématem, kterým je potřeba se zabývat. Důležitým faktem, který v této souvislosti uvádí Sochůrek (2003), je, že vězeňství se musí s drogovou problematikou zabývat nikoliv izolovaně, ale jako s nedílnou součástí celkového řešení této obsáhlé a složité problematiky.

Dále bylo šetřením zjištěno, že 55 % dotazovaných se přiklání k názoru, že se českému vězeňství nedaří s drogovou problematikou vypořádat. Hned v další otázce měli experti možnost se vyjádřit k tomu, co se domnívají, že by českým věznicím pomohlo k efektivnějšímu řešení tohoto problému. Přesně 34 % ze všech sesbíraných odpovědí patřilo možnosti, že by lepšímu řešení dopomohlo větší množství finančních prostředků přidělovaných českým věznicím. Dalších 28 % odpovědí patřilo možnosti, že by bylo vhodné, aby Vězeňská služba ČR byla vybavena kvalitnějším a modernějším vybavením pro odhalování drog a 15 % odpovědí poukazovalo na potřebu širších možností kárných prostředků v případě odhalení drog u odsouzených. Respondenti, kteří vlastními slovy formulovali odpověď, poukazovali na příliš přísná nebo nefunkční zákonná omezení vězeňského personálu při řešení drogové problematiky vězňů. Tedy efektivnějšímu řešení drogové problematiky by dle volných odpovědí pomohlo menší omezení zákonem při provádění prohlídek a „volnější ruka“ v případě postihů za nalezení zakázaných látek u odsouzených.

Dotazovaní v 77 % uvedli, že většina odsouzených je pravděpodobně uvězněna za kriminální činnost v souvislosti s drogami, tedy za kriminalitu páchanou pod vlivem drogy nebo za drogovou kriminalitu – získávání či obchodování s drogou. Marešová

(2003) uvádí, že drogové závislosti jsou výrazným kriminogenním faktorem, ale lze jen těžko určit, zda primárním nebo sekundárním, tedy zda drogová závislost přivádí jedince ke kriminalitě či předchozí delikventní chování vede jedince k drogám. Na základě výzkumů realizovaných Národním monitorovacím střediskem v oblasti drog můžeme uvést, že trestná činnost v souvislosti s drogami zahrnuje celkem čtyři druhy trestné činnosti – trestné činy spočívající v porušování drogové legislativy (primární drogová kriminalita) a trestné činy pod vlivem drog, ekonomicky motivovanou trestnou činnost problémových uživatelů drog a systémovou trestnou činnost související s výrobou a distribucí drog (souhrně spadající pod sekundární drogovou kriminalitu). Primární drogové trestné činy v roce 2018 tvořily 6 % veškeré zjištěné trestné činnosti, z toho nejčastěji se jednalo o trestné činy výroby, pašování a prodeje drog a trestné činy přechovávání a pěstování pro vlastní potřebu. Za drogové trestné činy bylo v roce 2018 zadrženo a stíháno 6 237 osob a to nejčastěji z důvodu výroby, pašování a prodeje pervitinu či konopných látek. V roce 2018 bylo projednáno celkem 3 109 přestupků nedovoleného nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Podle údajů Policie ČR bylo v roce 2018 spácháno pod vlivem návykových látek 23 315 trestných činů.

Celkem 82 % dotázaných expertů se domnívá, že většina odsouzených vstupuje do prostor věznice s předchozí drogovou anamnézou. Dle studie realizované v roce 2014 mezi vězni mělo alespoň jednu zkušenost s nelegální drogou v životě před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody 54 % odsouzených. Kromě tabáku a alkoholu se nejčastěji jednalo o konopné látky, pervitin či amfetaminy a tlumivé léky bez předpisu. Prevalence pravidelného užívání drog nebo drogové závislosti před uvězněním se v Evropské unii pohybuje okolo 42 %. Dále všech 92 dotázaných, tedy 100 % výzkumného souboru, poukázalo na fakt, že výskyt drog ve vězení je v dnešní době neodmyslitelnou součástí vězeňského prostředí.

Další data, která nám posloužila ke zmapování současného stavu zneužívání drog ve vězeňském prostředí a k určení míry výskytu těchto látek ve vybraných českých věznicích, byla analyzována z otázek č. 12 až č. 18. Z výsledků vyplývá, že 91 % respondentů má vlastní zkušenost nebo zprostředkovanou zkušenost od klientů s drogami ve vězení. Národní monitorovací středisko na základě zjištěných dat uvádí, že v českých věznicích je přibližně 80 – 85 % drogově závislých jedinců.

Z otázky dotazující se na to, jaké jsou nejčastější cesty průniku drog do věznic, vyplynulo, že 40 % ze sesbíraných odpovědí k této otázce poukázalo na nejběžnější způsob, kterým se drogy dostávají do vězeňského prostředí, a tím jsou balíčky zasílané příbuznými. V zastoupení 20 % odpovědí následovala cesta průniku drog do věznic přes ošetřující lékaře a v 16 % přes návštěvy. Pouze 3 odpověďmi byla zastoupena možnost, že drogy se do věznice dostávají přes zaměstnance věznice. Právě poslední zmiňovaná odpověď se však v již provedených průzkumech dané problematiky objevuje na předních příčkách, kdy dle Černíkové (2008) se určitá část zaměstnanců snaží finančně obohatit na nedostatečné poptávce po drogách ve vězení či se snaží ze soucitu odsouzeným jednoduše vyjít vstříc. Ve výzkumném šetření této práce byli pravděpodobně zaměstnanci věznice nejméně volenou odpovědí, jelikož výzkumný soubor byl z větší části tvořen právě zaměstnanci věznic, kteří mohou ze solidarity se svými kolegy negovat možnost jejich většího neetického či antisociálního chování. Odborná literatura naopak čerpá svoje informace o masivním průniku drog prostřednictvím vězeňského personálu přímo od vězňů. Oba tyto zdroje mohou být poznamenány chybou, kdy zaměstnanci chrání spoluzaměstnance, vězni naopak matou cesty svých drogových zdrojů a svádí přisun drog na personál věznic. Dále Černíková (2008) zmiňuje, že neméně ojedinělé jsou i přehozy drog přes zdi věznic, např. na vycházkový dvůr, kdy se drogou naplní tenisový míček a hodí se přes zeď věznice. Frekvence průniku drog do věznic byla v 77 % případů uvedena jako více méně pravidelná.

Z výzkumného šetření této práce bylo dále zjištěno, že za nejčastěji užívanou drogu ve vězeňském prostředí byla experty označena marihuana (32 % ze všech sesbíraných odpovědí k této otázce), následoval pervitin (25 %) a hašiš (11 %). Z látek dopingového charakteru byly v dotazníku zaznamenány efedriny a anabolika v zastoupení celkem 4 % odpovědí. U nejčastěji zneužívaných léčiv se na prvních místech objevil Tramal (34 % ze všech sesbíraných odpovědí k této otázce), Diazepam (26 %), Rohypnol (17 %) a Kodein (13 %). U léčiv bývá jejich obliba určena jejich aktuální dostupností a rozhodující roli hraje i regulace výdeje lékařským předpisem. Z praxe u léčiv obecně mezi vězni převažují ta se zklidňujícím, halucinogenním nebo povzbuzujícím účinkem. Výzkum ukázal i přítomnost dvou léčiv, které nebyly nabízeny v možnostech pro odpověď, jedná se o Ritalin, což je stimulant příbuzný amfetaminům,

ale vyvolává slabší účinky a je předepisován k léčbě ADHD, a jako druhý byl zmiňován Rivotril, který obsahuje hypnotika a je předepisován pro léčbu epilepsie. V prostředí věznic se dle většiny respondentů (59 %) kromě zakázaných látek, látek dopingového charakteru a léčiv vyskytují také náhražky drog, mezi něž patří nejznámější tzv. magorák, kvašák nebo kuler.

Za nejvíce typický způsob užívání drog odsouzenými ve věznicích je na základě odpovědí dotazovaných považováno ve 40 % spolknutí, což značí, že se do tohoto šetření promítl fakt, že mezi drogy v tomto výzkumném šetření jsou zahrnuty i látky dopingového charakteru a medikamenty, pro které je tento způsob užívání typický. Dohromady 37 % ze všech sesbíraných odpovědí na tuto otázku dále zvolilo možnost kouření, za kterým následovalo šňupání, žvýkání a vpich do žíly. Z těchto sesbíraných dat je patrný odklon od žilních způsobů aplikace drog, kdy převaha kouření a šňupání pak koresponduje se zjištěním, že nejvíce užívanými drogami ve vězení jsou marihuana a pervitin.

Další zajímavé výsledky přinesly odpovědi na otázky č. 19 až č. 24, z nichž nám zjištěná data posloužila ke zjištění názoru expertů na vliv zakázaných látek a látek dopingového charakteru ve věznicích na tzv. vnitřní nebo druhý život odsouzených ve vězení. Na základě sesbíraných dat je patrné, že experti zastávají názor, že vězeňská populace nejčastěji užívá ve vězení drogy z důvodu, že brali drogy i venku, tudíž v tom automaticky pokračují (28 % ze všech sesbíraných odpovědí na tuto otázku). Následovala možnost braní drog z důvodu nudy (28 %) a pro zpěstření vězeňského života (21 %). Možnosti jako např. aby odsouzení pobyt ve vězení přežili nebo aby zapomněli byly vybrány u menšiny dotazovaných.

Do vnitřního života odsouzených ve věznicích drogy zasahují převážně negativně. Respondenti uváděli, že narušují vnitřní bezpečnost, vyvolávají agresivní chování a způsobují přenos chorob (celkově v zastoupení 45 % dotazovaných). S tvrzením, že odsouzení užívající drogy ve vězeňském prostředí jsou více agresivnější než odsouzení, kteří je neužívají, bylo v souladu celkem 47 % respondentů. Dotanikové šetření dále nezkoumalo, jestli se jedná o agresivitu po požití drogy nebo o agresivitu v souvislosti s absencí drogy. Přičemž všichni experti se domnívají, že není

v možnostech vězeňského personálu zadržet všechny drogy, které do věznice pronikají nebo které se ve věznici již nacházejí. Zároveň s výše uvedeným se přes 70 % zkoumaného souboru domnívá, že nalezené a zadržené drogy ve věznicích neslouží pouze pro potřeby odsouzeným, u kterých byla droga nalezena. Samotné drogy se ve většině případů ve věznicích rozdělují do velmi malých dávek a prodávají se mezi vězni za násobky cen na svobodě. Z praxe je známo, že velká část odsouzených má na svobodě někoho, kdo mu drogu do vězení dodá, část si tento odsouzený nechá a zbytek rozprodá. Ti, co drogy pouze užívají, jsou většinou příležitostní uživatelé, jelikož na častější braní drog v prostředí věznice nemají finance.

Samotným velkým problémem užívání drog nejenom ve věznicích jsou zdravotní rizika s tím související. Ve věznicích se nejvíce šíří hlavně Hepatitida typu C a HIV. S tím, že by odsouzení užívající drogy měli být ve vězení izolováni od ostatních odsouzených souhlasí 55 % dotazovaných. Z již provedených výzkumů i z dotazníkového šetření této práce vyplývá, že se drogy ve vězení reálně vyskytují a užívají. Zkušenost s drogami ve vězení byla zaznamenána u 91 % expertů, kteří vyplnili dotazník k této práci, a zároveň 74 % z nich se domnívá, že zadržené drogy ve věznicích neslouží pouze pro vlastní potřebu odsouzených, u kterých byly nalezeny. Dokud bude stále ve věznicích větší procento odsouzených, kteří s drogami ve věznicích obchodují a užívají je, nebude reálné takovéto odsouzené separovat, jelikož na to nebudou dostatečné prostory a personál.

Nelze opomenout ani data získaná z posledních otázek dotazníku, tedy z otázek č. 25 až č. 29, jež sloužila ke zmapování účinnosti protidrogových opatření a účinnosti léčby drogové závislosti ve vězeňském prostředí a ke zjištění procentuálního zastoupení uživatelů drog ve věznicích. Výsledky ukazují, že dle oslovených expertů mezi účinná opatření v případě nálezu a zabavení drogy u odsouzených patří v zastoupení 23 % ze všech sesbíraných odpovědí na tuto otázku zákaz návštěv, v 19 % je to zvýšení trestu odnětí svobody, ve 12 % je to tzv. samotka a v 10 % by měly být účinné kázeňské tresty. Oproti tomu 36 % ze všech sesbíraných odpovědí na tuto otázku poukazuje na to, že žádná takováto účinná opatření neexistují. Dotazovaní uvedli osobní zkušenost nebo zprostředkovanou zkušenost od klientů s různými typy protidrogových opatření týkajících se převážně realizování kontrol, kdy 42 % respondentů napsalo, že účinné

jsou důkladné kontroly balíčků a korespondence, 31 % dotázaných si myslí, že by se měly zpřísnit kontroly návštěv a 27 % expertů by zavedlo častější kontroly cel a samotných odsouzených. Vězeňská služba ČR se snaží v oblasti protidrogových opatření dělat vše, co je v jejích silách. Mezi důvody, proč však pravděpodobně selhává patří fakt, že se nedaří odsouzené motivovat ke změně postojů a naprostá většina resocializačních programů nefunguje tak, jak má, a dále fakt, že věznice provádějí obecně málo kontrol na přítomnost zakázaných látek v těle odsouzených.

Léčbu drogové závislosti odsouzených ve vězení považuje 48 % respondentů za zbytečnou a neúčinnou, zatímco 36 % dotazovaných k tomuto tématu zaujmulu neutrální hodnocení. Že se ve věznicích vyskytuje větší procento uživatelů drog než na svobodě si myslí 69 % dotázaných expertů. Z odpovědí na otázku, kolik procent odsouzených má zkušenost s drogou ve vězení, bylo ze získaných dat vypočteno, že průměrně 66 % odsouzených tuto zkušenost z vězeňského prostředí dle oslovených expertů má. Dle Národního monitorovacího střediska v průběhu pobytu ve vězení užilo jakýkoliv typ drogy průměrně 56 % odsouzených. Drogy do věznic běžně pronikají a více či méně pravidelně se k nim dostává dle oslovených expertů zhruba 38 % všech odsouzených. Za problémové uživatele drog lze pak dle Národního monitorovacího střediska označit 30 % všech odsouzených, což je v přepočtu na celkový počet odsouzených cca 4 800 osob. Ve srovnání s běžnou populací je počet uživatelů drog mezi vězeňskou populací podstatně vyšší. Ve většině studií se uvádí, že celoživotní prevalence užívání drog mezi vězni je vyšší než 50 %. Léčbu závislostí ve vězení bylo v roce 2018 možno absolvovat ve 12 věznicích a ochrannou léčbu ve 4 věznicích.

U vyhodnocování dotazníku určeného vybraným expertům, kteří spolupracují s odsouzenými ve Vazební věznici Liberec, Věznici Rýnovice, Věznici Stráž pod Ralskem nebo ve Věznici Valdice, případně s klienty na Probační a mediační službě ČR se střediskem v Liberci nebo v Praze, se nevyskytla žádná anomálie. Většina výsledků, i když jen na menším vzorku respondentů, jsou ve shodě s oficiálními statistikami VS ČR či Národním monitorovacím střediskem, s odbornou literaturou i s vlastními názory a s vlastní praxí autorky této diplomové práce ve vězeňském a probačním zařízení.

4.1 Verifikace hypotéz

Na základě stanoveného hlavního cíle této diplomové práce byly stanoveny tři hypotézy. Ty na základě výše prezentovaných výsledků výzkumného šetření byly zhodnoceny následovně.

Hypotéza č. 1

Do výkonu trestu odnětí svobody se častěji dostávají jedinci, kteří v podmínkách svobody zneužívají drogy než ti, kteří drogy nezneužívali.

Podle výsledků, které vyplynuly z otázek č. 6 až č. 10 dotazníkového šetření, jež jsou vyobrazeny v Grafech č. 6 až č. 10 a jsou podrobně popsány na str. 57–61 a v závěrečném shrnutí výsledků výzkumného šetření této diplomové práce, je zřejmé, že 98 % expertů se domnívá, že drogy vyskytující se ve věznicích jsou velmi aktuálním tématem, se kterým je potřeba se zabývat. Dotazovaní v 77 % uvedli, že většina odsouzených je uvězněna za jakoukoliv kriminální činnost v souvislosti s drogami, tedy za kriminalitu páchanou pod vlivem drogy nebo za drogovou kriminalitu – získávání či obchodování s drogami, z čehož lze usuzovat, že drogy představují výrazný faktor vedoucí ke kriminálnímu jednání vězeňské populace. Lze však jen těžko určit, jestli jsou drogy v tomto případě primárním nebo sekundárním činitelem, tedy zda drogová závislost přivádí jedince ke kriminalitě či předchozí delikventní chování vede jedince k drogám. Tento výzkum nerozlišoval, jestli jsou drogy tímto výrazným činitelem vězeňské populace ještě před uvězněním nebo přímo ve vězení.

Hypotéza č. 1 byla získanými daty částečně verifikována.

Hypotéza č. 2

Drogy se ve věznicích vyskytují, avšak pouze nárazově a v malém množství.

Pro potřeby verifikace této hypotézy se nárazovým výskytem drog rozumí výskyt, který nebývá příliš častý a je spíše ojedinělý a malým množstvím drogy se rozumí množství stejného typu drogy menší než v běžné populaci. Jak ukazují výsledky

u otázek č. 11 až č. 24 dotazníkového šetření, které jsou vyobrazeny v Grafech č. 11 až č. 22 a jsou podrobně popsány na str. 61–78 a v závěrečném shrnutí výsledků výzkumného šetření této diplomové práce, tak 100 % zkoumaného vzorku tvrdí, že se drogy ve věznicích reálně vyskytují a 91 % respondentů má v prostředí věznice s drogami dokonce vlastní zkušenost nebo zprostředkovanou zkušenost od svých klientů. Frekvence průniku drog do věznic byla v 77 % uvedena jako více méně pravidelná a za nejčastější způsob průniku drog do vězeňského prostředí byla označena cesta skrz balík či lékaře. Poptávka po drogách ve věznicích je na základě provedeného výzkumného šetření označena jako velká, kdy 100 % dotazovaných zastává názor, že není v možnostech vězeňského personálu zadržet všechny drogy vyskytující se v prostředí věznice.

Hypotéza č. 2 byla získanými daty částečně verifikována.

Hypotéza č. 3

Zkušenost s drogou v prostředí věznice má minimálně polovina vězněných osob.

Ze sesbíraných dat z otázek č. 22 až č. 29 dotazníkového šetření, jež jsou vyobrazeny v Grafech č. 20 až č. 27 a jsou podrobně popsány na str. 72–84 a v závěrečném shrnutí výsledků výzkumného šetření této diplomové práce, vyplývá, že 74 % respondentů se domnívá, že nalezené drogy neslouží ve vězení pouze pro potřeby odsouzených, u kterých byla droga nalezena. Průměrně pak 66 % odsouzených má zkušenost s drogou ve vězení, což bylo vypočteno ze zaznamenaných odpovědí expertů. Dle Národního monitorovacího střediska pak v průběhu pobytu ve vězení užilo jakýkoliv typ drogy průměrně 56 % odsouzených. Že se ve věznicích vyskytuje větší procento uživatelů drog než na svobodě si myslí 69 % dotázaných expertů.

Hypotéza č. 3 byla získanými daty verifikována.

4.2 Navrhovaná opatření

Komplexně je oblast problematiky drog ve věznicích velice obsáhlá a obtížně řešitelná. Nejenom v zájmu Vězeňské služby ČR je tuto situaci řešit. Aktuálně je řešení problematiky drog a ostatních návykových látek ve vězeňském prostředí jedním ze strategických cílů Vězeňské služby ČR a je obsaženo v Koncepti vězeňství do roku 2025. Tento zájem se ovšem nedaří v plné míře zajišťovat.

Pro samotnou práci s uživateli drog ve vězeňství je nutný multidisciplinární přístup. Ministerstvo spravedlnosti by mělo být více provázáno s Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Radou pro koordinaci protidrogové politiky a s dalšími institucemi v oblasti zneužívání drog v prostorách věznic. Nejdůležitějším by mělo být vytvářet systémová řešení v této oblasti.

Drogovou scénu v českých věznicích je především nezbytné operativně monitorovat, aby Vězeňská služba ČR byla schopna pružně reagovat na její změny. Je nemožné a není v silách Vězeňské služby ČR zcela zamezit průniku nelegálních látek do věznic, cílem by ale mělo být ho co nejvíce omezit. Tomu by napomohlo omezit nebo lépe zabezpečit návštěvy, kontrolovat důsledně veškerou korespondenci, ve vyšší míře používat speciálně vycvičené psy a kontrolovat důkladněji i zaměstnance Vězeňské služby ČR. Ke kontrolám návštěv i odsouzených samotných by zajisté lépe posloužily diskretnější a komfortnější skenery osob, se kterými se setkáváme například na letištních kontrolách. Průnik drog do věznic skrz zasílaných balíčků by bylo možné odstranit zavedením možnosti elektronického nákupu tak, aby bylo zboží dodáno třetí stranou jako tomu funguje na Slovensku. Dalším nabízejícím se opatřením je častější a plošnější testování na přítomnost nelegálních látek. V této souvislosti by však bylo důležité přizpůsobit testovací způsoby aktuální drogové poptávce.

Výsledky z empirické části této práce poukázaly na velké procento odsouzených, kteří ve věznicích užívají drogy, kdy pojmem droga byla rozuměna jakákoliv nelegální návyková látka i látka dopingového charakteru. Na základě tohoto zjištění by se ve vězeňství měla zlepšit vnitřní diferenciaci odsouzených, tak aby nedocházelo ke styku odsouzených užívajících drogy, kteří jsou tudíž nositeli prizonizace, s ostatními odsouzenými.

Jedním z dalších možných opatření jsou u nás stále nerealizovatelné alternativní tresty pro uživatele drog, kteří jsou pachateli méně závažných trestných činů. Takovéto osoby by vykonávaly výkon trestu ve speciálních zařízeních mimo vězeňský systém nebo v dalších zařízeních či doma pod odborným dohledem k tomu určených pracovníků.

Získaná data nám dále odhalila nedostatky v péči a v zajištění drogově závislých vězňů. Z tohoto pohledu by bylo potřeba, aby došlo k celkovému posílení drogových služeb v rámci systému péče v podmínkách věznic, včetně zavádění harm reduction. Cílem těchto drogových služeb by mělo být, aby se odsouzení mohli po propuštění znovu začlenit do společnosti, ale pokud možno bez drog a bez další trestné činnosti. Ze zdravotního hlediska je nutné zmínit fakt, že odsouzený má stejné právo na zdravotní péči jako každý jiný občan. V tomto směru by měly být zavedeny dále plošné odběry krve a moči ke zjišťování infekcí, neboť se stává, že odsouzený o své nemoci kolikrát neví.

V souvislosti s drogovou problematikou by se české vězeňství mělo více zaměřit na vzdělávání odsouzených a například nabízet jim rekvalifikační kurzy v různých oblastech zájmů tak, aby byl odsouzený po svém propuštění schopen vstoupit na pracovní trh a byl tímto faktorem motivován. Stále nedostatečná je i nabídka zaměstnání nebo výchovných programů v rámci věznic, která by se měla rozhodně zvýšit. Pracovní činnost ve věznici by sloužila jako motivátor odsouzených k neuzívání drog.

Největším nedostatkem, který pravděpodobně brání rozvoji českého vězeňství, je však stále přeplněnost věznic a nedostatek finančních zdrojů.

Pro plné uchopení tématu zakázaných látek a látek dopingového charakteru v prostředí věznic by bylo vhodné provést rozšiřující výzkum, který by byl zaměřen na výzkumný soubor tvořený samotnými odsouzenými, nikoliv experty. Případně rozšířit výzkum o metodu rozhovoru s experty, která by poskytovala podrobnější informace o daném tématu.

ZÁVĚR

Pojmy jako kriminalita, vězeňství nebo závislost na drogách jsou pro většinu společnosti velmi známé a zdomácnělé termíny. Tyto pojmy totiž reprezentují sociální jevy, které se pro společnost staly problémem a ohrožují ji. Konkrétně vězeňství je již mnoho let součástí trestní politiky státu, kdy i Česká republika jako demokraticky právní stát dodržuje lidská práva a svobody a plní svůj úkol chránit společnost před pachateli porušujícími platné právo. Účelem trestu odnětí svobody je pak nejenom samotná izolace pachatele trestné činnosti, ale i jeho reintegrace zpět do naší společnosti a to převážně z důvodu, že drtivá většina odsouzených bude jednoho dne propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody zpět mezi nás. Příprava na toto propuštění odsouzeného a na jeho život, který ho po propuštění čeká mimo věznic, začíná dnem jeho nástupu do výkonu trestu odnětí svobody.

Uspěchaná doba, ve které momentálně všichni žijeme, je typická ztrátou svých klasických hodnot. Z našich životů se většinou vytrácí jeho smysl a mnoho lidí ve snaze zaplnit toto prázdné místo využívá drogy, které dávají pocit svobody a pocit volnosti. Postupem času se tento pocit volnosti proměňuje ve svazující závislost, které najednou jedinec podřizuje svůj život. Vše se točí pouze kolem drogy až do doby, než se závislý jedinec dostane do situace, kdy v důsledku páchané trestné činnosti v souvislosti s drogami, je odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody. Samotný pobyt ve věznicích představuje už tak pro každého jedince velkou psychickou zátěž a o to více člověku, který je závislý na drogách. Velmi často se ale také stává, že díky velké psychické zátěži kladené na jedince ve výkonu trestu odnětí svobody, začne drogy ve vězeňském prostředí užívat i osoba, která do této chvíle drogy neužívala vůbec nebo pouze příležitostně.

Byl to právě fakt, že téma drogové problematiky v prostředí věznic je v dnešní době stále více aktuální a existuje k němu pouze málo dostupných, odborných a ověřených informací, který přispěl k výběru tématu této diplomové práce. Hlavním cílem této práce s názvem *Zneužívání návykových drog a zakázaných látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí* bylo aktuálně zmapovat problematiku zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí a zjistit míru

výskytu těchto látek ve vybraných věznicích v České republice – Vazební věznice Liberec, Věznice Rýnovice, Věznice Stráž pod Ralskem a Věznice Valdice. Práce měla tedy za úkol popsat problematiku zneužívání drog ve věznicích, porovnat současné trendy drogové problematiky mezi delikventními vězňenými osobami se situací vyplývající z již provedených výzkumů této problematiky, zjistit kvalitu odborné pomoci ve vězeňském prostředí poskytované odsouzeným zneužívajícím drogy, zanalyzovat roli motivace u odsouzených ke zneužívání drogy a zjistit, jak mohou drogy zasahovat do vnitřního života ve věznicích.

Teoretická část byla zaměřena na aktuální problematiku českých věznic, seznámila nás s Konceptí vězeňství do roku 2025 a obecně pojednala o návykových látkách a látkách dopingového charakteru, základním dělení drog a o právní úpravě drogové problematiky. Dále se zabývala tématem financování drogové politiky v České republice a představila nám již provedená výzkumná šetření na téma drog ve vězeňském prostředí. Pro celkové uchopení tématu byla představena specifika vězeňského prostředí. V rámci aktuálnosti informací se tato část práce dále věnovala odborným pracovištím v rámci vězeňského prostředí, monitorování drog, průniku návykových látek a látek dopingového charakteru do věznic, dostupnosti drog ve vězení z pohledu odsouzených, výrobě a užívání návykových látek vězeňskou populací, protidrogovým opatřením, služební kynologii a v neposlední řadě i bezdrogovým zónám.

Empirická část práce se zaměřovala na zjištění názoru expertů pracujících v oblasti vězeňství nebo pracujících s klienty z vězeňského prostředí na to, jestli jsou návykové látky a látky dopingového charakteru ve vězeňském prostředí zneužívány. Pro tuto práci byla zvolena dotazníková metoda, která byla uskutečněna mezi vybranými experty. Dotazník byl sestaven autorkou práce z kombinace uzavřených, polouzavřených a volných otázek, přičemž ve vhodných případech bylo využito i techniky škálování. Ze získaných dat byly verifikovány předem stanovené hypotézy. Celková návratnost dotazníků činila 92 % a jejich vypovídací hodnota, vzhledem ke zvolenému výzkumnému souboru, byla stanovena jako vysoká s přihlédnutím k samotnému významu práce.

Výsledkem této práce vznikl ucelený soubor názorů expertů na zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru v prostředí věznic.

Přínos diplomové práce je spatřován v pojetí celého konceptu výzkumu, jelikož zde bylo spolupracováno s experty z oblasti vězeňství a nikoliv přímo s odsouzenými. Z tohoto důvodu disponuje práce a z ní vyplývající informace vyšší výpovědní hodnotou, než kdyby byl průzkum se stejným počtem respondentů prováděn přímo s odsouzenými osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. Představy a názory samotných odsouzených jedinců mohou být zkreslené pobytem ve vězení a s největší pravděpodobností i strachem z dopadu svých případných odpovědí. Odpovědi expertů nebyly víceméně překvapující a většina korespondovala s výsledky již provedených výzkumů v této oblasti. Za nejdůležitější zjištění autorka této práce považuje fakt, že došlo k téměř stoprocentní shodě expertů v názoru na to, že jsou drogy velkým a aktuálním problémem českých věznic, že se drogy v českých věznicích reálně užívají a že v průměru téměř 66 % odsouzených má dle oslovených expertů pravděpodobně zkušenost s drogou uvnitř vězeňského prostředí.

Tvorba diplomové práce probíhala bez výraznějších komplikací. Zjištěním, že se návykové látky a látky dopingového charakteru ve vězeňském prostředí vyskytují a zneužívají, zmapováním problematiky zneužívání návykových látek a látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí, zjištěním míry výskytu těchto látek ve vybraných věznicích v České republice a verifikováním stanovených hypotéz byl cíl práce splněn.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. ANTIDOPINGOVÝ VÝBOR ČR, 2019. Zakázané prostředky I n : *Czech Anti-Doping Committee* [online]. 21. 03. 2019 [vid. 20. 03. 2019]. Dostupné z: http://www.antidoping.cz/zakazane_prostredky_doping.php
2. ATKINSONOVÁ, R., HILGARD, E., 2012. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0083-3.
3. BAJCURA, L., 1999. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-7169-555-6.
4. BHAGIRATHI, S., 2009. Knowledge and Awareness towards Doping in Sports: A Survey Study. In: *Academic Journal*, roč. 8, č. 56, s. 31–36.
5. ČERNÍKOVÁ, V. et al., 2008. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-138-0.
6. ČÍRTKOVÁ, L., 2013. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Praha: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-461-9.
7. EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION, 2012. Annual Report on the State of the Drugs Problem in Europe. In: *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction* [online]. 15. 05. 2019 [vid. 13. 05. 2019]. Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2012_en
8. FRYDRYCHOVÁ, Z., 2016. *Vzdělávání odsouzených jako forma terciární prevence*. Liberec. Bakalářská práce. Technická univerzita Liberec, Katedra sociální práce. Vedoucí práce PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.
9. GROHMANNOVÁ, K., 2017. *Užívání návykových látek a hraní hazardních her ve vězeňské populaci v České republice – zaostřeno na drogy*. 1. vyd. Úřad vlády České republiky. ISSN 2336-8241.
10. HAVRLETOVÁ, D., 2006. *Kriminologická charakteristika osobnosti uživatel'a drog*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislavě. ISBN 80-8054-369-0.
11. HÁLA, J., 1997. *Teorie a praxe vězeňství I. díl: Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby*. 1. vyd. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita České Budějovice. ISBN 80-7040-235-0.
12. HÁLA, J., 1999. *Teorie a praxe vězeňství II. díl: Optimalizace výkonu trestu odnětí svobody*. 1. vyd. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita České Budějovice. ISBN 80-7040-376-4.

13. HÁLA, J., 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. přeprac. a dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 80-86708-30-6.
14. HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-7367-485-4.
15. HOFERKOVÁ, S., RASZKOVÁ, T., 2013. *Kapitoly z penologie I*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-264-5.
16. HOFERKOVÁ, S., RASZKOVÁ, T., 2014. *Kapitoly z penologie II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-378-9.
17. HOSPODKA, M., 2008. Vyhodnocování protidrogové politiky Vězeňské služby České republiky. *České vězeňství*, roč. 16, č. 2. ISSN 1213-9297.
18. INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, 2019. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. In: *Institut pro kriminologii a sociální prevenci* [online]. 15. 15. 2019 [vid. 10.05.2019]. Dostupné z: <https://www.ok.cz/iksp/>
19. JŮZL, M., 2012. *Penitenciaristika a penologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií v Brně. ISBN 978-80-87182-24-6.
20. KALINA, K., a kol., 2003. *Drogy a drogové závislosti 1 a 2 – mezioborový přístup*. 1. vyd. Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-05-9.
21. KOŇÁK, T., 2011. Protidrogová politika a praxe ve Vězeňské službě České republiky. In: *České vězeňství*, roč. 2011, č. 3, s. 14–17.
22. MAREŠOVÁ A., a kol., 2000. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. 1. vyd. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 80-86008-84-3.
23. MAREŠOVÁ A., a kol., 2003. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní delikty*. 1. vyd. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 80-7338-018-8.
24. MAŘÁDEK, V., 2005. *Vězeňství*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 80-7368-002-5.
25. MATOUŠEK, O., a kol., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-73675-02-8.
26. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY, 2019. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. 1. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [vid. 21. 03. 2019]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2016/01/koncepce-vezenstvi-do-roku-2025-vezni-by-si-meli-sami-pestovat-potravinu-i-chovat-zvirata-prostor-cel-by-se-mel-zvetsit/>

27. MIOVSKÝ, M., a kol., 2003. *Vězeňství a nelegální drogy – Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích*. 1. vyd. Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky. ISBN 80-86734-03-X.
28. MOTEJL, O., a kol., 2010. *Vězeňství: Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. 1. vyd. Praha: portál. ISBN 978-80-7357-606-6.
29. NÁRODNÍ STRATEGIE PREVENCE A SNIŽOVÁNÍ ŠKOD SPOJENÝCH SE ZÁVISLOSTNÍM CHOVÁNÍM 2019 – 2027, 2019. *Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-231-9.
30. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 8/2009, kterým se upravuje služební kynologie ve Vězeňské službě České republiky. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 06. 04. 2019]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/%C3%BA%C5%99edn%C3%AD%20deska/ZL_msp_1_2007%20.pdf
31. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2010, kterým se upravuje protidrogová politika. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 06. 04. 2019]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/%C3%BA%C5%99edn%C3%AD%20deska/ZL_msp_1_2007%20.pdf
32. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 25/2012, kterým se upravují specializovaná oddělení ve věznicích v České republice. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 06. 04. 2019]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/1655/file/PDF/%C3%BA%C5%99edn%C3%AD%20deska/ZL_msp_1_2007%20.pdf
33. Nařízení vlády České republiky č. 454/2009, kterým pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za látky s anabolickým a jiným hormonálním účinkem a jaké je jejich větší množství, a co se pro účely trestního zákoníku považuje za metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu a za jiné metody s dopingovým účinkem. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 13.04. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-454>
34. Nařízení vlády České republiky č. 455/2009, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 13.04. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-455>
35. Nařízení vlády České republiky č. 467/2009, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 13.04. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-467>

36. Nařízení vlády České republiky č. 458/2013, o seznamu výchozích a pomocných látek a jejich ročních množstevních limitech. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 13.04. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-458>
37. Nařízení vlády České republiky č. 463/2013, o seznamech návykových látek. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2019 [vid. 13.04. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-463>
38. NEKOLA, J., 2000. *Doping a sport*. 1. vyd. Praha: Olympia. ISBN 80-7033-137-2.
39. PRŮCHA, J., 1999. *Vzdělávání a školství ve světě*. 1. vyd. Praha: portál. ISBN 80-7178-290-4.
40. SOCHŮREK, J., 2003. *Kapitoly z penologie III. díl: Negativní jevy ve vězení*. 1. vyd. Liberec: technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-205-0.
41. STATISTICKÁ ROČENKA VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY 2014, 2015. *Účelová publikace*. 1. vyd. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. Čj.: VS 58/007/0082015-50/SPR/430 [online]. 17. 01. 2020 [vid. 14. 01. 2020]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2014.pdf
42. STATISTICKÁ ROČENKA VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY 2018, 2019. *Účelová publikace*. 1. vyd. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. Čj.: VS-141557-2/ČJ-2018-800040-STATR [online]. 17. 01. 2020 [vid. 14. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2018.pdf>
43. SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE, 2019. Světová zdravotnická organizace. In: *World Health Organization* [online]. 17. 01. 2020 [vid. 14. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.who.int/>
44. ŠTABLOVÁ, R., 1994. Prekursory a nezákonná výroba syntetických drog. *Kriminalistika*, roč. 1994, č. 3, s. 25–38.
45. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, 2020. Vězeňská služba České republiky. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 17. 01. 2020 [vid. 14. 01. 2020]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/>
46. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1989, o Úmluvě o psychotropních látkách. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2019 [vid. 13.04. 2019]. D o s t u p n é z : <https://www.mvcr.cz/soubor/umluva-o-psychotropnich-latkach.pdf>
47. VYSKOČIL, V., 2005. *Poziční dokument o věznicích, drogách a harm reduction*. 1. vyd. Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-76-5.

48. VÝROČNÍ ZPRÁVA O STAVU VE VĚCECH DROG V ČESKÉ REPUBLICE ZA ROK 2018, 2019. *Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti*. 1. vyd. Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-237-1.
49. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
50. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
51. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
52. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
53. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
54. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
55. Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
56. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
57. Zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
58. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
59. Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2019 [vid. 05. 06. 2019]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>
60. ZEMAN, P., a kol., 2019. *Uživatelé drog ve vězení – hodnocení účinnosti terapeutických programů*. 1. vyd. Praha: IKSP. ISBN 978-80-7338-178-3.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Pohlaví respondentů.....	53
Graf č. 2: Věk respondentů.....	54
Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.....	54
Graf č. 4: Profese respondentů.....	55
Graf č. 5: Délka praxe na dané pracovní pozici.....	56
Graf č. 6: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na současnou problematiku drog v českých věznicích.....	57
Graf č. 7: Hodnocení přístupu expertů k vypořádávání se s problematikou drog ve věznicích.....	58
Graf č. 8: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru na efektivitu řešení drogové problematiky ve věznicích.....	59
Graf č. 9: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na vliv drog v souvislosti s pácháním kriminální činnosti odsouzenými.....	60
Graf č. 10: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru expertů na drogovou anamnézu odsouzených před nástupem do VTOS.....	61
Graf č. 11: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle vlastní nebo zprostředkované zkušenosti s drogami ve věznicích.....	63
Graf č. 12: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na nejčastější způsoby průniku drog do vězeňského prostředí.....	64
Graf č. 13: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na frekvenci průniku drog do prostředí věznic.....	65
Graf č. 14: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru na nejčastěji užívané drogy ve vězeňském prostředí.....	66
Graf č. 15: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru na nejčastěji zneužívané léky ve vězeňském prostředí.....	67
Graf č. 16: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle osobní nebo zprostředkované zkušenosti s náhražkami drog ve věznicích.....	68
Graf č. 17: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru expertů na nejvíce typické způsoby užívání drog ve věznicích.....	69
Graf č. 18: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru na motivaci a důvod odsouzených k užívání drog ve vězení.....	70
Graf č. 19: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na způsob, jakým drogy zasahují do vnitřního života odsouzených.....	71
Graf č. 20: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na to, jestli všechny zadržené drogy jsou určeny pouze pro vlastní potřebu.....	73

Graf č. 21: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na provázanost užívání drog ve vězeňském prostředí a agresivního chování odsouzených.....	74
Graf č. 22: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na izolování odsouzených užívajících drogy ve vězení od ostatních vězňů.....	77
Graf č. 23: Procentuální rozdělení získaných odpovědí k názoru na účinná opatření v případě nálezu drog u odsouzených.....	80
Graf č. 24: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na účinná protidrogová vězeňská opatření.....	81
Graf č. 25: Hodnocení úspěšnosti léčby drogové závislosti u odsouzených ve věznicích.....	82
Graf č. 26: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle názoru na tvrzení, že ve věznicích se vyskytuje větší procento uživatelů drog než na „svobodě“	83
Graf č. 27: Procentuální rozdělení zkoumaného vzorku podle vyjádřeného názoru expertů na to, kolik procent odsouzených má zkušenost s drogou ve vězení.....	84

SEZNAM TABULEK

Tab. 1:	Věkové zastoupení respondentů dle pracovních pozic.....	53
Tab. 2:	Zastoupení respondentů dle délky praxe na jednotlivých pracovních pozicích.....	56
Tab. 3:	Zastoupení respondentů dle délky praxe a nejvyššího dosaženého vzdělání.....	56
Tab. 4:	Zastoupení respondentů dle pohlaví v otázce č. 23.....	74
Tab. 5:	Zastoupení respondentů dle věku v otázce č. 23.....	74
Tab. 6:	Zastoupení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání v otázce č. 23.....	75
Tab. 7:	Zastoupení respondentů dle profese v otázce č. 23.....	75
Tab. 8:	Zastoupení respondentů dle délky praxe na dané pracovní pozici v otázce č. 23.....	75
Tab. 9:	Zastoupení respondentů dle pohlaví v otázce č. 24.....	77
Tab. 10:	Zastoupení respondentů dle věku v otázce č. 24.....	77
Tab. 11:	Zastoupení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání v otázce č. 24.....	78
Tab. 12:	Zastoupení respondentů dle profese v otázce č. 24.....	78
Tab. 13:	Zastoupení respondentů dle délky praxe na dané pracovní pozici v otázce č. 24.....	78

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1:

Organizační struktura Vězeňské služby České republiky

Příloha č. 2:

Látky dopingového charakteru zvyšující výkon či fyzický stav jedince a mající negativní vliv na zdraví jedince, které jsou vedeny Antidopingovým výborem ČR na seznamu zakázaných látek

Příloha č. 3:

Slovníček drogového slangu dle Mařádka (2005)

Příloha č. 4:

Vzor dotazníku použitého k výzkumnému šetření

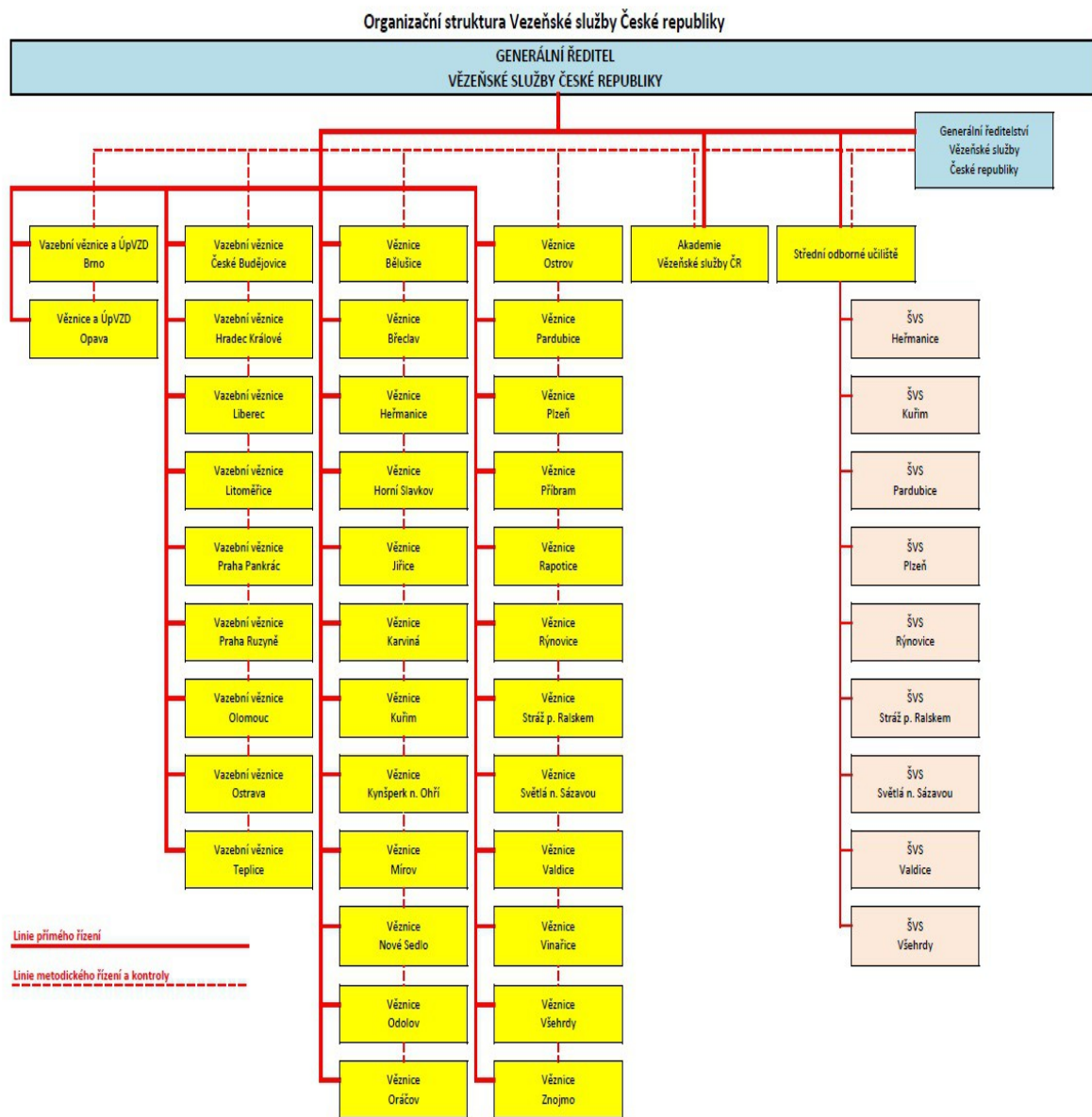
Příloha č. 5:

Skupiny návykových látek a jejich obvyklá afinita k typům trestné činnosti dle Mařádka (2005)

Příloha č. 1:

Organizační struktura Vězeňské služby České republiky

(text str. 13)

Zdroj: Vězeňská služba České republiky, 2020

Příloha č. 2:

Látky dopingového charakteru zvyšující výkon či fyzický stav jedince a mající negativní vliv na zdraví jedince, které jsou vedeny Antidopingovým výborem ČR na seznamu zakázaných látek

(text str. 21)

SEZNAM ZAKÁZANÝCH LÁTEK A METOD DOPINGU PRO ROK 2020

SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX

Platný od 1. ledna 2020

ZAKÁZANÉ LÁTKY

S6. STIMULANCIA

Všechna stimulantia včetně všech jejich případných optických isomerů, např. *d-* a *l-*, jsou zakázána.

Stimulantia zahrnují:

(a) Nespecifická stimulantia:

Adrafinil, amfepramon, amfetamin, amfetaminil, amifenazol, benfluorex, benzylpiperazin, bromantan, fendimetrazin, fenetylin, fenfluramin, fenkamin, fenproporex, fentermin, fonturacetam /4-fenylpiracetam (karfedon)/, furfenorex, klobenzorex, kokain, kpropamid, krotetamid, lisdexamfetamin, mefenorex, mefentermin, metamfetamin (d-), mezikarb, modafinil, norfenfluramin, p-metylamfetamin, prenylaminaprolintan.

Stimulantium, které není výslovně uvedeno v tomto odstavci, je *Specifickou látkou*.

(b) Specifická stimulantia:

Zahrnují (ale ne s omezením pouze na ně):

Adrenalin (epinefrin)****, benzfetamin, dimetamfetamin (dimetylamfetamin), efedrin***, etamivan, etylamfetamin, etylefrin, famprofazon, fenbutrazát, fenetylamin a jeho deriváty, fenkamfamin, fenmetrazin, fenprometamin, heptaminol, hydroxyamfetamin (parahydroxyamfetamin), isomethepten, katin**, katinon a jeho analogy (např. mefedron, methedron a alfa-pyrolidinovalerofenon), levmetamfetamin, meklofenoxát, metylefedrin***, metylendioxyamfetamin, metylfenidát, 3-methylhexan-2-amin (1,2-dimethylpentylamin), 4-methylhexan-2-amin (methylhexanamin), 5-methylhexan-2-amin (1,4-dimethylpentylamin), 4-methylpentan-2-amin (1,3-dimethylbutylamin), niketamid, norfenefrin, octodrin (1,5-dimethylhexylamin), oktopamin, oxilofrin (metylsynefrin), pemolin, pentetrazol, propylhexedrin, pseudoefedrin****, selegilin, sibutramin, strychnin, tenamfetamin (methylendioxyamfetamin), tuaminoheptan a další látky s podobnou chemickou strukturou nebo podobnými biologickými účinky.

S7. NARKOTIKA

Následující narkotika, včetně všech jejich případných optických isomerů, např. *d-* a *l-*, jsou zakázaná:

Buprenorfin, dextromoramid, diamorfin(heroin), fentanyla jeho deriváty, hydromorfon, metadon, morfin, nikomorfin, oxykodon, oxymorfon, pentazocin a petidin.

S8. KANABINOIDY

Všechny přírodní a syntetické kanabinoidy jsou zakázané, např.

- v konopí (hašiš, marihuana) a konopných produktech
- přírodní a syntetické tetrahydrokanabinoly (THC)
- syntetické kanabinoidy napodobující účinky THC

Kromě: kannabidiolu

S9. GLUKOKORTIKOIDY

Všechny glukokortikoidy podávané orálně, rektálně, nitrožilní nebo nitrosvalovou aplikací jsou zakázané.

Včetně, ale ne s omezením pouze na ně:

betametazon;

budesonid;

deflazakort;

dexametazon;

flutikason;

hydrokortizon;

kortizon;

metylprednisolon;

prednisolon;

prednison;

triamcinolon.

Příloha č. 3:

Slovníček drogového slangu dle Mařádka (2005)

(text str. 39)

Výraz drogového slangu	Význam	Výraz drogového slangu	Význam
abst'ák	→ odvykací syndrom	jízda	→ stav pod vlivem drogy
anča	→ marihuana	káčko	→ kodein
bahno	→ hašiš	kámen	→ nejkvalitnější heroin
bedna	→ jedno balení léků	klepky	→ všeobecně prášky
bejt jak datel	→ být omámený drogou	kokeš	→ kokain
bejt mimo	→ být omámený drogou	král	→ heroin
bejt najetej	→ být na droze	kuler	→ nápoj s přídavkem Ironu
bejt v rauši	→ být omámen drogou	kvašák	→ náhražka drog
bělouš	→ kokain	magorák	→ silný čaj s tabákem
bouchnout si	→ injekčně si dát drogu	makovec	→ směs opia a analgetik
braunka	→ injekční stříkačka	mejdličko	→ hašiš
budík	→ stimulační droga	mít ji	→ být omámen drogou
cesta	→ drogový mejdan	mixáž	→ míšení farmak
cukr	→ kokain	mučača	→ dezertní ovocné ívno
český heroin	→ braun	nájezd	→ nástup účinku drogy
čichat	→ inhalovat těkavé látky	náradí	→ pomůcky k aplikaci drog
čoko	→ heroin	nášleh	→ dávka drogy
čórky	→ krádeže	omítka	→ heroin špatné kvality
čúčo	→ Alpa	papírek	→ LSD
dát si zlatou	→ předávkovat se	piko	→ pervitin
dojezd	→ odeznívání drogy	rauš	→ vrcholný účinek drogy
diáky	→ Diazepam	roháč	→ Rohypnol
drobenka	→ směs analgetik	sluníčko	→ homosexuál
dýler	→ distributor drog	smažba	→ intoxikovat se
džoint	→ kouřit marihuanu	sníh	→ kokain
efko	→ efedrin	spídbol	→ heroin spolu s kokainem
fanouši	→ halucinace	šef	→ efedrin
fetovat	→ užívat drogy	šlehnout si	→ aplikovat drogu
fleš	→ počáteční účinek drogy	šměčko	→ nekvalitní droga
frčet	→ být pod vlivem drogy	špendlík	→ injekční jehla
gandža	→ marihuana	toxík	→ toxikoman
haluška	→ halucinace	tuleň	→ toluen
hauspárty	→ drogový večírek	vysmaženec	→ pod vlivem tvrdých drog
herák	→ heroin	zrní	→ drobnější tabletky

Příloha č. 4:

Vzor dotazníku použitého k výzkumnému šetření
(text str. 52–84)

D O T A Z N Í K

Jsou návykové látky a látky dopingového charakteru odsouzenými ve vězeňském prostředí zneužívány?

Tento dotazník je sestaven pro potřeby výzkumné části diplomové práce na téma "Zneužívání návykových drog a zakázaných látek dopingového charakteru ve vězeňském prostředí." Tato část práce využívá kvantitativně expertního výzkumu, proto je tento dotazník určen vychovatelům, sociálním pracovníkům, speciálním pedagogům a dozorcům pracujících ve věznicích, dále kurátorům, soudcům a probačním úředníkům. Tento dotazník je zaměřen na názor jednotlivých expertů k problematice drog ve věznicích v České republice.

Vyplnění dotazníku je dobrovolné a anonymní. Data získaná tímto dotazníkovým šetřením budou využita pouze pro potřeby výše zmíněné diplomové práce. Pokud se rozhodnete dotazník vyplnit, autor dotazníku Vás žádá o pravdivé a odpovědné zodpovězení všech otázek. Odpověď na každou otázku patřičně označte dle instrukcí.

Po úspěšném vyplnění dotazníku, se prosím, přihlašte na e-mailovou adresu dotaznik2019.veznice@gmail.com, ze které dotazník odešlete na stejnou e-mailovou adresu. Tímto Vám bude zaručena anonymita při vyhodnocování sesbíraných dat. Heslo pro přihlášení do e-mailu je: *drogy2019*.

Pojmem **droga** budeme pro účely vyplňování tohoto dotazníku rozumět jakékoliv nelegální návykové látky i látky dopingového charakteru.

Za vyplnění dotazníku Vám děkuji.

Mgr. et Bc. Zita Frydrychová

1. Pohlaví

- a) Muž   b) Žena

2. Věk

Doplňte: _____

3. Nejvyšší dosažené vzdělání

- a) základní
- b) vyučen v oboru
- c) středoškolské s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4. Pracovní pozice

- a) Kurátor
- b) Probační úředník
- c) Sociální pracovník
- d) Vychovatel
- e) Speciální pedagog
- f) Dozorce

5. Kolik let se této profesi věnujete?

Doplňte: _____

6. Jsou na základě Vám známých a dostupných informací drogy v prostředí věznic aktuálním problémem českých věznic?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Ne

7. Na škále od 1 do 5 označte, jak se dle Vašeho názoru daří českému vězeňství s problematikou drog bojovat? (1 - nejméně, 5 - nejvíce)

1   2   3   4   5

8. Co si myslíte, že by věznicím v České republice pomohlo k efektivnějšímu řešení drogové problematiky? (vyberte 2)

- a) Větší množství finančních prostředků
- b) Lépe proškolený personál věznic
- c) Kvalitnější vybavení pro odhalování drog
- d) Širší možnosti využití kárných prostředků v případech podezření nebo odhalení drogy
- e) Více provedených kvalitních výzkumů v této oblasti
- f) Větší informovanost odsouzených o důsledcích při odhalení drog
- g) Jiné: _____

9. Domníváte se, na základě Vašich zkušeností a získaných informací, že většina odsouzených byla uvězněna za kriminální činnost spojenou s drogami?

- a) Ano   b) Spíše ano   c) Nevím   d) Spíše ne   e) Ne

10. Domníváte se, na základě Vám dostupných a získaných informací, že většina odsouzených má drogovou anamnézu?

- a) Ano   b) Spíše ano   c) Nevím   d) Spíše ne   e) Ne

11. Myslíte si, že se drogy v českých věznicích reálně vyskytují?

- a) Ano   b) Ne

12. Máte vlastní zkušenost nebo zprostředkovanou zkušenost s drogami v českých věznicích?

- a) Ano   b) Ne

13. Jaké jsou z Vašich osobních nebo zprostředkovaných zkušeností nejčastější zdroje výskytu drog ve věznicích? (vyberte 2)

- a) Balík
b) Dopis
c) Návštěva
d) Vlastní výroba
e) Spoluvězeň
f) Lékař
g) Advokát
h) Zaměstnanec věznice
i) Jiné: _____

14. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, jaká je frekvence průniku drog do vězeňského prostředí?

- a) Více méně pravidelná
b) Nárazová
c) Jen zřídka
d) Skoro vůbec

15. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, s jakými drogami nejčastěji přijdou odsouzení ve vězení do kontaktu? (vyberte 3)

- a) Marihuana
- b) Pervitin
- c) Hašiš
- d) Extáze
- e) LSD
- f) Heroin
- g) Kokain
- h) Crack
- i) Efedrin
- j) Anabolika
- k) Nemám zkušenost
- l) Jiné: _____

16. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, jaké léky jsou ve vězení nejčastěji zneužívány? (vyberte 2)

- a) Rohypnol
- b) Diazepam
- c) Kodein
- d) Tramal
- e) Brufen
- f) Ritalin
- g) Paralen
- h) Nemám zkušenost
- i) Jiné: _____

17. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, setkali jste se někdy s náhražkami drog, které si odsouzení přímo vyrábějí? (např.: magorák, kvašák, kuler)

- a) Ano
- b) Ne

18. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, jakým nejtypičtějším způsobem jsou drogy ve vězení odsouzenými užívány? (vyberte 2)

- a) Čichání
- b) Šňupání
- c) Kouření
- d) Inhalování
- e) Žvýkání
- f) Spolknutí
- g) Vpichy do svalů
- h) Vpichy do žíly
- i) Pití
- j) Nemám zkušenost
- k) Jiné: _____

19. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, co si myslíte, že je pro odsouzené důvodem k užívání drog ve vězení? (vyberte 2)

- a) Aby přežili
- b) Z nudy
- c) Ze zvědavosti
- d) Aby zapomněli
- e) Být jako ostatní
- f) Zpestření života
- g) Vyvolání zážitku
- h) Bral i na svobodě
- i) Zvýšení výkonu
- j) Dodají si odvahu
- k) Jiné: _____

20. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, jakým způsobem zasahují drogy do vnitřního vězeňského života?

---

21. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, domníváte se, že je v možnostech vězeňského personálu zadržet většinu drog vyskytující se ve vězení?

- a) Ano   b) Ne

22. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, domníváte se, že většina nalezených a zadržených drog ve vězení je určena odsouzeným pouze pro jejich vlastní potřebu?

- a) Ano   b) Ne

23. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, jsou odsouzení, kteří jsou uživatelé drog ve vězení více agresivní než ostatní odsouzení?

- a) Ano   b) Spíše ano   c) Nevím   d) Spíše ne   e) Ne

24. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, domníváte se, že by odsouzení užívající drogy měli být ve vězení izolováni od ostatních odsouzených?

- a) Ano   b) Spíše ano   c) Nevím   d) Spíše ne   e) Ne

25. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, která vězeňská opatření v případě nálezu a zabavení drog u odsouzených osob řadíte k těm účinným? (vyberte 2)

- a) Samotka
b) Zvýšení výkonu trestu odnětí svobody
c) Kázeňské tresty
d) Zákaz návštěv
e) Nic
f) Jiné: _____

26. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, která protidrogová opatření z vlastní zkušenosti jsou účinná?

_____
_____

27. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, jak je dle Vašeho názoru úspěšná léčba drogové závislosti ve vězení? (1 - nejméně, 5 - nejvíce)

1   2   3   4   5

28. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, domníváte se, že ve věznicích je větší procento uživatelů drog než „na svobodě“?

a) Ano   b) Ne

29. Z vlastních zkušeností nebo ze zkušeností Vašich klientů, kolik procent odsouzených má zkušenost s drogou ve vězení?

---

30. Byl pro Vás dotazník srozumitelný?

a) Ano

b) Ne – uveďte, které otázky a čemu konkrétně jste nerozuměl/a:

Příloha č. 5:

Skupiny návykových látek a jejich obvyklá afinita k typům trestné činnosti dle Mařádka (2005)

(text str. 60)

Návyková látka	Typická trestná činnost
Alkohol	<i>Násilní trestná činnost včetně vražd, pašování, nedovolená výroba, distribuce, prodej nebo podávání alkoholu nezletilým. Časté ovlivnění alkoholem u obětí násilné i majetkové trestné činnosti, domácího násilí, dopravních a pracovních nehod (havárií).</i>
Opiáty (např.: heroin)	<i>Trestná činnost jako způsob, jak si opatřit prostředky na drogu (krádeže a loupeže, homo i hetero prostituce).</i>
Konopí (např.: hašiš, marihuana)	<i>Prodávání, distribuce a pašování drog, nelze vyloučit ani nebezpečné nebo zmatené jednání. Dopravní nehody u řidičů ovlivněných konopím. Respektive i nejasné sebevraždy a pokusy o ně.</i>
Tlumivé látky	<i>Ilegální prodej léků na lékařský předpis (krádeže a falšování předpisů na léky), okrádání osob ovlivněných tlumivými léky (uspávačky).</i>
Pervitin a kokain	<i>Agresivní, nesmyslné a nebezpečné jednání osob ovlivněných drogou. Trestná činnost jako způsob, jak si opatřit prostředky na drogu. Prodej a pašování drog. Násilná trestná činnost vůči osobám pod vlivem drogy. Nelze vyloučit i jako podpůrné prostředky při sportu, ale i prostituci.</i>
Halucinogeny (LSD, extáze)	<i>Nebezpečné a nesmyslné jednání pod vlivem drogy, též sebevraždy a pokusy o ně.</i>
Tabák	<i>Daňové úniky, pašování, korupce, války pašeráckých gangů (v některých státech).</i>
Těkavé látky	<i>Nebezpečné a nesmyslné jednání pod vlivem drogy (obvykle u mladistvých a mládeže).</i>
Hazardní hry	<i>Krádeže, zpronevěry, podvody, neplacení výživného, někdy i loupeže. Násilná trestná činnost vůči zadluženým patologickým hráčům, kteří nemohou platit své dluhy. Často i kombinace gamblerství s alkoholem nebo jinou drogou.</i>

Zdroj: PhDr. Vladimír Mařádek, 2005 – Vězeňství